

Gereformeerde ~~kerk~~

Catechetisch Onderwijs met Aanteekeningen

DOOR

H. E. GRAVEMEIJER,

Smecticus-Predikant.

ZEVENDE DRUK.

WINSCHOTEN,
P. RAMAN (FIRMA P. HUISINGH).
1891.

35 cent.

GEREFORMEERD

CATECHETISCH ONDERWIJS

DOOR

H. E. GRAVEMEIJER,

Emeritus-Predikant.

ZEVENDE DRUK.

van

A. Sroek
Wagenaarsstraat 68 hnis

Amsterdam

WINSCHOTEN,

P. RAMAN (FIRMA P. HUISINGH).

1891.

12 D 46

GEREFORMEERD

CATECHETISCH ONDERWIJS

DOOR

H. E. GRAVEMEIJER,
Emeritus-Predikant.

ZEVENDE DRUK.

van

A. Sroek
Wagenaarsstraat 68 huis
Binnen

WINSCHOTEN,

P. RAMAN (FIRMA P. HUISINGH).

1891.

s.a.
12 D 46

„LIBERALITEIT.

Gij schenkt Gods waarheid weg en noemt dit liberaal.
't Is makkelijk mild zijn van een anders kapitaal!
Hebt gij 't in vruchtgebruik, deel mede van de vruchten,
Die meer doet heeft het recht des eigenaars te duchten.”

BEETS.

IETS UIT DE VOORREDE VOOR DE EERSTE UITGAVE.

Was de catechisatie altijd een belangrijk deel van het werk waartoe de Leeraar in onze Kerk is geroepen, gewichtiger nog is zij geworden in onze dagen.

Ik heb gepoogd met deze Geloofsleer aan mijne eigene behoefte te voldoen en voor leergrage leerlingen den weg tot grondig inzicht in de waarheid te openen, naar de leer onzer Kerk, die, hoe meer wij haar aan de Heilige Schrift toetsen, des te meer blijkt de leer der Schrift zelve te zijn. De leerling getrooste zich de moeite de aangehaalde bijbelplaatsen na te zien en zich die zooveel mogelijk eigen te maken, om alzoo gefundeerd te worden op den vasten grondslag des geloofs: „er staat geschreven!“

Wat de Aanteekeningen betreft, deze geven stof tot nadere behandeling der zaken, ten einde het catechiseeren voor leeraar en leerling beiden gemakkelijk te maken en zij strekken deels tot toelichting en staving der waarheid, deels tot afwering der voornaamste dwalingen, die onder allerlei vormen zich helaas steeds vernieuwen. Dies bevreemde niet het noemen van oude namen, als „Pelagianen“, „Socinianen“ en dergelijke; het is noodig en nuttig bij eene dwaalleer met een wenk te toonen, bij wie zij eigenlijk te huis hoort. Men mag ook bij de Geloofsleer wel bedenken wat een beroemd Godgeleerde (THOLUCK) van de Exegese (Schriftuitlegging) ergens aanmerkt, als een teeken des tijds, hoe men sedert het begin dezer eeuw haren historischen draad vallen liet en zij daardoor al meer en meer haar kerkelijk karakter verloor. Terugkeer van dwaling en menschevond tot de Schrift, dat is de ware vooruitgang. Hervorming van onze hoofden en harten naar het eeuwig blijvende Woord van God, dat is de ware Reformatie. Onze naam „Gereformeerden“ zelf (ontleed uit Rom. 12 : 2 naar de Latijnsche Vertaling: *reformamini*, wordt veranderd, hervormd!) moet ons daartoe een spoorslag zijn. Dan zijn wij echte Gereformeerden, wanneer wij toonen hervormd te zijn van hart en wandel; dan ware Protestanten, wanneer wij protesteeren en strijden tegen den duivel en zijn rijk, tegen zonde en leugen, maar ook tegen de aanmatigingen der religie van den natuurlijken mensch. Overigens hoe het ook ga, Gods Woord blijft, de Schrift kan niet gebroken worden. En daarbij hebben wij de heerlijke belofte van een waarachtig en getrouw God. Jes. 55 : 10, 11: „Gelijk de regen en de sneeuw van den hemel nederdaalt en derwaarts niet wederkeert, maar doorvochtigt de aarde en maakt dat zij voortbrengende en uitspruite en zaad geve den zaaier en brood den eter: Alzoo zal mijn woord, dat uit mijnen mond uitgaat, ook zijn, het zal niet ledig tot mij wederkeeren maar het zal doen hetgene dat mij behaagt en het zal voorspoedig zijn in hetgene waartoe ik het zend.“ Geve de Vader der lichten ook bij het gebruik van dit Onderwijs zijnen zegen, geve Hij den vroegen en den spaden regen op het zaad der waarheid in verstand en hart, opdat het vruchten voortbrengende tot het eeuwige leven!

ONSTWEDDE, 10 Juli 1865.

G.

DE TWEEDE DRUK

van dit Catechetisch Onderwijs onderscheidt zich van den eersten nagenoeg niet dan door duidelijker letter in de Vragen en Antwoorden. Ik heb geen reden gehad om iets van belang te veranderen. Verkorting was mij niet mogelijk, scheen ook niet noodig noch geraden. De jongelieden voor wie dit leerboek het naast bestemd is, vinden er behoorlijk werk in, doch, bij lust en vlijt, geen ondoenlijk werk, gelijk eene verblijdende ervaring mij leert.

Het zal wel overbodig zijn te herinneren, dat in dit Onderwijs de orde gevolgd is van het bekende Voorbeeld der Goddelijke Waarheden van A. HELLENBROEK. Dat vragenboek werd vroeger ook door mij gebruikt, omdat het, bij gebrek aan beter, mij nog het meest geschikt voorkwam om met de waarheden van onzen Godsdienst tegelijk hare gronden den leerlingen zooveel mogelijk tot bewustzijn te brengen en de dwalingen met hare ongegrondheid aan te duiden, hetgeen in onze dagen dringende behoefte is. De redenen, waarom ik het eindelijk niet langer kon gebruiken, lagen in hetgeen deze Geloofsleer van het Voorbeeld verschilt. En had HELLENBROEK thans geleefd, hij zelf zou zijn vragenboek anders hebben geschreven, ik stel mij voor ongeveer zooals dit. Het boekje heeft bij den eersten uitgang zijnen weg gevonden, begeleide de zegen des Heeren het nu wijder op zijn tweede reis.

ONSTWEDDE, 22 October 1866.

GRAVEMEIJER.

BIJ DEN VIJFDEN DRUK.

De derde uitgave van dit vragenboek verscheen 1872. De vierde 1877. Nu gaat het ten vijfden male wandelen. God zegene 't op zijne reis! Achter hetzelfde komt een uitlegger aan, genoemd *Leesboek over de Gereformeerde Geloofsleer*, waarvan tot hertoe vier Stukken zijn verschenen, bij iederen boekhandelaar te bespreken. — Moge het boekken door Gods zegen verder nut doen en in zijnen deele bij velen medewerken om de leer onzer kerk in hare schriftuurlijke gronden dieper na te sporen, haren hechten samenhang klaarder te bevatten en hare onbetwistbare waarheid met overtuiging te erkennen. — Wordt ook aan ons Nederlandsch Sion nog eens vervuld de Godspraak van Zacharia 8 : 3 : „Jeruzalem zal geheeten worden eene stad der waarheid en de berg des Heeren der heirscharen, een berg der heiligheid.“ En moge de gisting en strijd onzer dagen daartoe leiden dat men eindelijk blij en dankbaar „loofhuttenfeest viere“ in den zin van Zacharia's voorzegging (14 : 16).

ELBURG, 24 September 1880.

DE SCHRIJVER.

Gereformeerde Geloofsleer.

I. Godsdienst. Bronnen der Godskennis.

1 Vr. Wat moet onze voornaamste zorg zijn?

Antw. Wij moeten bovenal voor onze ziele zorgen en naar het eeuwige leven trachten. (Matth. 6 : 33. 1 Kon. 3 : 10.)

2 Vr. Waarom is dat zoo noodig?

Antw. Ons leven op aarde is kort en onzeker, de wereld wisselvallig en al het zichtbare kan ons in het einde niet baten. (Matth. 16 : 26. Pred. 1 : 2.)

3 Vr. Wat moet ons nog meer daartoe aanzetten?

Antw. Wij zijn menschen, met een redelijken, onsterfelijken geest, vatbaar voor een eeuwige zaligheid: wanneer wij alleen voor het tijdelijke zorgen, handelen wij tegen onze bestemming en stellen ons aan de reedellooze dieren gelijk. (Pred. 12 : 13, 14.)

4 Vr. Hoe wordt de zaligheid verkregen?

Antw. De weg der zaligheid is de *ware Godsdienst* en bestaat in God te kennen, te beminnen, te genieten en te verheerlijken. (Ps. 73 : 25—28.)

5 Vr. Waarop is de Godsdienst *gegrond*?

Antw. De grond van den Godsdienst ligt in deze erkende waarheid: *er is een God*, in wiens gemeenschap onze zaligheid bestaat. (Hebr. 11 : 6.)

6 Vr. Wat geeft de naam God te kennen?

Antw. „*God*” is de eenig en eeuwig „*Goede*”, on-eindig volmaakt in zich zelve en oorzaak van alle

goed, Schepper, Onderhouder en Regeerder van het heelal.
(Matth. 19 : 17. Jac. 1 : 17. *Nederl. Geloofsb. Art. I.*)

7 Vr. Hoe weten wij van God?

Antw. Er zijn ~~twee~~ *twee* bronnen, waaruit onze Godskennis vloeit, eene algemeene en eene bijzondere: *natuur en Schrift*. (Ps. 19 : 2, 8.)

De. & geweten
(*Natuur* is hier: de aanleg, aard en staat van het geschapene, zoo van den mensch zelve als van de dingen buiten ons.)

8 Vr. Hoe onderscheidt zich onze kennis van God uit de natuur?

Antw. De *natuurlijke* Godskennis is tweeërlei: eene *aangeborene* en eene *verkregene*.

(De eerste is de grond en wortel, de tweede de ontwikkeling daarvan; de eerste het vermogen, de tweede de vrucht van zijne oefening. De natuurlijke Godskennis door sommigen (Socinianen) geloochend, door anderen overdreven.)

9 Vr. Wat is de *aangeboren* Godskennis?

Antw. De *ingeschapen* kennis van God is niet een duidelijk denkbeeld van God, maar een *indruk* in onzen redelijken geest van een Opperwezen, van hetwelk wij en alle schepselen afhangen.

(Dit *Godsbef* is ons zoo *aangeboren* als de redelijkheid; het zedelijk gevoel, het *geweten*, is er een uitvloeisel van. — Het is geen overblijfsel van het beeld Gods nauw genomen, ook geen gave na den val, maar behoort tot het beeld Gods in ruimer zin.)

10 Vr. Is dat zoo in ieder mensch?

Antw. Deze aanleg behoort met rede en geweten tot

het wezen van den mensch en onderscheidt den mensch boven de redelooze schepselen, die voor het bovenzinnelijke en daarom voor Godsdienst onvatbaar zijn.

(Een ongodsdienstig mensch onteert alzoo niet alleen God, maar ook zich zelve en is een smaad voor de menschheid.)

11 Vr. Leert de H. Schrift ook, dat er zulk een indruk en vermogen om God te kennen in den mensch ligt?

Antw. Ja: want ook van de Heidenen getuigt de Schrift: zij hebben en toonen de kennis van God uit zijne werken. (Rom. I : 19, 20.)

12 Vr. Wat leert het woord Gods nog meer daarvan?

Antw. De H. Schrift zegt verder van de Heidenen: zij toonen eene *wet* te hebben in hunne harten, terwijl bij hunne handelingen hun *geweten* medegetuigt — een bewijs van een aangeboren besef van een hoogsten Wetgever en Vergelder en van de verantwoordelijkheid jegens Hem. (Rom. 2 : 14, 15. — Hand. 17 : 27, 28).

13 Vr. Wordt dit voortgaande door de ervaring bevestigd?

Antw. Er wordt geen volk op aarde gevonden of het erkent een bovenaardsche Macht en heeft eenige soort van Godsdienst: dit kon zoo algemeen niet zijn, wanneer het niet lag in de natuur des menschen.

14 Vr. Maar zijn er geen Godloocheenaars?

Antw. Uit wezenlijke overtuiging en zonder eenige vrees voor het tegendeel kan geen mensch het bestaan van God loochenen. (Spr. 28 : 1 Jez. 57 : 21.)

15 Vr. Wie zijn dan de Atheïsten of Ongodisten?

Antw. Ongodisten zijn allen, die zoo leven als of er geen God was; ook die eenen anderen God verzin-

openbaring aan Adam en de vaderen na hem, aan Abraham en het volk Israël, ter voorbereiding tot zijne hoogste openbaring in Jezus Christus. (Joh. 1 : 18. Hebr. 1 : 1.)

23 Vr. Vanwaar verkrijgen wij nu de zaligmakende kennis?

Antw. Al wat wij van noode hebben om zalig te worden, is met de tijdsomstandigheden, onder welke het traspgewijs geopenbaard werd, beschreven in de H. Schriften: deze zijn voor ons de eenige bron van *zaligmakende* kennis. (2 Tim. 3 : 15.)

24 Vr. Welke is nu dan de ware Godsdienst?

Antw. Dat is de *Christelijke* godsdienst, gegrond op de volkomen openbaring van den waren God in Christus, gebouwd op het fundament der Apostelen en Profeten, waarvan Jezus Christus is de uiterste hoeksteen. (1 Tim. 3 : 16. Ef. 2 : 20.)

(Buiten en tegen staan 1. *Joden* (omtr. 5 mill.) die den hoeksteen verworpen hebben en alleen het eerste deel van de openbaring Gods aannemen, zonder het te verstaan. (Rom. 10 : 1—4. 2 Kor. 3 : 14, 15.) 2. *Mohammedanen*, (omtr. 130 m.) aanhangers van *Mohammed* (geb. 571 te Mekka, in Arabië, opgetreden 611 n. C.), met de hoofdleer: „er is maar één God en Mohammed is zijn profeet”. 3. *Heidenen*, (omtr. 800 m. die in hunne blindheid menigerlei valsche goden dienen. (Ps. 96 : 5.) De dwaasheid daarvan is treffend tentoongesteld Jez. 44 : 9—20.)

25 Vr. Kan men niet bij iederen Godsdienst zalig worden?

Antw. Christus is de eenige Zaligmaker *en de zaligheid in geen anderen: want er is ook onder den he-*

mel geen ander naam, die onder de menschen gegeven is, door welken wij moeten zalig worden. Hand. 4 : 12.

(Hiertegen strijdt niet Hand. 10 : 34, 35. Petrus spreekt van de aanneming der Heidenen, van de gelijkstelling der *natiën*, niet der *religiën*; hij zegt niet: „bij alle *religie*” of „bij ieder *geloof*,” maar „in alle *volk*” en hij zelf betuigt v. 43 de noodzakelijkheid des geloofs in Jezus.)

26 Vr. Hebben de belijders van het Christendom zich getrouw aan de H. Schrift gehouden?

Antw. Er zijn velen afgeweken en bijzonder door de Pausen te Rome zijn er leeringen en gebruiken ingevoerd strijdig tegen het Woord van God.

(Vereering van Heiligen, voornamelijk van Maria; misse, vagevuur, aflaat, monniken, verdienstelijke goede werken; bijbelverbod; pauselijke heerschappij).

27 Vr. Werd de waarheid ooit geheel verduisterd?

Antw. God zorgde dat het licht te geenens tijde geheel werd uitgedoofd; in de 16e eeuw deed Hij het wederom met kracht doorbreken, zoodat de *Kerkhervorming* tot stand kwam.

(Getuigen der waarheid. Bijzonder *Joh. Wiclef*, in Engeland, gest. 1384; *Hiëronymus van Praag* en *Joh. Hus*, beiden verbrand, *Hus* 1415, *Hiëronymus* 1416. Kerkhervormers: *Luther*, geb. 1483, gest. 1546. (31 Oct. 1517 : 95 Stellingen tegen den aflaat der Dominicanen), *Melanchthon*, gest. 1560; *Zwingli*, gest. 1531; *Calvijn*, geb. 1509, gest. 27 Mei 1564.)

28 Vr. Zijn degenen, die de leer der Hervorming aannamen, vereenigd gebleven?

Antw. De Christenen, die de Roomsche dwalingen verlieten, hebben zich, ofschoon in de hoofdzaak eenig, in twee kerkgenootschappen gescheiden, *Lutherschen* en *Gereformeerden*, binnen welke ook weder verschillende afdeelingen zijn ontstaan.

(Gemeenschappelijke naam en strekking: *Protestanten*, sedert hun *protest* op den rijksdag te *Spiers* 1529: „de H. Schrift alleen auctoriteit en bron in zaken der religie in plaats van enkel meerderheid van stemmen van vroeger of heden,” in tegenstelling tegen de *Roomsch Katholieken* en de *Griekschen*. De *Protestanten* verdeeld in *Lutheranen* en *Gereformeerden*. De *Gereformeerden* in Nederland maken de *Nederlandsche Gereformeerde* (Hervormde) Kerk uit, gekenmerkt in hare *Belijdenis* (37 artikelen, 1561) als uitdrukking van het gemeenschappelijk geloof op grond der h. Schrift. Daarbij de *Heidelbergsche Catechismus*, uitgegeven 1563, opgesteld door *Caspar Olevianus*, geb. 1536, leerling van *Calvijn*, en *Zacharias Ursinus*, geb. 1534, leerling van *Melanchthon*; *Formulieren* bij kerkplechtigheden, (doop, avondm. enz.) of liturgische schriften, gewichtig — als een belijden telkens van de gemeente bij monde van den bedienaar; *Leerregelen van de Dordrechter Synode* tegen de Remonstranten. De *Leerschriften* (*Symbolische schriften*, *Formulieren van eenigheid*) zijn noodig en dienstig voor de kerk als *verklaring* van hare schriftopvatting, als *regel* voor hare leeraren en godsdienstonderwijzers, als *onderscheidingsteeken* tegenover andere kerken, als *band* van eenigheid in de kerk zelve.)

II. Gods Woord.

1 Vr. Wat is de Heilige Schrift?

Antw. De *Heilige Schrift* is het beschreven Woord van God of de verzameling der gedenkschriften van de Goddelijke openbaringen.

(*Schrift* in tegenstelling tegen *mondelinge* overlevering; vóór de boekdrukkunst waren alle boeken schriften. (Beveeglijke lettervormen uitgevonden 1436 n. C. door *Gutenberg* in Straatsburg.) *Heilig* wegens 1. oorsprong, 2. inhoud, 3. doel, 2 Tim. 3 : 15, 16. — *Bijbel* beteekent „het Boek” boven alle boeken.)

2 Vr. Op welke *wijs* geschiedden de Goddelijke openbaringen?

Antw. God maakte zijnen raad en wil bekend door mondelinge aanspraken, hoorbare stemmen, gezichten en droomen.

(God sprak tot *Adam* zoo vóór als na den val : Gen. 2, 3 ; tot *Kaïn* Gen. 4 ; tot *Noach* Gen. 6 ; daarna bijzonder tot *Abraham* ; zelfs tot *Abimelech* te Gerar, Gen. 20 : 3.)

3 Vr. Werden de openbaringen vroeg *opgeschreven*?

Antw. Gedurende het tijdperk vóór Mozes, omtrent derdehalf duizend jaren lang, had men de Goddelijke openbaringen niet in geschrift.

(De schrijfkunst was vroeg bekend, bij de *Egyptiërs* in algemeen gebruik ; de *Israëlieten* begonnen met het schrijven der geslachtstafelen.)

4 Vr. Hoe bleven in dien tijd de openbaringen *be-
waard*?

Antw. De vaderen *verhaalden* het geopenbaarde aan hunne kinderen, om die tot geloof en godzaligheid op te leiden.

(*Adam* en *Eva* verhaalden, wat zij nog van het paradijs af wisten, ook de belofte van het Zaad der vrouw. — Onderlinge mededeeling en vereeniging in de waarheid blijkt onder *Enos*, Seths zoon, Gen. 4 : 26. — *Lamech*, Noachs vader, wist hetgeen God in het paradijs had gesproken, Gen. 5 : 29. — *Abrahams* taak: Gen. 18 : 19.)

5 Vr. Was de mondelinge overlevering *zeker*?

Antw. Ja, vooral wegens het *lange leven* der menschen: men kon eeuwen lang alles uit den mond der stamvaderen zelve hooren.

(*Adam* (930 j.) leefde nog 56 jaren met Noachs vader *Lamech*; *Noach* (950 j.) tot aan *Abrahams* geboorte; *Sem* nog 50 j. in *Izaäks* tijd.)

6 Vr. Bij *wie* werd de waarheid voortgeplant?

Antw. Het licht der Goddelijke openbaringen bleef eerst bij het geslacht van *Seth*; na den zondvloed bij de nakomelingen van *Sem*, daarna bij *Abrahams* zaad, het Israëlietische volk.

7 Vr. *Bleef de mondelinge overlevering voldoende*?

Antw. Wat God voor de menschen gedaan en gesproken had, dat moest, zou 't *op den duur* zuiver bewaard blijven, onder zijn eigen bijzonder bestuur in schrift gesteld worden.

8 Vr. Wanneer is de beschrijving *begonnen*?

Antw. De eerste schrijver was *Mozes*, ook de eerste wonderdoener: hij beschreef hetgeen tot daartoe geopenbaard was, met de gewichtigste gebeurtenissen van de schepping aan. (Hand. 7 : 22. Num. 12 : 7, 8.)

9 Vr. Wanneer is de beschrijving van Gods Woord *voltooid*?

Antw. Nadat God op onderscheiden tijden heilige mannen daartoe had verwekt en bekwaam gemaakt, heeft hij eindelijk den Apostel *Johannes*, meer dan 1500 jaren na Mozes, het *laatste* bijbelboek doen schrijven. (Openb. 1 : 9.)

10 Vr. Hoe zijn de H. Schriften *verzameld*?

Antw. De verzameling der Schriften beide des O. en des N. T. is allengs tot stand gekomen onder de bijzondere voorzienigheid van God, die de kerk de ware heilige Schriften deed onderscheiden en als gezaghebbend (canoniek) erkennen.

(De *verzameling van het O. T.*, begonnen voor de Babylonische ballingschap, werd na de wederkeering der Joden vervolledigd door *Ezra* en *Nehemia* (die naar 2 Makk. 2 : 13 eene tempelbibliotheek aanlegde.) Reeds in het *oudste* der apocryphe boeken wordt het O. T. als één gesloten geheel met de bij de Joden gewone verdeling genoemd: „*de Wet en de Profetieën en de overige Boeken*”. *Jezus Sirach*, voorrede v. 7 (131 v. C.). — De algemeene verbreiding en erkenning van het geheele N. T. kon bij de uitgebreidheid der kerk slechts langzaam geschieden; vastgesteld 393 n. C. op de kerkvergadering te *Hippo* in Noord-Afrika.)

11 Vr. In welke *taal* is het O. T. geschreven?

Antw. Het O. T. is geschreven in het *Hebreeuwsch*, de taal van dat volk, aan hetwelk God zijne woorden toevertrouwde. (Rom. 3 : 2. Ps. 147 : 19, 20.)

(Eenige stukken van *Daniël* en *Ezra* in den *Chaldeeuwschen* tongval, die in het land der ballingschap gesproken werd; de *Chaldeërs* behoorden even als de

Israëlieten tot het geslacht van *Sem*, genen uit diens zoon *Aram*, dezen uit *Arphachsad*.)

12 Vr. In welke taal is het *N. T.* geschreven?

Antw. Het *N. T.* is geschreven in de *Grieksche* taal, die toen meest algemeen gesproken en verstaan werd, de taal der volken. (Matth. 28 : 19.)

(De Bijbel is voornamelijk sedert de kerkhervorming in al meer talen overgebracht. — De *Roomsche kerk* acht de drie talen van het kruis (Joh. 19 : 20) voor genoeg en kent aan hare *Latijnsche* Overzetting (*Vulgata*) hetzelfde gewag als aan den grondtekst toe. — De *Nederlandsche* Overzetting (Statenbijbel 1637) munt uit door getrouwheid en nauwkeurigheid. — Door middel van de *Bijbelgenootschappen*, waarvan het *Engelsche* (1804) het eerste was, wordt Gods Woord nu reeds in meer dan 200 talen en tongvallen gelezen.

13 Vr. Waardoor onderscheiden zich de Bijbelboeken van alle andere schriften?

Antw. Al de Bijbelboeken zijn geschreven onder een bijzonderen invloed van God, overeenkomstig het doel der Goddelijke openbaring. (2 Tim. 3: 16. 2 Petr. 1 : 21.)

14 Vr. Waarvoor moeten wij dan den Bijbel houden?

Antw. De Bijbel is *Gods Woord* naar *inhoud* en *beschrijving*.

15 Vr. Waarom moeten wij den Bijbel naar zijnen *inhoud* Gods Woord noemen?

Antw. De Bijbel is *Gods Woord*, omdat hij de *Goddelijke openbaringen* bevat: de heilige mannen hebben niet hunne eigene of menschenlijke wijsheid daarin neergelegd, maar die wijsheid, welke de Geest Gods door onmiddellbare verlichting in hunnen geest had voortgebracht. (1 Kor. 2 : 5.)

16 Vr. Maar hoe kan de geheele Bijbel Gods Woord zijn, daar er immers veel *ongoddelijks* in voorkomt?

Antw. De Bijbel vermeldt wel nevens de heilige wegen en reden Gods ook de zondige werken en woorden van duivel en menschen (van Gen. 3 aan), maar ook dat behoort mede tot Gods Woord, omdat het er van Godswege in *beschreven* is, tot leering en waarschuwing voor ons.

(Booze woorden van Kaïn, Saul, Achab, Nebukadnezar enz. Kwade samensprekingen als 1 Kor. 15 : 32. Spr. 9 : 17. — Job 42 : 7.)

17 Vr. Wat is dienvolgens de eigenlijke *grond* van al de *uitnemendheid* des Bijbels?

Antw. De *ingering* der Heilige Schrift door den H. Geest is de ware grond, waarop haar naam en gezag als het *Woord Gods* rust.

18 Vr. Waarin bestond dan die werking van den H. Geest?

Antw. Het was 1. eene *aandrijving*, eene werking op den *wil* der heilige schrijvers : op Goddelijke aandrift hebben zij gesproken en geschreven.

(Exod. 17 : 14 tot Mozes : *Schrijf dit tot gedachtenis in een [eigenlijk : het] boek*. Openb. 1 : 19 tot Johannes : *Schrijf hetgeen gij gezien hebt en hetgeen is en hetgeen geschieden zal na dezen*. Twaalfmaal kwam tot Johannes het bevel van den Heere, om op te schrijven wat hem geopenbaard werd.)

19 Vr. Waarin bestond die werking meer?

Antw. Het was 2. de eigenlijke *ingering*, eene werking des H. G. op hun *verstand*, waardoor hun de *zaken*, die zij schrijven zouden en ook de gepaste woorden te binnen kwamen.

(Dit nam niet weg het eigen onderzoek en nadenken en de eigenaardige zegswijs der schrijvers. 1 Kor. 12 : 11.)

20 Vr. Hoe werkte de H. G. nog daarbij?

Antw. Het was 3. eene *besturing* onder het schrijven, waardoor de heilige schrijvers voor dwaling bewaard en de Goddelijke openbaringen onvervalscht beschreven werden.

21 Vr. Werd hun alles wat zij schreven eerst in dienzelfden oogenblik en onmiddellijk geopenbaard?

Antw. Zij schreven ook wat zij gehoord en gezien of zelve naarstiglijk onderzocht hadden, doch zij werden ook daarin door den H. G. zoo geleid, dat zij niets verkeerd en onwaar en niets onnoodigs schreven (1 Joh. 1 : 1. Luc. 1 : 3.)

22 Vr. Welke zijn de *bewijzen van de Goddelijkheid* der H. Schrift?

Antw. De H. Schrift bewijst zelve hare Goddelijkheid 1. door de *verhevenheid harer leer*, namelijk door de verborgenheden die zij ontdekt en door de heiligheid en zuiverheid harer voorschriften. (1 Kor. 2 : 9, 10.)

23 Vr. Waardoor meer?

Antw. 2. Door hare *voorzeggingen*, wier vervulling al voortgaat: deze kunnen niet anders dan van God zijn, door openbaring van zijne raadsbesluiten. (Jez. 41 : 21, 22. 42 : 9.)

24 Vr. Waaruit blijkt de Goddelijkheid der H. Schrift nog meer?

Antw. 3. Uit de eigenaardige kracht en werking van het bijbelwoord en de bijbeltaal op het hart des menschen: het maakt een indruk als geen menschenwoord.

(Jer. 23 : 29 : — als een *vuur* — en als een *hamer*. Hebr. 4 : 12 : — een *zwaard*. Jez. 55 : 10, 11. Ps. 19

en 119. Ook de algemeene uitwerkingen in de menscheid getuigen er van: de *Israëlieten* hadden geheel hunnen voorrang boven de Heidenen hieraan te danken, dat hun de woorden Gods waren toebetrouwd (Rom. 3 : 2), en al wat de *Christenheid* vooruit heeft boven de andere volken, heeft zij door middel van den Bijbel.)

25 Vr. Wat is bovendien een voornaam bewijs van de Goddelijkheid der H. Schrift?

Antw. 4. De eigene *getuigenis* van Christus en de Apostelen.

26 Vr. Wat getuigen zij van het O. T.?

Antw. Christus en de Apostelen hebben dezelfde Schriften, die wij het O. T. noemen, als *Goddelijke* Schriften gebruikt en hare woorden als uitspraken van God zelven aangehaald, die men zonder verder bewijs moest eerbiedigen.

27 Vr. Welke getuigenis hebben wij van *Christus* zelven voor het N. T.?

Antw. *Christus* heeft aan zijne Apostelen den H. Geest beloofd en geschonken: Hij heeft de zaligheid gesteld op het geloof, de verdoemenis op het ongeloof omtrent hetgeen zij predikten: dat kon niet, wanneer, wat zij mondeling en schriftelijk leerden, uit hen zelven was. (Joh. 16 : 13. — Hand. 2 : 4. — Marc. 16 : 15, 16. Luc. 10 : 16. — Matth. 15 : 9.)

28 Vr. Wat getuigen daarvan de *Apostelen*?

Antw. De *Apostelen* verzekeren zelven, dat hunne leer niet is van menschelijken oorsprong.

(Gal. 1 : 11, 12. Hetgeen Paulus daar van zich zegt, geldt ook van de overige Apostelen: want hij stelde zich niet boven de andere, maar hun gelijk.)

29 Vr. Maar is de eigene getuigenis der Apostelen hierin geloofwaardig en zeker?

Antw. Ja: want het waren vrome, waarheidlievende, oprechte en onbaatzuchtige menschen, gelijk zij door geheel hunnen wandel hebben bewezen.

30 Vr. Wat maakt hun eigen getuigenis nog meer geloofwaardig?

Antw. Zij toonden daarbij eene *helderheid* van verstand en eene *verzekerdheid* die alle gedachten van zelfbedrog uitsluit; en *God* zelf getuigde mede door teekenen en wonderen. (Hebr. 2 : 4. Hand. 2 : 43.)

31 Vr. Wat is mede een blijk van de Goddelijkheid der H. Schrift?

Antw. 5. De innerlijke *eenheid* en samenhang van al de Bijbelboeken: ofschoon zij door zoovele mannen, in zoo verschillende tijden zijn geschreven, heerscht er toch *één Geest* in alle.

(Geschreven in een tijdsverloop van meer dan 1500 jaren door meer dan 30 mannen. Hierbij komt de opmerkelijke *bewaring*.)

32 Vr. Wat is het beste en voor allen noodige bewijs van de Goddelijkheid der H. Schrift?

Antw. 6 Dat is de *getuigenis des Heiligen Geestes* in ons door ondervinding en beleving van de zaligmakende waarheid. Joh. 7 : 17. — Rom. 1 : 16 — 1 Joh. 5 : 6. — *Ned. Belijd. Art. V.*

33 Vr. Wat volgt uit de Goddelijkheid der H. Schrift?

Antw. De Heilige Schrift heeft Goddelijk *gezag*: de Bijbel is de eenige *regel* voor ons geloof en leven, de *toets* van alle Godsdienstleer, „*rechter* der geschillen” over de religie.

(*Ned. Belijd. Art. VII.* Daarom „canonieke” Schriften

genoemd. — Wat niet meer geldt (bijv. de wet der ceremoniën), wijst de Bijbel zelf aan. — De H. Schrift heeft haar gezag niet van de Kerk (Roomsche stelling), maar van haar eigen Goddelijkheid.)

34 Vr. Welke schriften zijn er achter de canonieke boeken des O. T. gevoegd?

Antw. De *Apocryphen*, geschreven door godvruchtige Joden na den laatsten Profeet voor de komst van Christus.

(*Ned. Belijd.* Art. VI. — Met de Grieksche Overzetting der LXX zijn zij tot de Christenkerk gekomen. *Apocryph* zegt: *verborgen*, niet in synagoge en kerk gebruikt, in tegenstelling tegen de Goddelijke, gezaghebbende (canonieke) Schriften.)

35 Vr. Zijn de Apocryphe boeken Gods Woord niet?

Antw. Neen, want 1. er zijn *fabelachtige* dingen in en met het erkende Woord Gods strijdende; 2. zij zijn door de *Joodsche* kerk, aan welke toch de woorden Gods waren toebetrouwd. [Rom. 3 : 2], nooit voor Goddelijk gehouden.

[1. B. v. IV. Ezra 14 : 21 v v.: wonderbare beschrijving der Goddelijke openbaringen in 204 boeken binnen 40 dagen; het boek van Tobias 3 : 8 : Asmodi en de 7 bruidegoms van Sara —, kap. 6 : verdrijving van booze geesten met gebraden hart en lever van een visch. — II Makk. 12 : 43 v.v. : offerande voor dooden (zielmis); kap. 14 : Razis' zelfmoord geprezen, tegen het 6e gebod. De leer en hope der verlossing is er niet in. 2. Toen het oudste der apocr. boeken geschreven werd, het boek van Jezus Sirach, hetwelk de kleinzoon van dezen uit het Hebreeuwsch in het Grieksch vertaalde,

was de verzameling der canonieke Schriften des O. T. reeds gesloten. (Zie boven vr. 10) — Christus en de Apostelen halen ze niet aan. — De Roomsche kerk neemt ze voor Goddelijk aan; zij heeft op de kerkv. te Trente (1545—1563) aan al de in hare Latijnsche Overzetting (Vulgata) bevatte schriften even gelijk gezag toegekend, tegen Openb. 22 : 18.)

36 Vr. Is de H. Schrift *volmaakt*?

Antw. De Bijbel behelst al de openbaringen van God en leert ons alles, wat wij moeten kennen, gelooven en betrachten om zalig te worden. Ps. 19 : 8. 2 Tim. 3 : 15—17. Gal. 1 : 8.

37 Vr. Is er van de H. Schrift niets verloren gegaan of vervalscht?

Antw. Al de *canonieke* Boeken zijn onder Gods bijzondere voorzienigheid ongeschonden bewaard gebleven door de groote zorgvuldigheid der Joden voor het O. T. en der Christelijke kerk mede voor het N. T.

(Het *Boek des Oprechten* (Joz. 10 : 13), der *Oorlogen des Heeren* (Num. 21 : 14), een brief van Paulus aan de Korinthiërs (1 Kor. 5 : 9) zijn nooit canoniek geweest. — Jer. 8 : 8. 2 Thess. 2 : 2.)

38 Vr. Zijn er geene gezaghebbende *overleveringen* bij het geschreven Woord?

Antw. Neen, de H. Schrift is de eenige en volledige regel voor de kerk. Matth. 15 : 9: *Te vergeefs eeren zij mij, leerende leeringen, die geboden van menschen zijn.*

(De *Farizeeën* beriepen zich op inzettingen sinds Mozes bij monde voortgeplant. In de *Roomsche* kerk: leeringen en voorschriften van Christus aan de Apostelen gezegd en langs hunne door den H. G. onfeilbare opvolgers

(de Pausen) als van hand in hand overgebracht. (Joh. 16 : 12. 2 Thess. 2 : 15.) Feestdagen? *Syn. te Dordrecht* 1574 art. 53: „is besloten dat men met den Zondag alleen tevreden zal zijn.” Anders 1619, Nahandelingen, 162ste zitting: „de kerken zullen onderhouden — ook den Christdag, Paschen en Pinksteren met den volgenden dag — ook den dag der besnijdenis en der hemelvaart van Christus.” Uitwendige besturing en orde kan iedere particuliere kerk zelve bepalen, mits niet strijdig tegen het Evangelie. 1 Kor. 14 : 40.)

39 Vr. Welke eigenschap maakt de H. Schrift bijzonder bruikbaar?

Antw. Hare *klaarheid*: al wat tot de wezenlijke geloofswaarheden behoort, staat in de Heilige Schrift voor ieder opmerkend lezer klaar en verstaanbaar geschreven. Ps. 119 : 105: *Uw Woord is eene lamp voor mijnen voet en een licht op mijn pad..*

[Deut. 30 : 11—14. 2 Petr. 1 : 19. — De *Protestantsche* kerk tegen de *Roomsche*. Onverstaanbaarheid der Schrift zou strijden tegen hare bestemming voor de kerk, zij is *verstaanbaar* onder gebed, studie en beproeving. — Er zijn *verborgenheden* in, ondoorgrondelijk in zich zelve, maar klaarblijkelijk bijbelleer, — Gods Woord is als de wolkkolom Exod. 14 : 20. 2 Petr. 3 : 16. 2 Kor. 4 : 3, 4.]

40 Vr. Is en blijft het geschreven Woord voor de kerk noodig?

Antw. De Heilige Schrift is *onmisbaar*, om de geopenbaarde leer in de kerk onvervalscht te bewaren en van menschenlijke verontreinigingen telkens weer te zuiveren.

(Tegen de *Roomschen*, die wel de overlevering, maar niet de H. S. voor volstrekt noodig achten; tegen *geestdrijvers*, die door openbaringen buiten het Bijbelwoord willen geleid worden; tegen de *ongeloovigen*, die eigen verstand en rede voor bron en toets van alle waarheid houden, den Bijbel gering achten en zijn gezag verduisteren.)

41 Vr. Mag en moet elk den Bijbel lezen?

Antw. Ja, rijken en armen, geleerden en ongeleerden, ouden en jongen moeten naarstig lezen in het Boek des Heeren.

[Deut. 6 : 6 v.v. Joh. 5 : 39. Hand. 17 : 11. 1 Thess. 5 : 27. — Bij de Roomschen is voor de leeken het lezen van den Bijbel in hunne moedertaal zonder vergunning van hunne kerkelijke oversten (niet in de Symbolische boeken hunner kerk maar) door vele Pausen (sedert Innocentius III 1199) verboden. De Protestantsche kerk wil geen blind geloof, maar zegt : *kom en zie!*]

42 Vr. Hoe moet men de H. Schrift lezen?

Antw. 1. In de *vrees* des Heeren, die het beginsel der wijsheid is : met eerbied en ontzag voor dien God, die daar tot ons spreekt. 2. *Aandachtig*, niet haastende : de gedachten moeten er bij zijn. 3. Met *onderwerping*. 4. Met een *biddend* hart.

[a. 1 Sam. 3 : 10. Jez. 66 : 2. b, Joh. 5 : 39 : *Onderzoekt de Schriften* — : zoekende wat er onder ligt. c, 2 Kor. 10 : 5. 1 Sam. 15 : 22. d, Ps. 119 : 18.]

III. Gods Wezen, Namen, Eigenschappen.

1. HET OPPERWEZEN.

1 Vr. Kunnen wij weten *wat* God is?

Antw. God is kenbaar, zoo ver ons noodig is, uit zijne openbaringen; maar zijn Wezen kan geen eindig schepsel doorgronden. Job 36 : 26 : *Zie God is groot en wij begrijpen het niet.*

[*Simonides* bij Hiëro te Syracuse, gest. 469 v. C.]

2 Vr. Wat kunnen wij met zekerheid van het Goddelijke Wezen zeggen?

Antw. God is een geestelijk Wezen, oneindig en allervolmaaktst, noodzakelijk en alleen van zich zelf bestaande, van de wereld verscheiden, oorzaak en grond van alle wezen.

3 Vr. Hoe heeft Jezus daarvan gesproken?

Antw. God is [een] *geest en die Hem aanbidden, moeten Hem aanbidden in geest en waarheid.* Joh. 4 : 24.

(Vergelijk Jez. 31 : 3 : *Want de Egyptenaars zijn menschen en geen God en hunne paarden zijn vleesch en geen geest.* Geest is God d.z. 1. *onlichamelijk*, onstoffelijk, daarom onzienlijk en niet af te beelden, 2. *levend* met bewustheid en wil werkende, in en voor zich zelven bestaande, persoonlijk.)

4 Vr. Maar indien God geest is, hoe kunnen Hem dan *lichaamsleden*, zintuigen en zichtbare *verschijningen* toegeschreven worden?

Antw. De H. Schrift spreekt menschelijk van God, om voor ons verstaanbaar te zijn en om ons te toonen dat Hij een *levend* God is, en God heeft zich werkelijk in zijne openbaringen tot de wijze der menschen neer-

gelaten, om eindelijk in Christus de menschheid aan te nemen.

(Spr. 15 : 3. Jez. 59 : 1. 1 : 20. De verschijningen onder het O. T., naar eene diepe behoefte van het menschelijke hart, waren voortteekenen van de menschwor- ding van Gods Zoon en namen met deze een einde.)

5 Vr. Hoe *veel* goden zijn er?

Antw. Er kan maar één onafhankelijk, allerhoogst en allervolmaakst Wezen zijn: er is maar één God. Jez. 44 : 6: *Zoo zegt de Heere, de koning van Israël en zijn verlosser, de Heere der Heirscharen: Ik ben de eerste en Ik ben de laatste en behalve mij is er geen God.* [Deut. 3 : 4. Ef. 4 : 6.]

6 Vr. Spreekt de Schrift niet van *andere* goden?

Antw. De goden der Heidenen zijn geen levende wezens maar door de menschen verzonnen en voor go- den gehouden: de erkenenis van één God was altijd de grondslag der ware religie.

(Exod. 20 : 3. 1 Kor. 8 : 4. De eenheid Gods stelt de Christelijke kerk tegen Heidensch *veelgodendom* of (Perzisch) *twesgodendom*, ook tegen kettersch *driegoden- dom*. De Heidenen vereerden doorgaans éénen van hunne goden als den hoogsten en stelden het Noodlot boven den wil der goden.)

7 Vr. Wanneer is de afgoderij opgekomen?

Antw. Vóór den zondvloed vertoont zich geen spoor van eigenlijke afgoderij, toen heerschte woest *ongeloof*, na den zondvloed brak het *bijgeloof* uit in vereering van levenlooze, levende of geheel verzonnene schepselen.

(Sterrendienst: Deut. 4 : 19. Job 31 : 26. Boek der Wijsheid. 13 : 2: *Zij hebben gemeend dat of het vuur of*

de wind of de snelle lucht of de omloop der sterren of het krachtige water of de lichten des hemels goden waren, die de wereld regeerden. Dieren, menschen, enz. Rom. 1 : 25. — Ook in Israël beeldendienst en daarna afgoderij. Na de Babylonische ballingschap gruwte de Jood van beeld en afgod.)

2. GODS NAMEN.

8 Vr. Heeft het Opperwezen ook *namen* noodig gelijk de menschen?

Antw. Niet om God van gelijken te onderscheiden: want er is maar één God; ook kan geen naam volkomen uitdrukken wat Hij is.

(Als er maar één mensch was, behoefde deze geen anderen naam dan mensch (Adam.) Er is geen geslacht van goden: Ps. 86 : 10. Jer. 10 : 6. — Spr. 30 : 4. Gen. 32 : 29. Richt. 13 : 18,)

9 Vr. *Waarom* heeft God dan namen aangenomen?

Antw. Dit was noodig om der menschen wil: 1. om Hem te *onderscheiden* van de afgoden en van alle schepselen; 2. opdat wij Hem daardoor nader zouden *kennen*.

(Een God zonder naam is een onbekende God.

Hand. 17 : 23. — Ps. 5 : 12. Lev. 24 : 16.)

10 Vr. Zijn dan al de namen van het Opperwezen in de H. S. *belangrijk*?

Antw. Ja. God openbaart zich in zijn namen: het zijn waarachtige uitdrukkingen en merkteekenen van zijne *volmaaktheden*, van zijne *werkzaamheid* en van zijne *betrekkingen* tot al het *geschapene* en tot zijn volk.

(Namen van zijn Wezen, hoogheid, macht en heerschappij; persoonlijke namen: Vader, Zoon, H. Geest. — Ex. 23 : 20, 21.)

11 Vr. Hoe onderscheiden zich de namen *God* en *Heere*?

Antw. De naam *God* ziet op het rijk der natuur, de naam *Heere* (Jehovah) op het rijk der genade.

(*God* aanstonds in het *eerste* Bijbelvers, J. C. *Heere* genoemd in het *laatste*. De naam Jehovah was vóór Mozes' tijd niet geopenbaard (Exod. 6 : 2,) doch werd door dezen gebruikt bij zijne beschrijving van de *eerste* geschiedenissen (Gen. 2 v.v.) ten bewijze dat die *God*, die de wereld geschapen en zich aan de eerste menschen geopenbaard had, geen ander was dan Jehovah, de *God* van Israël.)

12 Vr. Wat beteekent de naam Jehovah?

Antw. De naam Jehovah geeft te kennen: 1. dat hij alleen *van zich zelve* is, de oorzaak van het wezen aller dingen; 2. dat hij *zich zelve gelijk* blijft, een onveranderlijke Verbondsgod, getrouw in zijne beloften en alvermogene in derzelver uitvoering: *Heere is zijn gedenknaam*, Hoz. 12 : 6. (Ex. 3 : 14. Openb. 1 : 4. — Christus: Hebr. 13 : 8.)

3. GODS EIGENSCHAPPEN.

13 Vr. Hoe verkrijgen wij een klaarder denkbeeld van het Opperwezen?

Antw. Wij moeten de *oneindige volmaaktheid* Gods bij deelen beschouwen naar hare verschillende *uitlatingen*, waardoor wij eene bevatting krijgen van Gods *eigenschappen*.

14 Vr. Hoe kan men de Goddelijke eigenschappen *verdeelen*?

Antw. Wij onderscheiden *onmededeelbare* 'en *mededeelbare* eigenschappen Gods.

(Gewichtig: 1. bij de wederlegging der Luthersche leer van Christus menschheid, 2. bij het bewijs van de Godheid des Zoons en des H. G.)

a. Onmededeelbare.

15 Vr. Welke zijn de *onmededeelbare* eigenschappen Gods?

Antw. De onafhankelijkheid, eenvoudigheid, eeuwigheid, overalteenwoordigheid en onveranderlijkheid.

[Deze behelzen de *tegenstelling* van God en schepsel, zijne wezenlijke verscheidenheid van de wereld, zijne verhevenheid boven al het eindige. Het geschapene, de wereld, is afhankelijk, samengesteld, tijdelijk, plaatselijk, veranderlijk.]

16 Vr. Wat is de *onafhankelijkheid* Gods?

Antw. God is van zich zelve en wordt ook in zijn *weten, willen en werken* door niets buiten Hem bepaald. (Joh. 5 : 26. — Jez. 40 : 13. — Hand. 17 : 25. Rom. 11 : 36. — *Wij afhankelijk*, Jac. 4 : 15.)

17 Vr. Wat is de *eenvoudigheid* of enkelheid Gods?

Antw. God heeft niets van *stoffelijkheid* en *zinnelijkheid*: geen samenstelling van deelen, geen uitbreiding noch gedaante.

[Ook de drie Personen zijn geen drie deelen des Wezens. In God is dan ook geen veelheid van veranderlijke en tegenstrijdige besluiten.]

18 Vr. Wat is Gods *eeuwigheid*?

Antw. Op God is het denkbeeld van *tijd* niet toepasselijk: Hij is tijdeloos: zonder begin, wissel en einde. (Ps. 90 : 1, 2.)

19 Vr. Is er bij Hem ook geen *vervolg* van tijd?

Antw. Neen: *één dag is bij den Heere als duizend jaren en duizend jaren als één dag.* 2 Petr. 3 : 8.

(Ook in zijn verstand en wil (besluiten) komt niets eerst met den tijd op; alleen in zijne tijdelijke *werken* is eene opvolging. De tijd is als de omlopende stip van een cirkel, God als het onbewogen middelpunt; de tijd een vlietenden stroom, God, hoog daarboven, ziet en bestuurt geheel den loop. Hij is zelf de oorzaak en ordineerder van den tijd en het tijdelijke. 1 Tim. 1 : 17.)

20 Vr. Wat is Gods *overalteenwoordigheid*?

Antw. God is door geen *ruimte* beperkt, door haar niet ingesloten noch van haar uitgesloten. (1 Kon. 8 : 27. Jerem. 23 : 23, 24. Ps. 139 : 7—10.)

21 Vr. Zijn alleen zijne *werkingen* of is ook zijn *Wezen* zelf overalteenwoordig?

Antw. *Hij is niet verre van een iegelijk van ons. Want in Hem leven wij en bewegen wij ons en zijn wij.* Hand. 17 : 27, 28.

(God is buiten de wereld en in de wereld, doch niet zoo als de ziel in haar lichaam: de H. S. noemt nergens de wereld Gods lichaam noch God de ziel der wereld. Hij is bij ieder ding zoo als de oorzaak bij haar gewrocht, als Schepper, Onderhouder en Regeerder en zoo is Hij de levende God en een eeuwig koning. Jer. 10 : 10.)

22 Vr. Waarom wordt God dan gezegd *in den hemel* te zijn?

Antw. Omdat Hij *daar* aan Engelen en zalige menschen zijne heerlijkheid het luisterrijkst vertoont. Jez. 66 : 1: *Alzoo zegt de Heere: de hemel is mijn troon en de aarde is de voetbank mijner voeten.*

(Troost voor de godvreezenden: Gen. 28 : 15. Jez. 57 : 15. Ps. 145 : 18. 23 : 4. Jac. 4 : 8. — Een schrik voor de goddeloozen: Am. 9 : 2—4.)

23 Vr. In welken zin wordt in het O. T. een *komen* en *gaan*, *nederdalen* en *opklimmen* aan God toegeschreven?

Antw. Dat geeft te kennen de *openbaring* en *verberging* van Gods tegenwoordigheid tot hulpbetoon of straf-oefening en het waren *voorteekenen* van de komst des Zoons in het vleesch en van diens hemelvaart tot zegen en oordeel. (Gen. 11 : 5. Ex. 19 : 18. 34 : 6. 1 Kon. 19 : 11 v v. Hoz. 5 : 15. Efez. 4 : 8—10.)

24 Vr. Door welke eigenschap onderscheidt God zich nog van alle schepsel?

Antw. God is *onveranderlijk*: in zijn Wezen, kennis, wil en raadsbesluiten. (Jac. 1 : 17. 1 Tim. 1 : 17. — Hand. 15 : 18. — Mal. 3 : 6.)

[Ook in zijne beloften en dreigingen verandert Hij niet; de zondige mensch moet veranderen.]

25 Vr. Wat is dan Gods *berouw*?

Antw. Gods berouw is Goddelijk en niet menschelijk en betoont zich in eene andere handelwijs zonder dat zijn wil verandert.

(Het bewijst dat God niet een ijzeren Noodlot is,

18 Vr. Wat is Gods *eeuwigheid*?

Antw. Op God is het denkbeeld van *tijd* niet toepasselijk: Hij is tijdeloos: zonder begin, wissel en einde. (Ps. 90 : 1, 2.)

19 Vr. Is er bij Hem ook geen *vervolg* van tijd?

Antw. Neen: *één dag is bij den Heere als duizend jaren en duizend jaren als één dag.* 2 Petr. 3 : 8.

(Ook in zijn verstand en wil (besluiten) komt niets eerst met den tijd op; alleen in zijne tijdelijke *werken* is eene opvolging. De tijd is als de omlopende stip van een cirkel, God als het onbewogen middelpunt; de tijd een vlietenden stroom, God, hoog daarboven, ziet en bestuurt geheel den loop. Hij is zelf de oorzaak en ordineerder van den tijd en het tijdelijke. 1 Tim. 1 : 17.)

20 Vr. Wat is Gods *overalteenwoordigheid*?

Antw. God is door geen *ruimte* beperkt, door haar niet ingesloten noch van haar uitgesloten. (1 Kon. 8 : 27. Jerem. 23 : 23, 24. Ps. 139 : 7—10.)

21 Vr. Zijn alleen zijne *werkingen* of is ook zijn *Wezen* zelf overalteenwoordig?

Antw. *Hij is niet verre van een iegelijk van ons. Want in Hem leven wij en bewegen wij ons en zijn wij.* Hand. 17 : 27, 28.

(God is buiten de wereld en in de wereld, doch niet zoo als de ziel in haar lichaam: de H. S. noemt nergens de wereld Gods lichaam noch God de ziel der wereld. Hij is bij ieder ding zoo als de oorzaak bij haar gewrocht, als Schepper, Onderhouder en Regeerder en zoo is Hij de levende God en een eeuwig koning. Jer. 10 : 10.)

22 Vr. Waarom wordt God dan gezegd *in den hemel* te zijn?

Antw. Omdat Hij *daar* aan Engelen en zalige menschen zijne heerlijkheid het luisterrijkst vertoont. Jez. 66 : 1: *Alzoo zegt de Heere: de hemel is mijn troon en de aarde is de voetbank mijner voeten.*

(Troost voor de godvreezenden: Gen. 28 : 15. Jez. 57 : 15. Ps. 145 : 18. 23 : 4. Jac. 4 : 8. — Een schrik voor de goddeloozen: Am. 9 : 2—4.)

23 Vr. In welken zin wordt in het O. T. een *komen* en *gaan*, *nederdalen* en *opklimmen* aan God toegeschreven?

Antw. Dat geeft te kennen de *openbaring* en *verberging* van Gods tegenwoordigheid tot hulpbetoon of straf-oefening en het waren *voorteekenen* van de komst des Zoons in het vleesch en van diens hemelvaart tot zegen en oordeel. (Gen. 11 : 5. Ex. 19 : 18. 34 : 6. 1 Kon. 19 : 11 v v. Hoz. 5 : 15. Efez. 4 : 8—10.)

24 Vr. Door welke eigenschap onderscheidt God zich nog van alle scheepsel?

Antw. God is *onveranderlijk*: in zijn Wezen, kennis, wil en raadsbesluiten. (Jac. 1 : 17. 1 Tim. 1 : 17. — Hand. 15 : 18. — Mal. 3 : 6.)

[Ook in zijne beloften en dreigingen verandert Hij niet; de zondige mensch moet veranderen.]

25 Vr. Wat is dan Gods *berouw*?

Antw. Gods berouw is Goddelijk en niet mensche-lijk en betoont zich in eene andere handelwijs zonder dat zijn wil verandert.

(Het bewijst dat God niet een ijzeren Noodlot is,

maar een persoonlijk, levend God, niet onverschillig bij den ondergang van het schepsel, dat zich zelf verderft. Gen. 6 : 6, 7 : de *mensch* was anders geworden, dies anders behandeld. Jer. 26 : 13 : wierden *zij* anders, Hij zou hen van het gedreigde kwaad verschoonen. Jon. 3 : 9, 10. — De H. S. weerspreekt zich nie maar verklaart zich zelve: Num. 23 : 19 : Balak kon Israëls verlossing en Gods verbond met hen niet tenietdoen.]

b. Mededeelbare eigenschappen.

26 Vr. Welke zijn de *mededeelbare* eigenschappen Gods?

Antw. Deze behooren tot *Verstand, Wil en Macht*, die aan ieder geest eigen zijn, dus aan God allervolmaaktst.

(Als geest is Hij een levend God; zijn leven is het volmaaktste bewustzijn met de volmaaktste werkzaamheid: daarin vertoonen zich Verstand, Wil en Macht, ieder met bijzondere eigenschappen.)

27 Vr. Waarom worden deze *mededeelbaar* genoemd?

Antw. Omdat er eenige afspiegeling van is in de schepselen, hoewel ook zij, zooals zij in God zijn, oneindig en onmededeelbaar zijn.

[Hierbij wordt God beschouwd naar zijne *betrekking* tot de wereld, als Schepper en Regeerder.]

28 Vr. Hoedanig is Gods *Verstand*?

Antw. God is *alwetend*.

[1. *Aard*: onmiddellijk, allerduidelijkst en gewis, niets

vergetende, Ps. 139 : 6. 2. *Voorwerpen*: alle dingen werkelijke en mogelijke, verledene, tegenwoordige en toekomstende; menschen; Ps. 147 : 4 : de sterren; Richt. 6 : 25 : de varren op den stal; daden, woorden, gedachten !)

29 Vr. Waartoe moet dit bij ons dienen, dat God alles weet?

Antw. Gods alwetendheid is vertroostend bij nooden, opbeurend voor wie onrecht lijdt, overtuigend en afschrikkend van verborgen kwaad. (Matth. 6 : 8. — Ps. 10 : 14. — 1 Joh. 3 : 20. Jer. 17 : 9, 10. Joz. 7 : 11. Hebr. 4 : 13.)

30 Vr. Weet God ook alle *toekomende* en *toevallige* dingen?

Antw. Ja, God weet ook de *vrijwillige* handelingen des menschen, alvorens zij geschieden.

(Door Socinianen en Nieuweren geloochend. Bewijs : Ps. 139 : 2, 4. Ezech. 11 : 5; voorzeggingen, Jez. 41 : 22 v.v. Dat God *verzoekt*, beproeft (Deut. 13 : 3), dat Hij iets „had verwacht” (Jez. 5 : 2), zegt niet dat Hij 't niet wist, maar dat Hij op 's menschen doen acht geeft, om er naar te vergelden.)

31 Vr. Welke eigenschap behoort nog tot Gods verstand?

Antw. De *wijsheid* Gods, de deugd van het verstand en het besturend beginsel van zijn doen, waardoor Hij de beste *middelen* kent en gebruikt om de beste *einden* te bereiken.

(Zij openbaart zich in geheel de *voorzienigheid*, bijzonder in het werk der *verlossing*, in de vestiging en bewaring der *kerk*, in den weg van ieder *geloovige*. Ps. 104 : 24. Rom. 11 : 33.)

32 Vr. Heeft God ook eenen *Wil*?

Antw. Ja, God werkt niet gelijk een blinde natuurkracht, maar als persoonlijk, zelfstandig Wezen met vrije zelfbepaling.

33 Vr. Hoe wordt Gods wil onderscheiden?

Antw. In God is één eenige wil, doch naar de zaken welke Hij wil en de wijs hoe Hij die wil, is het of een wil van *besluit* of een wil van *bevel*, de eerste *verborgen*, de andere *geopenbaard*.

(De *besluitende* wil bepaalt de wording eener zaak, de *wetgevende* wil het recht, wat goed is of kwaad. — Gods bevel aan Abraham, Gen. 22 : 2, bepaalde niets van de uitkomst. — Voorwaardelijke beloften en bedreigingen behooren tot den wetgevenden wil. Ook 1 Tim. 2 : 4 en 2 Petr. 3 : 9 zegt niet wat God *besloten* heeft : daartegen zou de uitkomst strijden, Matth. 25 : 46.)

34 Vr. Wat is de wil van Gods *besluit*?

Antw. Gods eeuwig voornemen, naar hetwelk *Hij zelf* alles doet in den tijd : *die alle dingen werkt naar den raad zijns willens* (Efez. 1 : 11.)

(*Raad* d. i. wijs plan, doelvorming en keus der middelen, en wel van *zijs* wil, geheel vrijmachtig. Deze is onwederstaanbaar, Jez. 46 : 10.)

35 Vr. Wat is Gods *bevelende* of geopenbaarde wil?

Antw. Dat is al wat Hij ons voorschrijft in zijn Woord en door *ons* wil gedaan hebben. (Matth. 7 : 21. Rom. 12 : 2.)

(Tegen dezen wil zondigt men.)

36
gedr
A
besl
zijn
zijn
te d
(
Wo
te
doer
vert
3
van
A
g
A
goe
tot
Ma
:
sch
str
jeg
ma
va
re
ja

36 Vr. Naar welken van die twee moeten wij ons gedragen?

Antw. Naar den *wil des bevels*, want het onbekende besluit kan onze regel niet zijn. *De verborgene dingen zijn voor den Heere onzen God, maar de geopenbaarde zijn voor ons en voor onze kinderen tot in eeuwigheid, om te doen al de woorden dezer wet*, Deut. 29 : 29.

(„Te blijven binnen de palen van zijn geopenbaard Woord, om dat te onderzoeken, te gelooven en daarna te leven”. *Kantt.* Den wil des bevels moeten wij *doen*, den wil des besluits *lijden* met onderwerping en vertrouwen.)

37 Vr. Welke zijn de voornaamste eigenschappen van Gods wil?

Antw. Goedheid, heiligheid en rechtvaardigheid.

38 Vr. Is God *goed*?

Antw. *God is liefde*, hetwelk Hij bewijst in al zijn goeddoen, allermeeft in de zending van zijnen Zoon tot verzoening voor onze zonden. (1 Joh. 4 : 8—10. Matth. 5 : 45.)

39 Vr. Hoe vertoont zich de liefde Gods onderscheidenlijk?

Antw. Gods liefde breidt zich in eene veelheid van stralen uit : als *genade* jegens schuldigen, *barmhartigheid* jegens ellendigen ; *geduld*, *verdraagzaamheid* en *lankmoedigheid* in het uitstel van straf en in vergunning van tijd, gelegenheid en middel tot bekeering.

(Deut. 33 : 3. Ex. 34 : 6. — Gen. 6 : 3 ; 120 jaren. Jon. 3 : 4 : 40 dagen. Luc. 13 : 8 : Nog dit jaar ! Rom. 2 : 4.)

40 Vr. Is God *heilig*?

Antw. *God is licht en er is gansch geene duisternis in Hem*, 1 Joh. 1 : 5. Hij haat het kwade, Hij wil het goede.

(De *heiligheid* is de weergalooze *innerlijke* voortreffelijkheid van het Goddelijke Wezen (Jez. 6 : 3), zijne verhevene afgezonderdheid van al het eindige en beperkte, bijzonder van het zondige.)

41 Vr. Wat is de *rechtvaardigheid* Gods?

Antw. De rechtvaardigheid is de *openbaring* van zijne heiligheid 1. *wetgevende*: in het voorschrijven van zijn recht door geweten en Woord; 2. *rechterlijk*: in de handhaving van zijn recht, door veroordeeling of vrijpraak; 3. *vergeldende*: in belooning of straf.

(1, Rom. 2 : 15. Jac. 4 : 12. 2, Rom. 2 : 2. 3, Rom. 2 : 5. De zegening en redding van verdrukte rechtvaardigen is genade jegens hen, rechtsoefening jegens de vijanden: Ps. 7 : 7—12. 9 : 3—5.)

42 Vr. Wat zegt Gods *toorn*?

Antw. De *straffende* of wrekende *gerechtigheid* Gods wordt in de H. S. de *toorn* Gods genoemd, hetwelk den ernst, de werking en onzaglijkheid van zijn misshagen te kennen geeft.

(*Toorn* is eene *menschelijke* uitdrukking, maar even zoo *waar* als de *liefde*. Velen, in het Sociniaansche spoor, ontkennen de straffende gerechtigheid van God, en dienvolgens ook de genoegdoening van Christus.)

43 Vr. Moet God de zonde noodzakelijk *straffen*?

Antw. Ja, want 1. alle zonde is strijdig tegen Gods *heilige natuur*, 2. als *hoogste* Wetgever en Rechter moet

Hij
stitie

44
volg
A
is g
de
door
alle
baa
4
vaa
me
Go
na
wa

he
he
to

da
m
is
1
1
7

Hij het recht handhaven. (1, 2 Kor. 6 : 14. 2, de justitie. Hebr. 10 : 30. Ps. 58 : 12.)

44 Vr. Waarom moet nog meer op de zonde straf volgen?

Antw. 3. Zonde is verbreking van Gods *Wet*; deze is geen raad maar *regel* voor al de redelijke schepselen, de uitgedrukte *wil* van God, die gestaafd moet worden door gehoorzaamheid of door de *gedreigde* straf, niet alleen innerlijk in het geweten, maar ook in het openbaar. (1 Petr. 1 : 16. Gal. 3 : 10.)

45 Vr. Waaruit blijkt verder dat de straffende rechtvaardigheid aan God eigen is?

Antw. 4. Het *geweten* gelijk de *geschiedenis* van den mensch getuigt, van eene vergeldende gerechtigheid Gods, daar ook de Heidenen *het recht Gods weten, namelijk dat degenen, die zulke dingen doen, des 'doods waardig zijn.* (Rom. 1 : 32.)

(Met het besef van eene Godheid ligt onafscheidelijk het gevoel van eene vergeldende gerechtigheid diep in het gemoed, een bewijs dat zij geen willekeur is, maar tot Gods natuur behoort. — Rom. 1 : 18.)

46 Vr. Is dit dan Bijbelleer?

Antw. 5. Geheel de H. S. betuigt allernadrukkelijkst, dat de heilige en waarachtige God de zonde straffen moet, niet alleen het O. maar ook het N. T. *Vreeselijk is het te vallen in de handen des levenden Gods,* Hebr. 10 : 31. *Want onze God is een verterend vuur,* Hebr. 12 : 29. — (Ps. 5 : 5—7. Nah. 1 : 2, 3. Matth. 7 : 19. Rom. 2 : 5—11.)

47 Vr. Is deze noodzakelijkheid om te straffen een *dwang* voor God?

Antw. Neen, de gerechtigheid Gods in zijn heilige

wil om het kwaad te straffen en naar zijne eigene *natuur* kan Hij niet anders willen.

(Een *menschelijk* rechter is gebonden aan de wet, die *buiten* hem ligt. Maar de zedelijke wereldorde, het in het heelal geldende heilige Recht is zelf het uitdrukkel van Gods natuur, waarnaar Hij zich in het regeeren en oordeelen van zijne redelijke schepselen van zelf richt.)

48. Vr. Kan God van dat Recht niet *afstaan*?

Antw. Neen, God *kan zich zelven niet verloochenen*,
2 Tim. 2 : 13.

(Job 34 : 10—12. Jez. 5 : 16. Uitstel, verzachting, overbrenging op een borg en plaatsbekleeder behoort tot de omstandigheden en wijs der straf, maar het straffen zelf, de betooning van zijne rechtvaardigheid, laat Hij immers ook dus niet na.)

49 Vr. Maar God *vergeeft* toch aan de geloovigen de schuld en de straf hunner zonden?

Antw. Vergeven is geen afstand van gerechtigheid : God vergeeft op grond van Christus' *voldoening* en met een rechtvaardig *gericht* over de zonde.

(1, *Grond*: voldoening — niet door den zondaar zelve of door eenig ander persoon buiten het Goddelijke Wezen, dus voor den ontslagenen enkel genade : 2 Kor. 5 : 21. Efez. 1 : 6, 7. 2, *Wijze en weg* : een gericht : a. berouw en belijdenis ; 1 Joh. 1 : 9. Ps. 32 : 5. b. afstand van de veroordeelde zonde : Rom. 8 : 4. Iedere zondenvergeving is een crisis, een oordeel over de zonde en eene scheiding van de zonde.)

50 Vr. Hoedanig is Gods *Macht*?

Antw. God is *almachtig*, door niets buiten Hem beperkt: Hij kan uitwerken al wat hij *wil*. *Want geen ding zal bij God onmogelijk zijn.* Luc. 1 : 37.

(Bemoedigend bij nood en gevaar: Jer. 32 : 17; bij den strijd om in te gaan: Matth. 19 : 26. — Alle tweede oorzaken, middelen en natuurwetten zijn door God zelven geordend en van Hem afhankelijk. *Wonderwerken* zijn gelijksoortige werkingen als waardoor Hij eens de krachten en wetten der natuur heeft doen ontstaan. De *vrijheid* van redelijke schepselen is geene beperking maar bewijs van zijne almacht: vrij in hunne bewegingen en toch afhankelijk, gelijk iemand op een varend schip. Hand. 17 : 28.)

51 Vr. Wat kan God *niet*?

Antw. God kan niet 1. wat in zich zelf strijdig is; 2. wat tegen zijne natuur, volmaaktheid, wil en besluiten strijdt.

(1. D. i. onding, niets: b.v. alomtegenwoordig lichaam (Luth.), evenals rond vierkant. 2. B.v. lijden, sterven: als Christus stierf, is God in Hem niet gestorven: 't zou geen macht maar onmacht zijn; liegen Tit. 1 : 2 : *God die niet liegen kan.*)

52 Vr. Waarom noemt gij God nog den Almachtige?

Antw. Omdat alle macht en kracht der schepselen van God is, (1 Kron. 29 : 11, 12.)

~~~~~ **IV. Gods Drieënheid.**

1 Vr. Wat zegt ons de Bijbel nog nader van dien God, aan wien alle deze eigenschappen eigen zijn?

Antw. De H. S. leert ons het *eenige Goddelijke We-*

zen vereeren in den *Vader* en den *Zoon* en den *H. Geest*: een *Drieëinig* God.

(*Nederl. Geloofsbel. Art. VIII. Heidelb. Catech. Z. VIII.* — Grondslagen voor dit allergewichtigst leerstuk : 1. de *H. Schrift* eigent al wat *Goddelijk* is aan *Drie* toe, genaamd de *V.* en de *Z.* en de *H. G.*, inzonderheid de zaligmaking van zondaren. 2. Bij alle gelijkstelling worden zij geregeld *onderscheiden*. 3. Nochtans scherpt dezelfde *Schrift* altijd in, dat er niet meer dan *één* *God* is)

2 Vr. Wat beteekent dan het woord *Drieëenheid*?

Antw. Een *eenig Goddelijk Wezen*, bestaande in *drie Personen*.

(De *naam* *Drieëenheid* staat niet letterlijk in den *Bijbel* — „voorzienigheid” ook niet, maar de *zaak* wel, het naast komt 1 Joh. 5 : 7 : *deze drie zijn één* — Het is eene *drieheid in God zelven*, niet alleen in zijne *openbaring*, en toch geen der drie goden. *Geschapene* geesten hebben eene enkelvoudige persoonlijkheid (één Ik); de levensvolheid van den *oneindigen* God is niet in één persoon besloten en toch één.)

3 Vr. Is de *Drieëenheid* Gods uit de *natuur* kenbaar?

Antw. Neen, het is eene *verborgenheid*: buiten het Woord onbekend en voor het eindige verstand niet te doorgronden.

(De rede, door Gods Woord de *Drieëenheid* kennende, kan haar eenigszins *afleiden* 1, uit de zelferkentenis Gods, zonder welke Hij *a.* niet zijn *b.* zich niet openbaren kon, 2. uit zijne zelfliefde. En men *vergelijkt*: in de buitenwereld licht, glans, verlichting, in den mensch: gedachte, woord, zin. Hebr. 1 : 3. Joh. 1 : 1.)

4 Vr. Behelst ook reeds het O. T. deze waarheid?

Antw. Ja, want het O. T. spreekt niet slechts van God in het algemeen, maar ook van den *Zoon Gods* onder velerlei benamingen en van den *H. Geest*. (Gen. 1 : 1, 2. Ps. 51 : 13. — Num. 6 : 24—26. Ps. 33 : 6.)

(*Belijd. Art. IX.*)

5 Vr. Waar worden in het O. T. de drie Personen het kennelijkst aangeduid?

Antw. In al die plaatsen, waar de *verlossing* het duidelijkst wordt beloofd, als Jez. 48 : 16, waar de knecht Gods, de Messias, spreekt: *de Heere Heere en zijn Geest heeft mij gezonden*. En Jez. 61 : 1: *de Geest des Heeren Heeren is op mij, omdat de Heere mij gezalfd heeft*.

(Desgelijks Jez. 63 : 9, 10, waar na den Heere genoemd worden de *Engel zijns aangezichts* en zijn *Heilige Geest*.)

6 Vr. Wanneer is de heilige Drieëenheid het *klaarst* geopenbaard?

Antw. In het N. T., inzonderheid bij den doop van Jezus in de Jordaan, Matth. 3 : 16, 17.

7 Vr. Heeft de *Zoon Gods* er zelf van getuigd?

Antw. Jezus zelf heeft deze waarheid nader verklaard en bevestigd in al wat Hij gesproken heeft van den *Vader* en van *zichzelven* als den *Zoon* en van den *H. Geest*, waarop hij eindelijk het zegel drukte door de verordening van den *doop* in den naam des Vaders en des Zoons en des H. Geestes, Matth. 28 : 19.

8 Vr. Spreken de *Apostelen* er veel van?

Antw. Overal in hunne zendbrieven voegen de Apostelen de heilige Drie samen: zij leiden *alle heil* af van

deze *Drie* die *één* zijn, den Vader en den Zoon en den H. Geest (B.v. Efez 1. 1 Kor. 12 : 4—6. 2 Kor. 13 : 13. 1 Petr. 1 : 2. Openb. 1 : 4, 5.)

9 Vr. Welke Bijbelplaats is hierbij nog bijzonder opmerkelijk?

Antw. 1 Joh. 5 : 7: *Want drie zijn er, die getuigen, in den hemel, de Vader, het Woord en de Heilige Geest, en deze drie zijn één.*

(Deze woorden worden in de *Grieksche* handschriften niet gevonden. Doch 1. de aloude *Latijnsche* Overzetting heeft ze en deze is ouder dan al de bekende gr. handschriften. 2. Zeer vroege *kerkvaders* halen ze aan of spelen er op toe, b.v. *Cyprianus* in de 3e eeuw. 3. De *samenhang* is er niet tegen maar vóór.)

10 Vr. Waarin zijn de drie Personen één?

Antw. Zij zijn één in Wezen en alzoo is er maar één God.

(1. De Zoon en de H Geest zijn geen *andere* Wezens dan de Vader. 2. Hun Wezen is niet slechts *eensoortig* maar één in getal. 3. Het Goddelijke Wezen met zijne eigenschappen is niet in drie deelen *gedeeled*: er is maar ééne almacht, alwetendheid, enz.)

11 Vr. In welk opzicht zijn het drie?

Antw. Het zijn *drie Personen*, zelfstandigheden, in welke het Goddelijke Wezen van eeuwigheid bestaat.

(Persoon is een Ik, een onderwerp dat zelf geen gezegde van een ander onderwerp zijn kan: de eene is niet de andere. — De Drie zijn niet gelijk drie menschelijke personen (individu's); niet buiten het Wezen, niet zakelijk van het Wezen verscheiden: zij zijn het

Goddelijke Wezen in deze bijzondere wijzen van bestaan. — Dit is dan wel *boven* maar niet *tegen* de rede. Dàt zou zijn wanneer men stelde: het ééne Wezen is drie Wezens of: de drie personen zijn één Persoon; dan kon men tegenwerpen: 1 is niet 3 en 3 is niet 1. Maa het Wezen is één, de Personen zijn drie; het zijn razoo in een ander opzicht drie dan waarin zij één zijn.

12 Vr. Zijn het werkelijk drie *onderscheidene* Personen?

Antw. Ja, dat blijkt allerklaarst hieruit, dat de *Vader* niet gezegd wordt in de wereld te zijn gekomen en *Christus* zegt niet, dat Hij de *Vader* is maar dat Hij is van den *Vader* gezonden en wederom wordt van beiden de *H. G.* onderscheiden.

(Met de loochening van de drie Personen vervalt geheel het Christendom. — Dwaling van *Sabellius* in *Libyë* 255 na C.: „*één* persoon naar zijne *onderscheidene wijzen van werken* nu *Vader*, dan *Zoon*, dan *H. G.* genoemd.”)

13 Vr. Waarin ligt nog de noodzakelijkheid om eene eeuwige *Dricheid* van Personen in het Goddelijke Wezen te stellen?

Antw. In de bijbelsche leer van het *Woord*, dat vóór de wereld *bij God was* en *God was*, met onderscheiding van den *Geest* Gods, die de diepten Gods kent, gelijk de geest des menschen den mensch kent. (Joh. 1 : 1. 1 Kor. 2 : 10, 11.)

14 Vr. Hoe zijn zij dan onderscheiden?

Antw. Zij onderscheiden zich niet in natuur of tijd maar naar de *orde van hun bestaan als Personen*: de

Vader is de eerste; de *Zoon* de tweede, de *H. Geest* de derde Persoon, overeenkomstig hunne *persoonlijke eigenschappen*.

15 Vr. Wat is de *persoonlijke eigenschap* van den *Vader*?

Antw. Dat Hij als *Vader* is van zich zelf, niet gegenereerd en niet uitgaande van een ander: de *Vader* heeft het leven in zich zelf, Joh 5 : 26a.

(De grond van zijn persoonlijk bestaan als *Vader* ligt in Hem zelf: Hij is *Vader* door dat Hij den *Zoon* genereert.)

16 Vr. Wat is de *persoonlijke eigenschap* van den *Zoon*?

Antw. Dat Hij *gegenereerd* is van den *Vader*: de *Vader* heeft den *Zoon* gegeven het leven te hebben in zich zelf. Joh. 5 : 26b

17 Vr. Wat is de *persoonlijke eigenschap* van den *H. Geest*?

Antw. Dat Hij *uitgaat* van den *Vader* en den *Zoon* als de adem des levenden Gods. (*Vergel.* Joh. 20 : 22)

18 Vr. Waarom noemen wij dat *persoonlijke eigenschappen* en niet *wezenlijke*?

Antw. Omdat zij niet aan het *Wezen*, maar ieder alleen aan één Persoon eigen zijn.

(Het zijn persoonlijke, inblijvende daden Gods: God zelf is de grond van de wijze zijns bestaans als *Vader* en *Zoon* en *H. Geest*, zoo eeuwig en noodzakelijk als Zijn bestaan zelf: Hij is door zich, voor zich en in zich. Stelt men echter drie personen *zonder* de gezegde betrekking tot elkander, dan stelt men drie goden.)

19 Vr. Wanneer is de *Zoon* van den Vader *gegenereerd*?

Antw. Van eeuwigheid doet de Vader den Zoon uit zich bestaan als het afschijnsel zijner heerlijkheid en het uitgedrukte beeld zijner zelfstandigheid. Hebr. 1 : 3. Joh. 1 : 1 Spr. 8 : 22. v.v. — Joh. 8 : 58. 17 : 5.)

(Genereeren zegt : een zelfstandig, *persoonlijk* leven, een ander Ik, *uit zich* te doen bestaan ; het is geen *scheppen*, voortbrengen uit niet. De Zoon is *uit* den Vader, als licht uit licht, en ééns wezens met Hem.)

20 Vr. Waar wordt dat nog bijzonder klaar geleerd ?

Antw. Kol. 1 : 15—17, waar van den Zoon gezegd wordt : *Dawelke het beeld is des onzienlijken Gods, de eerstgeborene aller creature Want door Hem zijn alle dingen geschapen, die in den hemel en die op de aarde zijn, die zienlijk en die onzienlijk zijn. — En Hij is vóór alle dingen en alle dingen bestaan te zamen door Hem.*

(*Geboren niet geschapen.* Op. 3 : 14 : Hij is *het Begin* der scheppinge Gods, in eenen werkenden zin, de oorzaak. — Ps. 2 : 7 : *Ik zal van het besluit verhalen : de Heere heeft tot mij gezegd : gij zijt mijn Zoon, heden heb ik u gegenereerd.* Al zegt dit eerst : „Ik heb u heden *koning* gemaakt, zoo sluit het toch in en veronderstelt de *eeuwige generatie* : want alleen die uit God en zelf God was, kon almachtig koning zijn en zaligmaken die op Hem betrouwen. Hand. 13 : 33. Hebr. 1 : 5. 5 : 5.

21 Vr. Hoe wordt de naam *Zoon Gods* door hen verstaan, die de eeuwige Godheid van Christus loochenen ?

Antw. Zij leeren dat Christus Gods Zoon genoemd wordt alleen wegens zijne *ontrangenis* uit den H. G.,

of om zijne macht en waardigheid als *Messias* of wegens zijne hooge *gelijkvormigheid* aan God.

(*Sociniaansch* is de dwaalleer, dat de Verlosser vóór zijne geboorte uit Maria geheel niet heeft bestaan (*Laelius Socinus* en vooral zijn neef *Faustus Socinus*, gest. 1604); *Ariaansch*, dat Hij wel vóór zijne menschelijke geboorte bestond, maar toch eens een begin gehad heeft, alzoo, hoe verheven ook, toch maar een schepsel. *Arius* te Alexandrië, gest. 336; tegen hem de Kerkvergadering te *Nicéa* in Bithynië 325 met den vurigen *Athanasius*, van Alexandrië, gest. 373.)

22 Vr. Is dan de Zoon de eigene en natuurlijke Zoon van God?

Antw. Ja: de ware en eerste grond, waarom Hij de Zoon heet, is zijne eeuwige geboorte uit God en daardoor alleen kon Hij de Middelaar zijn.

(Rom. 8 : 32 : zijn eigen Zoon. Joh. 5 : 18 : God zijn eigen Vader. Joh. 1 : 18 : de eeniggeboren Zoon, die in den schoot des Vaders is. Gal. 4 : 4 vergel. met Filipp. 2 : 7.)

23 Vr. Gaat de *H. Geest* alleen van den Vader uit?

Antw. De *H. Geest* gaat uit van den Vader *en den Zoon*: daarom wordt Hij ook genoemd de *Geest des Zoons*, de *Geest van Christus*, dezelfde *Geest*, die reeds in de Profeten was. (Joh. 14 : 26. 15 : 26. 16 : 15. 1 Petr. 1 : 11.)

(Op. 22 : 1 : het water des levens uit den troon Gods *in des Lams*. In den tijdelijken uitgang openbaart zich de eeuwige. — De *Grieksche kerk*: „alleen van den

Vader", dan is de generatie des Zoons ~~er niet meer~~ van te onderscheiden en de wezenseenheid van V. en Z. en de ware grond van dat Christus de bron is des Goddelijken levens wordt weggenomen.)

24 Vr. Is de H. Geest niet maar een naam om de *kracht* of de heilige natuur Gods aan te duiden?

Antw. Neen, de H. Geest is eene *zelfstandigheid*, een Persoon, en is zelfs uitdeeler der krachten en gaven. 1 Kor. 12 : 11: *Doch deze dingen alle werkt een en dezelfde Geest, deelende aan een iegelijk in het bijzonder gelijkerwijs Hij wil.*

(Naar de Socin. is de H. Geest de Goddelijke kracht; naar de nieuwere dwaalleer: de heilige zin en geaardheid (heilig beginsel) van den Vader en van den Zoon, en door dezen van de Gemeente. — Op. 1 : 4 zijn de 7 geesten, die voor Gods troon zijn (niet: staan) de ééne H. G. (1 Kor. 12 : 4) aangemerkt in zijne menigerlei gaven en krachtsbetooningen en wel met opzicht tot de 7 gemeenten)

25 Vr. Zijn er voldoende bewijzen voor de *persoonlijkheid* des H. Geestes?

Antw. 1. De H. Geest wordt bij de Twee, die Personen zijn, als een *derde* gesteld. (Matth. 28 : 19. 2 Kor. 13 : 13.) 2. Hij heeft zich onderscheidenlijk en zelfstandig *geopenbaard*. (Luc. 3 : 22. Hand 2 : 2—4.)

26 Vr. Waaruit blijkt nog nader, dat de H. G. een Persoon is?

Antw. 3. Aan den H. G. worden al die *eigenschappen* en *werkingen* toegeschreven, die alleen aan een Persoon eigen zijn.

(Hij hoort (Joh. 16 : 13) onderzoekt, weet, leert

(1 Kor. 2 : 10—13), spreekt (Hand. 8 : 29), Hij zegt : Ik (Hand. 10 : 20. 13 : 2), heeft eenen wil (1 Kor. 12 : 11), men kan Hem smarten aandoen (Jez. 63 : 10). Hem bedroeven (Efez. 4 : 30), tegen Hem liegen (Hand. 5 : 3); Hij is Jezus' plaatsvervanger op aarde, Trooster en Bestuurder der geloovigen; ook kon de kerkvergadering Hand. 15 : 28 van een onpersoonlijk iets niet zeggen: *Het heeft den H. G. en ons goedge-dacht.* — Alles te zamen bewijst persoonlijkheid en niets slechts persoonsverbeelding (personificatie, als Joh. 3 : 8.)

27 Vr. Maar indien de H. Geest een Persoon is, is Hij dan misschien de Vader of de Zoon zelf?

Antw. Neen, de H. Geest wordt uitdrukkelijk een ander genoemd en van beiden onderscheiden. Joh. 14 : 16 : *Ik zal den Vader bidden en Hij zal u eenen anderen Trooster geven, opdat Hij bij u blijve in der eeuwigheid.*

(Door of in den H. G. werken de Vader en de Zoon (in de wereld — in de gemeente), Personen door een Persoon, die van hen uitgaat, die zelf kracht heeft en krachtdadig werkt.)

28 Vr. Zijn de Zoon en de H. Geest zoowel God als de Vader?

Antw. Ja, de Zoon en de H. Geest zijn met den Vader het ééne Goddelijke Wezen, want al wat Goddelijk is en God van schepsel onderscheidt, wordt hun toegeëigend : Goddelijke namen, eigenschappen, werken, eer.

29 Vr. Draagt de Zoon Goddelijke namen?

Antw. De Zoon wordt *Heere* (Jehovah) en *God* genoemd.

(Jerem. 23 : 6. Joh. 1 : 1. 20 : 28. Rom. 9 : 5. 1 Tim. 3 : 16. 1 Joh. 5 : 20 (nergens noemt Johannes den *Vader* het eeuwige leven) Hebr. 1 : 8, 9 leert dat het de Zoon is die Ps. 45 : 7, 8 tweemaal „God” aangesproken wordt. — De naam God wordt doorgaans aan den Vader gegeven, omdat de Zoon de Middelaar is geworden. Al de blijken van minderheid en ondergeschiktheid des Zoons bewijzen slechts de waarheid van zijne menschwording en vrijwillige vernedering. Ook Joh. 14 : 28: — *mijn Vader is meerder dan Ik* — ziet niet op zijn Wezen maar op zijn staat. — Joh. 17 : 11: Vader en Zoon zijn één van natuur (om deze eenheid bidt Hij niet), de geloovigen door genade in den Zoon (Ex. 23 : 21); ook zegt Hij niet: opdat *zij en wij* één zijn, maar opdat *zij één* zijn gelijk als wij (vergel. v. 21); Hij zegt tot den Vader: *wij*, wat geen schepsel kon, ook Mozes niet.)

30 Vr. Wordt ook de *H. Geest God* genoemd?

Antw. Ja, Hand. 5 : 3, 4: *En Petrus zeide: Ananias! waarom heeft de Satan uw hart vervuld, dat gij den Heiligen Geest liegen zoudt? Gij hebt den menschen niet gelogen maar Gode.*

(*Heilige Geest* is daar niet maar een ander naam voor God, want Hij is een onderscheiden Persoon (vergl. 1 Thess. 4 : 8): niet God wordt de H. Geest, maar de H. Geest wordt God genoemd. — 1 Kor. 3 : 16: *Gods tempel*, vergl. 1 Kor. 6 : 19: *tempel van den H. Geest*.)

31 Vr. Worden er Goddelijke *eigenschappen* aan den Zoon toegeschreven?

Antw. Ja, aan den Zoon wordt toegeëigend een

eeuwig zijn : Mich. 5 : 1 : *wiens uitgangen zijn van ouds, van de dagen der eeuwigheid ; ahwetendheid, almacht enz.*

(Joh. 16 : 30. Matth. 11 : 27. Daartegen strijdt niet Marc. 13 : 32 ; te verklaren uit Fil. 2 : 7.)]

32 Vr. Worden er ook aan den *H. Geest* Goddelijke *eigenschappen* toegekend ?

Antw. De Schrift leert dat de *H. Geest overalteenwoordig* is (Ps. 139 : 7), volstrekt *heilig, ahwetend* (1 Kor. 2 : 10), *almachtig*.

(Het is in den *H. Geest* dat God alles vervult en doordringt sedert Gen. 1 : 2. Zonder Hem zou alles verwelken, Job 34 : 14, 15. Immanentie Gods in de wereld.)

33 Vr. Welke Goddelijke *werken* worden mede aan den *Zoon* en den *H. Geest* toegeschreven ?

Antw. De schepping en herschepping, de onderhouding en regeering der wereld worden nevens den Vader ook aan den *Zoon* en den *H. Geest* toegeeigend.

(De *Zoon* : schepping : Joh. 1 : 3 : Kol. 1 : 13 ; — herschepping : Hebr. 1 : 10 v.v. vergel. Ps. 102 ; onderhouding en regeering : Hebr. 1 : 3. Kol. 1 : 17. — De *H. Geest* : Gen. 1 : 2. Job 33 : 4. Ps. 104 : 30. — De *Zoon* en de *H. Geest* zijn niet *werktuigen* van den Vader buiten en beneden Hem : het is één God, die alles werkt met een eenige werking, maar driedvoudig bepaald naar de orde der drie Personen : de Vader werkt *door* den *Zoon* in den *H. Geest*, beide in natuur en genade.)

34 Vr. Welke Goddelijke *eere* komt hun toe ?

Antw. Den *Zoon* en den *H. Geest* komt met den

Vader godsdienstige vereering toe: het *doopen* in hunnen naam met *geloof* en *aanbidding*.

Matth. 28 : 19. vergel. 1 Kor. 1 : 13. — 2 Kor. 13 : 13. Openb. 1 : 4, 5. — Joh. 5 : 23. Het rechte bidden is: in den H. Geest (Rom. 8 : 26) door den Zoon (Joh. 14 : 6) tot den Vader, Efez. 2 : 18.

35. Vr. Is de leer van de Goddelijke Dieëenheid noodig tot zaligheid?

Antw. Ja, de openbaring van den Vader en den Zoon en den H. Geest, als onzen Schepper en Verlosser en Heiligmaker is de grondslag van het zaligmakend geloof en van het ware, christelijke leven.

(Blijkbaar uit de doopformule Matth. 28 : 19 en uit den apostolischen zegenwensch 2 Kor. 13 : 13. — *Die God is ons een God van volkomen zaligheid*, Ps. 68 : 21. — De Drieëenheid den *Heidenen* onbekend, verworpen door de *Mohammedanen* en (op Deut. 6 : 4) door de hedendaagsche *Joden*, beleden door de *Roomsch-Kath.* en door de *Grieksche* kerk, bestreden door de *Socinianen*: („God één in persoon”), verduisterd door de *Remonstranten*: (de Zoon en de H. Geest ondergeschikt onder den Vader”), verzaakt door alle *Rationalisten*.)

V. Gods Besluiten Voorverordineering.

1 Vr. Wat zijn de Goddelijke *besluiten*?

Antw. Gods besluiten zijn de eeuwige bepaling in zijn verstand en wil van al wat ooit worden en geschieden zou.

(De leer van Gods *besluiten* is de gepaste en noodzakelijke *overgang*; tot zijne *werken*: want God werkt niet als een blinde natuurkracht, maar met vrije zelfbepaling als de hoogste Rede.)

2 Vr. Neemt God zijne besluiten eerst voor en na, op aanleiding van omstandigheden?

Antw. Gods besluiten zijn *eeuwig*, buiten en boven allen tijd. Hand. 15 : 18 ; *Gode zijn al zijne werken van eeuwigheid bekend.*

(Ef. 1 : 4. 2 Tim. 1 : 9. Er is geene onzekerheid bij hem. Een eerder en later is er alleen in onze bevatting en in de beslotene zaken en hare orde)

3 Vr. Is God in zijn besluiten ook *afhankelijk* van iets buiten Hem?

Antw. Neen, God is *vrij* om dus of anders te willen en alleen door zijn eigene redenen bepaald. (Matth. 11 : 26. Ef. 1 : 9.)

(Niet dat hij ook zonder besluit kon zijn : dat ware : zonder verstand en wil.)

4 Vr. Wat moeten wij daarbij van de Goddelijke besluiten roemen?

Antw. God is niet alleen vrijmachtig, maar ook *wijs* in zijne besluiten, daar Hij bij alles wijze redenen heeft waarom Hij het wil en met het einde ook de gepaste *middelen* beraamt. Rom. 11 : 33, Jez. 55 : 8, 9.)

5 Vr. Kan God ooit van besluit *veranderen*?

Antw. Neen, zijn besluiten zijn *onveranderlijk*, Hij zegt : *Mijn raad zal bestaan en ik zal al mijn welbehagen doen*, Jez. 46 : 10 (Ps. 33 : 11. Hebr. 6 : 17.)

(*Verandering* zou strijden tegen zijne *voorkennis* en *almacht*. In de zaak van *Abraham* Gen. 22, *Israël* Num. 14, *Hizkia* Jez. 38 werd Gods besluit niet ver-

anderd maar bij deelen geopenbaard, om tot het beoogde einde te leiden.)

6 Vr. Zijn er ook besluiten onder eene *voorwaarde* die van 's menschen vrijen wil afhangt?

Antw. Neen, want God hangt van den mensch niet af en de voorwaarde, als bekeering en geloof tot zaligheid, behoort zelve mede tot het besluit, hetwelk met het einde ook de middelen en wegen bevat die er toe brengen.

(Pelagianen, Remonstranten en Lutheranen stellen een *voorafgaand* of algemeen (Joh. 3 : 16) en een *volgend* of bijzonder besluit van de zaligheid, met een verkeerd begrip van 's menschen vrijen wil. — Geen algemeen besluit dat niets besloot, maar algemeene belofte en dreiging. Joh. 3 : 36. Hand. 10 : 43.)

7 Vr. *Waarover* gaan Gods besluiten?

Antw. Over alle dingen: Hij *werkt alle dingen naar den Raad zijns willens*, Efez. 1 : 11.

(Niets gebeurt er of het is naar Gods eeuwig besluit, 't zij om het (goede) te *doen*, 't zij om het (kwade) *toelatende* te besturen. Hand. 2 : 23. 14 : 16.)

8 Vr. Gaat Gods besluit ook over den eeuwigen staat der redelijke schepselen?

Antw. De Schrift leert, dat zelfs geen haar van ons hoofd, geen musch op de aarde valt zonder Gods wil: veel meer gaat zijn raadsbesluit over ons eeuwig lot. (Matth. 10 : 29, 30. 1 Sam. 14 : 45.)

(Redenen: 1. God *voorziet* het einde van alles zonder eenige onzekerheid. 2. De *grond* van deze nooit

falende voorkennis kan alleen zijn dat alles *vast bepaald* is. 3. Deze bepaling kan alleen *van Hem zelf* zijn, overeenkomstig zijn doel met de schepping: openbaring en verheerlijking van Hem zelf in al zijne volmaaktheden.)

9 Vr. Hoedanig een besluit is dat?

Antw. Het is de bepaling Gods aangaande den eeuwigen staat *aller* menschen beide van *zaligheid* en van *rampzaligheid*, tot verheerlijking van zijne genade en van zijne macht en straffende rechtvaardigheid. (Efez. 1 : 6. Rom. 9 : 21—23).

(*Ned. Belijd.* art. XVI. *Praedestinatie of voorverordining*: 1. *verkiezing*, 2. *niet-verkiezing* d.i. *verwerping*. Eene verkiezing aan te nemen zonder hare keerzijde, de verwerping, is ongerijmd en strijdig tegen de H. Schrift. Matth. 25 : 41. Rom. 11 : 7. 1 Thess. 5 : 9 vergel. v. 3. 1 Petr. 2 : 8. Jud. 4. Matth. 11 : 25, 26. Spreuk. 16 : 4. Dwaling, dat de verwerping alleen zijn zou een *tijdelijk achterstellen*. — Ook is de verwerping niet een enkele voorkennis als bij den arts van den dood eens zieken, maar een besluit.)

10 Vr. Bestaat het besluit der *verwerping* hierin, dat God een deel der menschen *tot de zonde* (als middel) en *tot de verdoemenis* (als het einde) voorbestemd zou hebben?

Antw. Neen, het *doeleinde* Gods is niet de verdoemenis, maar de betooning van zijne rechtvaardigheid en het *middel* tot dat doel is niet de zonde maar de rechtvaardige verdoemenis der zondaren om hunne zonden.

(Het *einde* is in het besluit het *eerste*. Door het besluit der *verwerping* te loochenen, neemt men de be-

zwaren niet weg. Want 1. vast staat : niet alle menschen worden zalig (Matth. 25 : 46), 2. God had het kwaad (zonde en lijden) kunnen verhoeden, ware dit zijn wil geweest, maar de zonde is er en de straf met haar : 3. er blijft dus niets over dan : bij Gsd een ondoorgrondelijk besluit, bij den mensch eigen schuld van zijn verderf. Hand. 13 : 46.)

11 Vr. *Wanneer is de verkiezing geschied ?*

Antw. De verkiezing is Gods *eeuwige* wil. Ef. 1 : 4 : *Gelijk Hij ons uitverkoren heeft in Christus vóór de grondlegging der wereld, opdat wij zouden heilig en onberispelijk zijn voor Hem in de liefde.*

(Rom. 9 : 11, 12. 2 Tim 1 : 9. Zij maakt bij de menschen geen onderscheid vóór de roeping en wedergeboorte, zij openbaart zich eerst door deze. Ef. 2 : 3.)

12 Vr. Is er eene *algemeene* verkiezing en zijn *alle* menschen uitverkoren ?

Antw. Neen, dan ware het geene verkiezing en dan moesten ook alle menschen bekeerd, geloovig en zalig worden of het zou een krachteloos besluit zijn. (Matth. 20 : 16. Hand. 13 : 48.)

(Men brengt hiertegen in a. 1 Tim. 2 : 4 ; maar verg. daarmede v. 1 en 2. en Matth. 5 : 45. b. 2 Petr. 3 : 9 ; maar vergel. Ezech. 33 : 11. c. Rom. 11 : 32 ; maar verg. Rom. 9 : 6—8 en Gal. 3 : 22.)

13 Vr. Is de verkiezing *persoonlijk* of is zij (naar de Remonstranten) alleen de bepaling van voorwaarde, middel en weg tot zaligheid ?

Antw. God heeft niet alleen besloten allen, die gelooven en in het geloof volharden, zalig te maken, maar

ook de personen zijn bij Hem met name bekend en bepaald.

(*Abraham* Gen. 18 ; 19 ; de 70 *Luc.* 10 : 20 ; *Paulus* Hand. 9 : 15 ; *Jacob* tegen Ezau. Rom. 9 : 13 enz.)

14 Vr. Om welke *reden* is de een uitverkoren en de andere niet ?

Antw. Het is niet om iets waardoor de een zich boven den ander onderscheidt, maar alleen uit Gods vrije genade en welbehagen. (Rom. 11 : 5—7. 1 Kor. 4 : 7.)

(De reden waarom anderen niet uitverkoren zijn en alzoo niet zalig worden, is niet dat God hen niet buigen kon, maar zijn heilige wil. Rom. 9 : 17. Er blijft dan slechts over met Rom. 9 : 18 te bekennen : *Zoo ontfermt Hij zich dan diens Hij wil en verhardt* (d. i. geeft rechtvaardig aan de eigene verharding over) *dien Hij wil.*)

15 Vr. Is het dan niet omdat God de bekeering, het geloof en de goede werken van iemand *vooruitzag*?

Antw. Neen, want de zaligheid is enkel uit *genade* en al het *goede* van de eerste begeerte aan is zelf reeds *Gods werk* en gave, terwijl het booze voortkomt uit het eigen hart. Ef. 2 : 8. Matth. 15 : 19.

(De verkiezing is niet *om* maar *tot* goede werken. Ef. 1 : 4. Rom. 8 : 29. De genadige verkiezing staat juist tegen de werken der menschen over. Rom. 9 : 11. 11 : 5, 6. 1 Kor. 1 : 28. — Ook is de verkiezing niet *om* Christus maar *in* Christus, als haren uitvoerder, door wien God de vastgestelde zaligheid bedeeft. Joh. 3 : 16. Rom. 8 : 29, 32. Ef. 1 : 3, 4. 1 Petr. 1 : 2.

— Besluit: Rom. 9 : 16 : *Zoo is het dan niet desgenen die wil noch desgenen die loopt, maar des ontfermenden Gods.)*

16 Vr Is het niet hard en *onrechtvaardig* wanneer God voor evangelijke personen zoo ongelijke dingen bepaalt?

Antw. Geenszins, want God is aan niemand iets verschuldigd en allen hebben tegen Hem gezondigd. (Rom. 11 : 35. 5 : 12.)

(Het *voorwerp* van de *voorverordineering* als zoodanig is het menschdom als nog zullende geschapen worden en zullende vallen; van de *verkiezing* en *verwerping* de gevallen, geheel schuldige menschheid. — Ook in het *tijdelijke* is er ongelijke bedeeing. — Wie God liefheeft mag en moet zich voor uitverkoren houden en zijne genade prijzen. Rom. 9 : 14, 15; en men moet het hooge recht Gods erkennen Rom. 9:20, 21. — De *goddelooze* zondigt niet om Gods besluit te volbrengen, maar volgt zijne eigene begeerlijkheid tegen rede, geweten en Gods Woord. (Hand. 4 : 27, 28.)

17 Vr. Kan een uitverkorene ooit verworpen worden?

Antw. Het voornemen Gods blijft vast en er is geen afval der heiligen, naar de gulden keten der zaligheid Rom. 8 : 30: Die Hij te voren verordineerd heeft, dezen heeft Hij ook geroepen en die Hij geroepen heeft, dezen heeft Hij ook gerechtvaardigd en die Hij gerechtvaardigd heeft, dezen heeft Hij ook verheerlijkt. (Rom. 11 : 29. Joh. 10 : 28.)

(Rom. 11 : 23: niet evendezelfde Joden, maar de Joodsche natie voor haar grootst gedeelte op zijn tijd, v. 25, 26. — *Uitdelging uit het boek des Heeren, des*

levens Ex. 32. : 32 en Ps. 69 : 29, het boek der levenden op aarde : plotselijke en ontijdige dood. Op. 22 : 19 boek des eeuwigen levens : voorwaardelijke bedreiging gelijk Ez. 18 : 24.

18 Vr. Leidt de leer van de verkiezing niet tot traagheid en vleeschelijke gerustheid?

Antw. Neen, want God heeft met de zaligheid tegelijk ook vastgesteld de middelen en den weg, zonder welke zij niet verkregen wordt. (2 Thess. 2 : 13—15.)

(De middelen moeten — evenzeer als, schoon het levenseind vast staat, spijs en drank — gebruikt, de weg moet bewandeld worden en daaronder wordt eerst de verzekering van de verkiezing verkregen. Maar tot een oordeel is deze leer voor degenen, „die, de genade der verkiezing of lichtvaardig vooronderstellende of zonder eerbied en roekeloos daarover pratende, in de wegen der uitverkorenen niet willen wandelen.” *Dordr. Leerreg.* H. I, Art. 13.)

19 Vr. Wat zijn de *teekenen* van de verkiezing?

Antw. 1. Droefheid naar God over de zonde. 2. honger en dorst naar de gerechtigheid, 3. waar geloof in Christus, 4. kinderlijke vreeze Gods, — vruchten, waaruit voortgaande de boom al meer gekend wordt. (1 Thess. 1 : 3, 4. 2 Petr. 1 : 10.)

20 Vr. Is de leer van de verkiezing belangrijk en nuttig?

Antw. Ja. 1. zij staat met geheel de leer der *zaligheid uit enkel genade* in onlosmakelijk verband; 2. zij verspreidt licht over de *wegen* der menschheid en staaft Gods macht en regeering bij de schijnbare onoverwinnelijkheid der weerspanningen. (1, Rom. 9: 11. 11: 6, 7. — 2, Rom. 9 : 17.)

21 Vr. Welk nut heeft zij meer?

Antw. 3. Zij dient tot onze *vernederings* voor God, als van wien wij geheel afhangen en aan wien wij alles verschuldigd zijn; en 4. zij is de *troost* der Christenen bij verzoeking en gevaar. (3, 1 Kor. 1 : 26 vv. 4 : 7. 4, Rom. 8 : 28—31.

VI. *Schepping.*

1 Vr. Brengt God ook ten uitvoer wat Hij heeft besloten?

Antw. De almachtige en onveranderlijke God voert zijne besluiten uit door zijne *werken* naar buiten. (Jez. 46 : 10.)

2 Vr. Hoe onderscheiden zich de werken Gods?

Antw. Het zijn werken in de *natuur*, bevattende alle schepselen en gebeurtenissen, en werken van *genade* tot zaligmaking van zondaren.

3 Vr. Welke zijn Gods werken in de *natuur*?

Antw. De natuurwerken van het Goddelijke Wezen zijn *schepping* en *voorzienigheid*. (Joh. 5 : 17.)

4 Vr. Waarmede zijn de werken Gods *begonnen*?

Antw. Gods *eerste werk* tot uitvoering van zijne besluiten is geweest de *schepping* van hemel en aarde. (Gen. 1 : 1.)

5 Vr. Wat is *scheppen*?

Antw. *Scheppen* zegt: iets wat niet was voortbrengen zonder middel en werktuig door een enkelen alvermogen wil.

6 Vr. Wat zegt het dan, dat God de wereld *geschapen* heeft?

Antw. De *schepping* der wereld is die daad van den

Almachtigen wil Gods, waardoor de wereld naar stof en vorm begonnen heeft te zijn. (Openb. 4 : 11.)

7 Vr. Komt de schepping aan al de drie Goddelijke Personen toe?

Antw. De schepping wordt als het *eerste* werk bijzonder toegeëigend aan den *eersten* Persoon, den Vader, uit wien alle dingen zijn, doch mede aan den Zoon door wien, en den H. Geest in wien alle dingen zijn: Hij is het werk van het drieëenig Wezen. (Joh. 1 : 3. Efez. 3 : 9. — Gen. 1 : 2. Job 26 : 13. Ps. 33 : 6.)

8 Vr. Is er eens van deze wereld niets voorhanden geweest?

Antw. De wereld heeft niet van eeuwigheid bestaan: God had haar *niet noodig*, Hij schiep haar naar zijn vrij welbehagen en met hare schepping begon eerst de *tijd*.

9 Vr. Waaruit is alles geschapen?

Antw. Uit niet: God sprak en het was er. Hebr. 1 : 3: *Door het geloof verstaan wij, dat de wereld door het Woord Gods is toebereid, alzoo dat de dingen, die men ziet, niet geworden zijn uit dingen, die gezien worden.*

(Ps. 33 : 9. Rom. 4 : 17. Gen. 1 : 3 v.v. (2. Makab. 7 : 28.) Alles uit niet, want 1, de *stoffen* en eenvoudige grondbestanddeelen zijn uit niet geschapen; 2. deze stoffen konden uit zich zelve die *gedaanten* en *amgestelde* dingen niet voortbrengen, die er uit ontstaan zijn. — Alleen de Bijbel leert de schepping uit niet.)

10 Vr. Van waar weten wij, hoe de schepping der wereld geschied is?

Antw. Uit het verhaal van Mozes Gen. 1 en 2, die er kennis van had door de overlevering van Adam

af en het beschreef naar eene nadere openbaring van God.

(Aan Mozes werd misschien in een gezicht de schepping vertoond, gelijk als aan de profeten de toekomst.)

11 Vr. Was de wereld in een oogenblik voltooid?

Antw. *In zes dagen heeft de Heere den hemel en de aarde gemaakt, de zee en al wat daarin is en Hij rustte ten zevenden dage, Ex. 20 : 11.*

(Eigenlijke dagen, z. *Catech. Leerb.* des O. V. 1e Stukje I. vr. 8; geene groote tijdvakken, vooral ook blijkbaar uit de schepping van den *mensch*, die immers niet gedurende een lang tijdsverloop is geschied.)

12 Vr. Waartoe is het scheppingswerk zoo in zijne trappen beschreven?

Antw. 1. Om Israël en ons nadrukkelijk te leeren, dat er maar *één God* is, één schepper van al de deelen des heelals; 2. om ons in de *beschouwing* van Gods werk langer op te houden en zijne macht, wijsheid en goedheid klaarder te toonen; 3. opdat wij naar Gods voorbeeld zes dagen zouden *arbeiden* en den zevenden dag *rusten*.

(Opmerkelijk is de betrekking tusschen de 3 eerste en de 3 laatste dagwerken: 1. licht; 4. lichten. — 2. uitspansel, scheiding tusschen de wateren boven (wolken) en beneden; 5. waterdieren en in het uitspansel vogelen. — 3. land met gras, kruiden en geboomte; 6. landdieren en mensch.)

13 Vr. Welke zijn de *voornaamste* schepselen?

Antw. Boven alle andere schepselen staan de *persoonlijke*, redelijke wezens: *Engel* en *mensch*.

14 Vr. Wat zijn de *Engelen*?

Antw. Zij allen zijn *gedienstige geesten*, die tot dienst uitgezonden worden om dergenen wil die de zaligheid beërven zullen. Hebr. 1 : 14.

(Ps. 104 : 4. 91 : 11. — Gen. 19 : 16 : *Lot*. Matth. 2 : 13 : *Jozef*. Luc. 16 : 22 : *Lazarus*. Matth. 24 : 31. — 2 Kon. 19 ; 35 : 185000 *Assyriërs*. Hand. 12 : 23 : *Herodes*. — De *Sadducëen* : Hand. 23 : 8. — Het zijn *geesten* : zonder eigen lichaam ; verschenen in aangenomene gedaanten ; niet overalteenwoordig, telkens tot ééne plaats bepaald ; kunnen niet werken dan naar den wil van God, als dienaren der voorzienigheid.)

15 Vr. Wanneer zijn zij geschapen ?

Antw. De Engelen zijn *niet vóór het begin*, ook niet na de zes dagen geschapen : want in zes dagen zijn volbracht de hemel en de aarde en *al hun heir*, Gen. 2 : 1.

(Naar Job 38 : 6, 7, waarmede overeenkomt Ps. 104 : 4, 5, waren zij er *vóór* het werk van den *derden* dag. — Ontelbaar, geschapen zonder geslacht en vermeerdering (Matth. 22 : 30), met verscheidenheid van rang).

16 Vr. In hoedanigen staat zijn de Engelen geschapen ?

Antw. Zij waren allen goed en heilig : want *God zag al wat Hij gemaakt had en ziet het was zeer goed*, Gen. 1 : 31.

(*Natuurlijke* goedheid : uitnemend in verstand (2 Sam. 4 : 20) en in kracht (2 Petr. 2 : 11); doch niet al-

wetend (2 Kron. 6 : 30); zij zien, hooren en werken niet gelijk de mensch, maar op eene wijze, die met hunne natuur overeenkomt. — *Zedelijk* goed : naar Gods beeld geschapen, Job 1 : 6 met *Kantt.*; doch met vrijheid van wil.)

17 Vr. Zijn zij allen goed gebleven?

Antw. Neen, een opperste Engel *is in de waarheid niet staande gebleven* en de vader der leugen en aller zonde geworden en heeft vele Engelen mede doen afvallen, van welke hij het hoofd is. (Joh. 8 : 44. 1 Joh. 3 : 8. Jud. 6.)

(Hij viel door eigenliefde, zelfverheffing, hoogmoed 1 Tim. 3 : 6, ook blijkbaar uit zijne voorspiegelingen Gen. 3 : 5 en Matth. 4 : 3, 6, 9. — Hij heet *Satan* d. i. wederpartijder, vijand, *Duivel*, d. i. lasteraar (verklager) en verleider. — Er is een *rijk des Satans*, Matth. 12 : 26. — Het meerdertal bleef getrouw en is onafvalbaar in het goede bevestigd. *Calvijn* op Efez. 1 : 10. — De duivel werkt, Efez. 2 : 2, doch niet onweerstaanbaar, Jac. 4 : 7.)

18 Vr. Wie waren de *eerste menschen*?

Antw. *Adam* en *Eva*, vóór wie er geen menschen geweest zijn.

(Een korte twist in de Geref. kerk door Izaäk de la Peyrère, Hugenoot, later Rooms, 1655: *Vóór-Adamieten*. Naar hem „Gen. 1 : 27 schepping van de stamouders der Heidenen lang voor Adam; Gen. 2 : 7 v.v. schepping van Adam, den stamvader der Joden; Gen. 6 : 1, 2 *Gods zonen* Adams nakomelingen, de dochteren *der menschen*, der vóór Adam geschapene m.; Rom. 5 : 13 de *wet* Adams, bewijs dus, dat er vóór

Adam reeds in alle werelddeelen menschen waren." — Gen. 1 : 27 waren geen andere menschen dan Gen. 2 : 7, 22, naar Gen. 2 : 5. — Maar Gen. 4 : 14? Het geslacht van Adam was reeds zeer vermenigvuldigd, na meer dan eene eeuw. 1 Kor. 15 : 45. — De rede leidt tot eerste ouders, de II. S. alleen leert, dat deze maar één paar waren. Hand. 17 : 26.)

19 Vr. Wat is de *mensch*?

Antw. De mensch is een *persoonlijk* wezen, een levende *geest* of redelijke ziel met een *lichaam* als woning en werktuig. (Matth. 10 : 28.)

(Waar de H. S. *geest* en *ziel* onderscheidt, als 1 Thess. 5 : 23 : *uw-geest* en *ziel* en *lichaam*, daar beteekent *geest* het hoogere, redelijke wezen des menschen, waar- door hij van van de redelooze dieren verschilt.)

20 Vr. Hoe *ontstonden* de eerste menschen naar het *lichaam*?

Antw. God formeerde *Adam* uit het stof deraarde en *Eva* van een ribbe, die Hij van Adam had genomen. (Gen. 2 : 7, 22.)

(*Uit stof* leert ons nederigheid : Gen 18 : 27. Jez. 64 : 8; *uit de ribbe*: nauwe betrekking tusschen den man en zijne vrouw; Gen. 2 : 23, 24. — Eva werd geschapen *na* het *proefgebod* en de *dierenmonsterring* Gen. 2 : 17, 19, doch op den zesden dag. Gen. 1 : 27).

21 Vr. Van waar kwam de *ziel*?

Antw. De ziel is door God in den mensch onmiddellijk geschapen : als de *Heere God* den *menschgeformerd* had *uit het stof der aarde* heeft Hij in zijne *neusgaten* geblazen den *adem* (of *geest*) des *levens*: alzo

werd de mensch tot eene levende ziel. Gen. 2 : 7 (Zach. 12 : 1.)

(Door den *geest in het lichaam*, de ziel, is de mensch levend: groeiend, gevoelend en redelijk. — Door zijnen *geest* is de mensch van *Gods geslacht*, door het *lichaam* van den aanvang af een van de *aardsche* wezens. De natuur zou beheerscht worden door een van haars gelijken, die echter toch tot eene hoogere orde behoorde; de (verloste) menschheid door eenen Godmensch, 1 Kor. 15 : 47.)

22 Vr. Wat is het *doel* der schepping?

Antw. God heeft naar zijn vrij welbehagen de wereld geschapen om er zijne heerlijkheid in te openbaren. *Want uit Hem en door Hem en tot Hem zijn alle dingen: Hem zij de heerlijkheid in der eeuwigheid*, Rom. 11 : 36. (Jez. 40 : 26).

(„Een iegelijk schepsel” is gemaakt „om zijnen Schepper te dienen”. — De redelijke mensch, het laatst geschapen, is de kroon der schepping; alles op aarde bestemd „om den mensch te dienen, teneinde dat de mensch zijnen God diene.” *Nederl. Belijd.* Art. XII.)

VII. Voorzienigheid.

1e Vr. Wat is de Goddelijke *voorzienigheid*?

Antw. De voorzienigheid is de *zorg* van God voor de schepselen, zijne bestendige werking omtrent het geschapene van de schepping aan. (Joh. 5 : 17. Jez. 40 : 28.)

2 Vr. Hoeveel *dad*en Gods moeten wij hierbij onderscheiden?

Antw. Gods voorzienigheid bestaat in *onderhouding*, *medewerking* en *regeering*: want het schepsel is in wezen, werk en einde geheel afhankelijk van God.

(Niet minder daden. Men kan ze brengen tot twee, onderh. en reg., wanneer men deze ook tot de werking der schepselen uitstrekt, maar niet om met Socin., Roomschen en Remonstr. de medewerking uit te sluiten. *Heid. Cat.* vr. 27: *onderhouding* en *regeering*, maar vr. 28 ook de medewerking.)

3 Vr. Wat is de *onderhoudende* voorzienigheid?

Antw. De *onderhouding* is die almachtige en overal-tegenwoordige werking van God, waardoor Hij alles doet *voortbestaan* zoodanig en zoolang als Hem behaagt.

(*Onmiddellijk*: zon, maan en sterren, aardbol, Engelen, zielen. Door *middelen*: wat op aarde leeft, Ps. 104 : 14: *Hij doet het gras uitspruiten voor de beesten en het kruid tot dierst des menschen, doende het brood uit de aarde voortkomen*; soms wonderbaar, door onmiddellijke tusschenkomst: Mozes Ex. 34 : 28, Israël Deut. 8 : 3, 4, Elia 1 Kon. 19 : 5—8. — Ps 104 : 27—30 *Natuurorde*, Ps. 148 : 6. *Wonderen* niet door de krachten der natuur, Num. 16 : 30.)

4 Vr. Wat is de Goddelijke *medewerking*?

Antw. De medewerking Gods is zijn *bestendige invloed* bij alle bewegingen en werkingen van die schepselen, die Hij tot zelfwerkzaamheid schiep: *want in Hem leven wij en bewegen we ons en zijn wij*, Hand. 17 : 28. (1 Kor. 12 : 6.)

(Het *werken* volgt het *zijn* : in het *zijn* is de mensch geheel afhankelijk, dus ook in de beweging of werking; evenwel niet bloot lijdelijk, daar hij uit zich zelve zijne daden *als de zijne* voortbrengt; daarom verantwoordelijk. — Jez. 10 : 15 : de koning van Assyrie—*bijl—zaak—staf*, vergel. v. 13. — Jac. 4 : 15, 16.)

5 Vr. Wat is de *regeerende* voorzienigheid Gods?

Antw. De regeering Gods is dat Hij de wereld en al wat er in is door zijn almachtige kracht *beheerscht* en met wonderbare wijsheid naar zijnen wil tot zijn doel *bestuurt*. Ps. 93 : 1 : *De Heere regeert*. (Ps. 135 : 6—9.)

6 Vr. *Waarover* gaat de Goddelijke voorzienigheid?

Antw. Gods voorzienigheid gaat over *alles*, ook over het allergeingste: *Hij werkt alle dingen naar den raad zijns willens*, Efez. 1 : 11. (Matth. 10 : 29, 30.)

7 Vr. Is Gods voorzienigheid ook werkzaam in hetgeen *bij geval* gebeurt?

Antw. Ja, ook de *toevalligste* omstandigheden worden door God beschikt. Spr. 16 : 33 : *Het lot wordt in den schoot geworpen, maar het geheele beleid daarvan is van den Heere*.

(*Toevallig, geral* is het tegengestelde van *noodzakelijk* wat uit een natuurlijk verband met zijne oorzaak vloeit.)

8 Vr. Geschiedt er dan niets bij geval?

Antw. Voor *ons* is *veel* toevallig, maar niets voor God.

(Buiten ons weten, willen of toedoen. 1 Kon. 22 : 34 : Achab geschoten. Deut. 19 : 5 : de houthakker. Gen. 22 : 13 : de ram voor Abraham. Luc. 10 : 31 : *bij geval kwam een zeker priester*.)

9 Vr. Gaat Gods voorzienigheid ook over ons *leven en sterven*?

Antw. Ja, tijd, plaats en weg van ieders leven zijn bij God bepaald, *in wiens hand de ziel is van al wat leeft en de geest van alle vleesch des menschen*, Job 12 : 10. (Hand. 17 : 26.)

10 Vr. Kan de mensch zijn leven niet *verlengen* of *verkorten*?

Antw. Geen mensch kan zijn leven *langer* of *korter* maken dan God bepaald heeft; maar door *onmatigheid* en *losbandigheid* of *geweld* leeft menigeen korter dan hij volgens de natuur kon leven. Spr. 10 : 27 : *De vreeze des Heeren vermeerdert de dagen, maar de jaren der goddeloozen worden verkort.*

(Ps. 55 : 24. Pred. 7 : 17. — Ex. 20 : 12 — Het levensperk van *Hizkia* Jez. 38 : 5 en van de *Ninerieten* Jon. 3 : 4 werd *bij God* niet veranderd.)

11 Vr. Maar zoo toch alles bij God bepaald is, is het dan onverschillig of wij de *middelen* gebruiken of niet?

Antw. Neen, God heeft de middelen tot het einde verordend en wij zijn verantwoordelijk over hun *gebruik*, niet over de *uitwerking* daarvan.

(Leerzaam Hand. 27 : 21 : — *men behoorde dezen hinder en deze schade verhoed te hebben.* v. 22 : *er zal geen verlies geschieden van iemands leven onder u*; toch v. 31 : *indien dezen — niet blijven, gij kunt niet behouden worden*, en v. 34 : — *spijs te nemen, want dat dient tot uwe behouding.* — Geneesmiddelen : Jez. 38 : 21 (*Hizkia*). 2 Kron. 16 : 12 (*Aza*). Jac. 5 : 14. — *Vlijt — luiheid* : Spreuk. 24 : 30—34. 6 : 6—8.)

12 Vr. Gaat Gods voorzienigheid ook over onze *vrijwillige* handelingen?

Antw. Ja, zelfs over onze gedachten en woorden.
Spr. 16 : 1 : *De mensch heeft schikkingen des harten, maar het antwoord der tong is van den Heere.*

Jerem. 10 : 23. — Spr. 21 : 1 : des konings hart,
— b.v. van *Rehabeam* 1 Kon. 12 : 15. *Kores* 2 Kron.
36 : 22. *Augustus* Luc. 2 : 1.)

13 Vr. Indien God alles bestuurt, is de mensch dan *vrij*?

Antw. De Goddelijke *besturing* is geen voelbare *dwang* en 's menschen *vrijheid* is geen *onafhankelijkheid*, maar is het vermogen, om zich uit bewuste redenen tot het een of ander te bepalen en met redelijk overleg te handelen.

(De vrijheid is eene vanzelfheid, inzonderheid tegenover *ondergeschikte* oorzaken. God heeft de vrijwillige daden van het redelijke schepsel juist zoodanig bepaald, dat zij vrijwillig zouden geschieden. — Vrije wil : 1 Petr. 5 : 2. Hebr. 10 : 26. — Luc. 16 : 3, 4. — Bewijs : het oordeel des gewetens Rom. 2 : 15. — Joh. 8 : 34, 36.)

14 Vr. Staan ook de goddelooze menschen en booze geesten onder Gods Voorzienigheid?

Antw. Ja, God heeft ze in zijne macht en alle schepselen zijn alzoo in zijne hand, dat zij tegen zijnen wil zich noch roeren, noch bewegen kunnen. (2 Kon. 19 : 27, 28. Job 1 : 12.)

15 Vr. Hoe is Gods voorzienigheid werkzaam omtrent de *zonde*?

Antw. God *verhindert* nog veel meer kwaad dan

er gedaan wordt; wat er geschiedt is door Hem *toegelaten* en Hij bestuurt dat tot een heilig einde.

(Gen. 31 : 7, 24. Hand. 18 : 10. — Gen. 50 : 20. Hand. 4 : 27, 28. Het goede einde vloeit niet uit de natuur der zonde voort.)

16 Vr. Wordt dan het zedelijk kwaad niet door God zelven *veroorzaakt*?

Antw. Neen, de heilige God kan geen oorzaak van de zonde zijn: Hij haat, verbiedt en straft haar. (Jac. 1 : 13, 14.)

(Men moet onderscheiden de natuurlijke *beweging* (door Gods medewerking) en de *verkeerdheid* in haar, de *daad* waarin de zonde is en de *zonde* (onwettelijkheid) die in de daad is. De zonde is niets *zelfstandigs*, maar is de *onwettelijkheid* (kwaadheid) eener hebbelijkheid of daad van een persoonlijk wezen.)

17 Vr. Werkt God dan het *goede*?

Antw. Ja, God leert en gebiedt ons wat goed is. Hij geeft tijd, gelegenheid en middelen, wijsheid, wil en kracht tot het goede en *alle goede gave en volmaakte gifte is van boven, van den Vader der lichten*, Jac. 1 : 17. (2 Kor. 3 : 5. Fil. 2 : 13. Joh. 6 : 44, 45.)

18 Vr. Waartoe leidt ons de erkentenis van Gods voorzienigheid?

Antw. Dat wij, wanneer wij in Gods wegen wandelen, *gemoedigd* zijn mogen onder de rampen des levens, Hem *danken* bij allen zegen en voor de donkere toekomst op Hem *vertrouwen*. (Rom. 8 : 28. — 1 Thess. 5 : 18. Gen. 32 : 10. — 1 Petr. 5 : 7.)

Nederl. Belijd. Art. XIII.

**VIII. De mensch in den staat der
rechtheid.**

1 Vr. Hoedanig heeft God den mensch geschapen?

Antw. God heeft den mensch *goed* geschapen, zonder eenig gebrek aan lichaam of geest, bekwaam tot zijne bestemming.

(Gen. 1 : 31. *Ned. Belijd.* Art. XIV: „kunnende met zijnen wil in alles overeenkomen met den wille Gods”.)

2 Vr. Was de mensch dan niet eerst in een *onbe-
paalden* staat, tusschen goed en kwaad?

Antw. Neen, de mensch is geschapen in eene werkelijke zedelijke rechtheid. Pred. 7 : 29: *Dit heb ik gevonden, dat God den mensch recht gemaakt heeft, maar zij hebben vele vonden gezocht.*

(Een zwevende middelstaat en kindsche onnoozelheid strijdt tegen de redelijke natuur van volwassene menschen, die of goed of kwaad is en ook in Adam geen oogenblik onwerkzaam zijn kon. Nog ongerijmder is de stelling van een *dierlijken* toestand.)

3 Vr. Wat zegt de h. S. daarvan nader?

Antw. God schiep den mensch, beide man en vrouw, naar *Zijn beeld*, Gen. 1 : 27.

(Het was niet eene *na* zijne schepping toegevoegde gave boven zijne natuur (Roomsch), maar was hem natuurlijk, gelijk de gezondheid. — Men moet onderscheiden 1. het beeld Gods in *ruimeren* zin, d.i. al wat den mensch als redelijk, *persoonlijk* schepsel van de dieren onderscheidt (ook genoemd „het wezenlijke”); 2. het beeld Gods in *nauweren* zin („het bijkomstige”), d.i. wat de mensch verloren heeft, terwijl hij mensch bleef.

Het eerste, de redelijke geest, de *grond*, het tweede de vorm.)

4 Vr. Waarin bestond het beeld Gods *nauw* genomen?

Antw. In kennis, gerechtigheid en heiligheid.

5 Vr. Bestond het niet in de uitwendige gestalte des *lichaams*?

Antw. Neen, want God is een geestelijk Wezen, naar hetwelk geen lichaam gelijken kan.

(Men zegt: God verscheen in eene zichtbare gedaante; naar deze zou de mensch geschapen zijn. Integendeel: God voegde zich in zijne verschijningen naar den mensch. Anderen stelden het in eene gelijkheid aan Christus lichaam; omgekeerd, Fil. 2 : 7.)

6 Vr. Was het niet de *heerschappij* over de dieren?

Antw. Neen, de heerschappij over de aarde was een *gevolg* van het beeld en de weg om het te oefenen en te openbaren. (Gen. 1 : 28.)

(De Socinianen stelden het daarin alleen.)

7 Vr. Hoedanig was de ingeschapen *kennis* der eerste menschen?

Antw. Zij hadden een helder en wijs verstand, bijzonder een zuivere kennis van God, die in de wedergeboorte vernieuwd wordt. (Kol. 3 : 10.)

(Adam kende en benoemde de *dieren* Gen. 2 : 20 en de uit hem geschapen *vrouw* Gen. 2 : 23. Beiden kenden *God* als hunnen Schepper, Weldoener en Heer, blijkens Gen. 2 en 3. Doch hunne kennis van God en van de natuur was vatbaar voor ontwikkeling.)

8 Vr. Waren zij ook *heilig* en *rechtvaardig*?

Antw. Ja, zij waren met God gemeenzaam, zij hadden God en elkander lief, hun hart en wil was heilig en recht en zij waren zuiver in al hunne aandoeningen, zonder eenige verkeerde drift (Gen. 2 : 25. Ef. 4 : 24.)

(Deze staat der rechtheid sloot niet in de onmogelijkheid om te zondigen, het was tegelijk een staat van beproeving.)

9 Vr. Was de mensch in den staat der rechtheid *sterfelijk*?

Antw. Had de mensch niet *gezondigd*, hij zou ook niet *gestorven* zijn : want op de zonde alleen was door God de dood *gedreigd* en werd daarna bij vonnis *uitgesproken*. (Gen. 2 : 17. 3 : 19. Rom. 5 : 12. 6 : 23.)

10 Vr. Wat was de algemeene *regel* voor den mensch ?

Antw. De wet der *liefde*, die den mensch door God was ingeschapen.

(Liefde is de hoogste wet, Matth. 22 : 37—40. Rom. 13 : 10. — Wat Paulus Rom. 2 : 14, 15 van den bedorven mensch zegt, dat moet in volle kracht geweest zijn in den reinen mensch.)

11 Vr. Welk bijzonder gebod gaf God daarbij ?

Antw. Bij de wet der natuur stelde God den mensch een *proefgebod* : *Van allen boom dezès hofs zult gij vrijelijk eten ; maar van den boom der kennisse des goeds en des kwaads, daarvan zult gij niet eten : want ten dage als gij daarvan eet, zult gij den dood sterven*, Gen. 2 : 16, 17.

Tot beproeving van gehoorzaamheid en vertrouwen ;

tot betooning van afhankelijkheid; tot dienstbewijs ook in het uitwendige. — Gepast: betreffende de eerste behoeften. De *dood* is in de eerste plaats de lichamelijke (Gen. 3 : 19, vergelijk 1 Kon. 2 : 37), doch beteekent mede het verderf der ziel.)

12 Vr. Welke *belofte* was in de dreiging begrepen?

Antw. Was ongehoorzaamheid met den dood bedreigd, zoo stond op gehoorzaamheid het *leven*, lichamenlijk, geestelijk en eeuwig. (Rom. 10 : 5.)

13 Vr. Waardoor werd dat nader *bevestigd*?

Antw. Door den *boom des levens*, die voor den mensch, ware hij onder de beproeving staande gebleven, een Goddelijk pand van leven en zegen zou zijn geweest.

(Gen. 2 : 9. 3 : 22—24 — De boom des levens had niet de natuurlijke kracht, om den mensch levend te houden. (Roomsche en Socin.) — Na den val is hij een beeld van Gods Zoon, den levengever. Openb. 2 : 7.)

IX. De Zonde.

1. De zondenva.

1 Vr. Is de mensch staande gebleven?

Antw. Neen, maar hij heeft zich zelven willens der *zonde* onderworpen en is in al zijne wegen goddeloos, verkeerd en verdorven geworden.

(Nederl. Belijd. Art. XIV. Rom. 3 : 23. — Gen. 6 : 5. 1 Joh. 2 : 16.)

2 Vr. Wat was de *eerste zonde*?

Antw. De overtreding van het *proefgebod*: Adam en Eva hebben gegeten van den verboden boom.

(Zware zonde: tegen eenen God, wiens macht en goedheid zij kenden; zonder noodzaak; trots de nadrukkelijke dreiging. — De boom naar velen een vijgeboom wegens Gen. 3 : 7, zoodat zij met hun eigen schande zich dekten; naar anderen een appelboom Hoogl. 8 : 5 of zelfs een wijnstok Num. 6 : 3.)

3 Vr. Waardoor zijn zij tot den val gebracht?

Antw. De *duivel* heeft Eva verleid door eene slang en Adam door middel van de vrouw.

(Joh. 8 : 44. 1 Joh. 3 : 8. Openb. 20 : 2. Verg. Matth. 4 : 1 v.v. — De vrouw had het verbod niet onmiddellijk uit Gods mond gehoord. Als het hoofd der menschheid is Adam de schuldige bij uitnemendheid Hoz. 6 : 7 (niet: „*als menschen*, naar menschenaard,” maar: *als Adam*). Rom. 5 : 12 : om *hem* was het den verzoeker te doen. — 1 Tim. 2 : 14: de slang heeft de vrouw *verleid*, maar de vrouw den man *overreed* Gen. 3 : 17. -- De val geschiedde niet reeds op den zesden dag, ook niet op den zevenden (Luther), doch ook niet lang na de schepping.)

4 Vr. Waarmede *begon* de verleiding?

Antw. De verzoeker zaaide *ongeloof* in 's menschen hart, daar hij het Goddelijke verbod betwistte en de waarheid der dreiging loochende. (Gen. 3 : 1—4.)

5 Vr. Hoe *ging* de verleiding voort?

Antw. De Booze prikkelde den mensch tot *zelfverheffing* door hem voor te spiegelen dat hij van een

afhankelijk schepsel zelfstandig en vrij kon worden als God, met Goddelijke wetenschap. (Gen. 3 : 5.)

6 Vr. Was dat de *rechte* vrijheid?

Antw. Neen, tot *ware vrijheid* komt de mensch, wanneer hij zich uit vrije keus aan God en zijn Woord onderwerpt.

(„*Slechts God is vrij, slechts God bestemt zich zelven. En vrijheid is vereening met dien God.*” Bilderdijk. „*God dienen is vrijheid.*” Augustinus. Joh. 8 : 31, 32, 36.)

7 Vr. Waardoor werd de verleiding *voltooid*?

Antw. Zinnelijke *begeerlijkheid* ontstak in het begoochelde hart, het verbodene werd meest aantrekkelijk — en *Eva nam van de vrucht en at en zij gaf ook haren man met haar en hij at*, Gen. 3 : 6.

8 Vr. Wat lag er in deze daad?

Antw. Door het slangenwoord vervoerd wilde de mensch heerlijk en gelukkig zijn *buiten God*: hij werd zijn eigen, hij scheidde zich van God af — hetwelk de oorzaak is van alle ellende. (Luc. 15 : 13.)

9 Vr. Wat is dienvolgens het *wezen* of het eigenlijke kwaad van de eerste en van alle *zonde*?

Antw. *Ongeloof* dat Gods Woord verwerpt, *zelfzucht* die het eigen Ik in de plaats van God stelt en *zinne-lijkheid* die zich aan het geschapene hecht.

10 Vr. Openbaarde zich nu terstond het *bederf* der eerste menschen?

Antw. Hun schaamte en schrik voor God en voor zich zelven bewees dat hun *geweten bevreemd* was; hunne poging om zich voor God te verbergen toonde dat de zonde hun *verstand verblindde*; hunne ontschuldigingen

getuigden van *onrechtvaardigheid* en verkeerdheid van *hart en wil*. (Gen. 3 : 7—13.)

11 Vr. Welke *gevolgen* had de val meer voor Adam en Eva?

Antw. Zij werden van toen af aan moeite en smart en aan den dood onderworpen en uit het paradijs gedreven. (Gen. 3 : 19, 23, 24).

12 Vr. Hebben wij een zeker bericht van den zondenval?

Antw. Mozes heeft den val der eerste menschen, zoo als die werkelijk gebeurd is, naar waarheid beschreven, Gen. 3, en in het N. T. is dit nader verklaard en bevestigd.

(Gen. 3 is *werkelijke geschiedenis*, geen zinnebeeld. Want 1. het staat tusschen louter geschiedkundige berichten; 2. het N. T. wijst er op terug als iets dat werkelijk geschiedt is en grondt er leerstellingen op. Joh. 8 : 44. Openb. 12 : 9 Rom. 5 : 12 v.v. 1 Kor. 15 : 21 v.v. — Op den zondenval ziet ook Job 31 : 33. Hoz. 6 : 7. Jez. 43 : 27 : *uw eerste vader* Adam, niet Abraham)

2. *Erfzonde en dadelijke zonde : ellendigheid des menschen.*

13 Vr. Hoedanig is de mensch door den val geworden?

Antw. Door Adams zonde is het beeld Gods verloren en geheel de natuur des menschen verdorven.

(Het beeld Gods in *nauweren* zin (zie VIII. vr. 3.) is verloren, blijkens 1, den tegenwoordigen natuurlijke *toestand* des menschen, Rom. 3 : 10 v.v. 2, de noodzakelijkheid der *wedergeboorte*, Joh. 3 : 3. Kol. 3 : 10. Efez. 4 : 23, 24. — Het beeld Gods in

ruimeren zin is gebleven (dat zijn de „kleine overblijfselen” *Ned. Belijd.* Art. XIV): „Door den val heeft de mensch niet opgehouden mensch te zijn, met verstand en wil begaafd, de natuur des menschelijken geslachts is door de zonde niet weggenomen maar verdorven en geestelijk gedood.” *Dord. Leerreg.* Hoofdst. III en IV Art. 16. Als *persoonlijk* wezen, door zijnen redelijken, onsterfelijken geest gelijkt nog de mensch op God: Gen. 9 : 6 Jac. 3 : 9. 1 Kor. 11 : 7.)

14 Vr. Zijn alle menschen zondaars?

Antw. *Geen mensch is er die niet zondigt*, 1 Kon. 8 : 46. *Zij hebben allen gezondigd en derven de heerlijkheid Gods*, Rom. 3 : 23.

15 Vr. Vanwaar die algemeenheid der zonde?

Antw. Door *voortplanting* der verdorven natuur van Adam is de zonde *erfzonde* geworden: de verdorven vader bracht verdorvene kinderen voort.

(Gen. 5 : 3. Job 14 : 4. Joh. 3 : 6. — De zonde is de richting en weg van het natuurlijk leven des menschen; hij leeft van nature *in de zonde*. Niet enkel navolging; gelijk Pelag., Socin., Mennonieten stellen.)

16 Vr. Is dan de erfzonde in alle menschen?

Antw. Ja, een ieder mensch moet belijden: *ik ben in ongerechtigheid geboren en in zonde heeft mij mijne moeder ontvangen*, Ps. 51 : 7.

(Alleen Christus niet, die ontvangen is uit den H. Geest. De Roomschen (vroeger onder tegenspraak van de Dominicanen) zonderen ook Maria uit.)

17 Vr. Wat gaat met de erfelijke zonde gepaard?

Antw. Ook de dood en al die rampen en ellenden, die door Gods oordeel over Adam kwamen, treffen zijne nakomelingen mede. *Door éénen mensch is de zonde in de wereld gekomen en door de zonde de dood en alzoo is de dood tot alle menschen doorgegaan, in welken (omdat) allen gezondigd hebben, Rom. 5 : 12.*

(*In welken*, naar de Vulgata; gr. *omdat*, zie *Kantt.* Intusschen dewijl in *allen* ook de kinderen begrepen zijn, zoo is het toch in *Adam*. 1. Kor. 15 : 22. Vergel. Hebr. 7 : 9, 10.)

18 Vr. Wat is de *grond* daarvan?

Antw. Adam *vertegenwoordigde* in zijn staan en in zijn vallen geheel de menschheid.

(Blijkbaar uit de geschiedenis van den eersten mensch, alles wat hem verordend werd, raakte niet alleen hem : maar den mensch in 't gemeen.)

19 Vr. Hoe wordt dat in de Schrift nog nader in het licht gesteld?

Antw. De H. S. leert, dat wij op dezelfde wijze door de ééne gehoorzaamheid van Christus gerechtvaardigd worden als wij door de ééne misdaad van Adam onder het oordeel des doods gebracht zijn, dat is door toerekening. (Rom. 5 : 19.)

20 Vr. Wat is het dienvolgens, dat wij van Adam hebben geërfd?

Antw. Het is niet alleen een erfelijk gebrek of *erfsmet*, maar vooraan *erfschuld*, hetwelk bijzonder blijkt uit de heerschappij des doods over de kinderen, die zelve niet gezondigd hebben.

(Rom 5 : 18. Vergel. Rom. 5 : 16 : want de schuld

„het oordeel”, vonnis) is uit ééne misdaad tot verdoemenis, „veroordeeling”, die niet plaats kon hebben zonder een toegerekend kwaad.)

21 Vr. Wat wordt door de aangeboren verdorvenheid veroorzaakt?

Antw. De verdorvenheid der natuur brengt allerlei *dadelijke* zonden voort: „aangezien de zonde daaruit altijd als opwellend water uitspringt gelijk uit eene onzalige fontein.”

(*Nederl. Belijd.* Art. XV. Jac. 1 : 14.)

22 Vr. Wat zijn *daadzonden*?

Antw. Dadelijke zonde is iedere bijzondere afwijking van een Goddelijk gebod aangaande God of ons zelve of onzen naaste.

(Vrij daarvan alleen Christus 1 Petr. 2 : 22, en de kleine kinderen Jon. 4 : 11.)

23. Hoe zondigt men al?

Antw. Men zondigt zoowel door *nalating* van het geboden goede als door *bedrijf* van het verboden kwaad, zoowel *inwendig* met gedachten en begeerten als *uitwendig* door woorden en werken (Jac. 4 : 17. Matth. 25 : 42 v.v. — Spreuk. 6 : 18a. — Matth. 12 : 36. 15 : 19.)

24 Vr Kan de mensch geen goed doen?

Antw. Uitwendig kan een ieder voor velerlei kwaad zich wachten en zijnen plicht doen, maar tot het geestelijke goede, tot een leven in ware liefde voor God zijn wij van nature gansch onbekwaam. (Rom. 8 : 7.)

25 Vr. Heeft de mensch dan geen *vrijen wil*?

Antw. Bij al de *vrijwilligheid zijner daden* is toch de mensch niet in staat om zich zelf voor het wezenlijk

goede te bepalen: want ook de wil is bedorven, door het vleesch beheerscht, slaaf der zonde.

(Joh. 8 : 34. Rom. 6 : 16. 2 Petr. 2 : 19. — Men kan niet tegenwerpen, dat Paulus Rom. 7 : 15 v.v. den wil als tegen de zonde gekant voorstelt, want hij schetst den strijd *na* de bekeering, zie v. 16 en 22. — De dwaalleer, die de erfzonde loochent en den mensch een *vrijen wil* voor het goede toeschrijft, heet *Pelagianisme* „de hoovaardige ketterij van Pelagius”, in het begin der 5de eeuw. Tegen hem *Augustinus*, gest. 430 n. C.)

26 Vr. Kan men zich met de aangeboren verdorvenheid ontschuldigen?

Antw. Neen, want wat men nog kon, wordt niet gedaan en ook tegen het licht van rede en geweten wordt er in allerlei wijze gezondigd, hetwelk den mensch geheel onverschoonlijk maakt voor God.

(Rom. I : 18 v.v. *Dordr. Leerr. H. III en IV. Art. 4.*)

27 Vr. Kan de geopenbaarde Wet van God den zondaar niet herstellen?

Antw. Neen; de Wet ontdekt wel de zonde maar wijst geen middel daartegen aan en, door het vleesch krachteloos geworden, laat zij den overtreder onder den vloek.

(Rom. 3 : 19, 20. *Dordr. Leerr. H. III en IV. Art. 5.*)

28 Vr. Wat volgt op de zonde?

Antw. De mensch kan in zijne scheiding van God niet gelukkig zijn, maar moet er voor lijden: op de zonde staat *straf*, welke uitloopt op eene eindelooze rampzaligheid voor die in hunne zonden sterven.

(Rom. 6 : 23 1 Kor. 15 : 56. — Met ieder „zonde” begaat men een onrecht, dat „gezoend” moet worden: 1 Joh. 3 : 4.)

29 Vr. Is dan niet het menschdom door de zonde diep ellendig?

Antw. Ja, de geheele wereld is voor God verdorven, allen zijn *van nature kinderen des 'toorns, dood door de zonden en misdaden*, onmachtig om zich zelven te redden. (Efez. 2 : 3.)

X. Des Verlossers Persoon.

1 Vr. Vanwaar komt er verlossing voor den ellendigen mensch?

Antw. Hetgeen noch het *licht der natuur* noch de *Wet* vermag, dat werkt *God* uit door den Heiligen Geest door middel van het *Evangellie* van Christus.

(Rom. 8 : 3, 4. *Dordr. Leerr.* H. III en IV. Art. 6.)

2 Vr. Is God den mensch niet aanstonds na den val met zijne genade voorgekomen?

Antw. God heeft den mensch gezocht, toen die al bevende voor Hem vlood en heeft hem getroost door de belofte van het Zaad der vrouw, hetwelk des duivels macht en werk in Adams kinderen verbreken zou.

(Gen. 3 : 15. 1 Joh. 3 : 8. *Nederl. Belijd.* Art XVII.)

3 Vr. Ging de heilsbelofte voors?

Antw. De Verlosser, die komen zou, werd van tijd tot tijd klaarder aangekondigd, met al nader bepaling tot *Abraham's* zaad, *Juda's* stam en *David's* geslacht, (Gen. 12 : 3. 49 : 8. 2 Sam. 7 : 16.)

4 Vr. Behelst dan geheel het O. T. voorzeggingen van Christus?

Antw. Ja, Christus is het pit en merg der Schriften: *Dezen geven getuigenis al de profeten, dat een iegelijk, die in Hem geloofd, vergeving der zonden ontvangen zal door zijnen naam*, Hand. 10 : 43. (Joh. 5 : 39.)

5 Vr. Waardoor werd er nog meer op Christus heengewezen?

Antw. Behalve de voorzeggingen stelde God ook bijzondere *personen en gebeurtenissen* tot zinnebeeldige voor- teekenen van den Verlosser, van zijn werk, weg en rijk en al de *instellingen* des O. V. voornamelijk de *offertanden* waren eene schaduw der toekomstige dingen.

(*Melchizédek* (van Sem door Lud) Hebr. 7 : 3. *David*; *Salomo*; *Jonas* Luc 11 : 30. — Abrahams opoffering van *Izaäk* Hebr. 11 : 19. De verhooging der *slang* in de woestijn. Joh. 3 : 14. — Kol. 2 : 16, 17. Hebr. 10 : 1 v.v. 1 Kor. 5 : 7.)

6. Vr. Werd ook de *tijd* van zijn verschijning aangeduid?

Antw. De Verlosser zou komen, wanneer de schepter bij Juda nog was, 70 (jaar=) weken na het bevel om Jeruzalem te herbouwen, terwijl de tweede tempel nog stond.

(Gen. 49 : 10: *Schiloh* d. i. *rustgever*. — Dan. 9 : 24, 25 : 490 jaren. — Hagg. 2 : 8, 10. Mal. 3 : 1.)

7 Vr. *Wie* is de ware Messias en Verlosser, die alles vervulde?

Antw. Dat is *Jezus*, van Maria uit den *zade Davids* te Bethlehem geboren, de in het vleesch geopenbaarde *Zoon Gods*, in wien al de beloften Gods ja en amen zijn. (2 Kor. 1 : 20. Luc. 24 : 44)

8 Vr. Hoedanig een Persoon is de Verlosser?

Antw. Christus is *God* en *mensch* in één Persoon : *want in Hem woont al de volheid der Godheid lichamelijk*, Kol. 2 : 9. (Rom. 9 : 5.)

9 Vr. Kon een *schepsel* de Verlosser niet zijn?

Antw. 1. Geen *mensch* of *Engel* kon voor anderen en dat voor zooveel de Goddelijke Wet vervullen, de schuld betalen en de eeuwige zaligheid verwerven en mededeelen.

(Ps. 49 : 8, 9. Joh. 10 : 18. — Een bloot menschelijk verlosser kon zelfs niet voor één enkel zondaar voldoen, omdat de verdiende straf eene eeuwige is; er was een Persoon noodig van oneindige waardigheid en machtig om zonde, dood en duivel te overwinnen.)

10 Vr. Waarom kon nog meer een geschapen wezen de Verlosser niet zijn?

Antw. 2. De Verlosser moest voor de verlostenoek het voorwerp kunnen zijn van geloof, gehoorzaamheid en aanbidding. (Fil. 2 : 10.)

11 Vr. Is dan Christus het Goddelijk Wezen zelf?

Antw. Niet het Goddelijke *Wezen* is in de menscheid verschenen, maar één van de drie Goddelijke Personen, de *Zoon*: *God heeft zijnen Zoon uitgezonden, geworden uit eene vrouw*, (Gal. 4 : 4.)

12 Vr Welke zijn de voornaamste *getuigenissen* hiervoor dat in Jezus de *Godheid* des eeuwigen Woords is verschenen?

Antw. De *Godheid* des Verlossers wordt bevestigd?

1. door *voorzeggingen* in het O. T. en door de *getuigenis* van den *dooper Johannes*. (Jez. 9 : 5. Mich. 5 : 1. — Joh. 1 : 27, 30.)

13. Vr. Welke bewijzen hebben wij hiervan meer?

Antw. 2. *Jezus* eigene gezegden over zich zelven

3. de getuigenis van den *Vader* uit den hemel. 4. de getuigenis der heilige *Apostelen*.

(Joh. 8 : 58. 5 : 23. Matth. 28 : 20. — Joh. 5 : 36, 37. — 1 Joh. 1 : 1—3.)

14 Vr. Welke getuigenis is er nog voortgaande van de volheid der Godheid in Christus?

Antw. 5. De *getuigenis des H. Geestes* in de werking van het Christendom op de wereld en in de ondervinding aller geloovigen. Joh. 16 : 14.)

(Zie boven IV. vr. 28 v.v.)

15 Vr. Waarom moest de Zaligmaker *mensch* zijn?

Antw. De Verlosser moest waar *mensch* zijn om als plaatsbekleeder de *wet* te vervullen die den menschen was gegeven en om te lijden en te sterven. (Hebr. 2 : 17.)

16 Vr. Wat behoorde tot zijne menschheid?

Antw. Lichaam en ziel, de volledige menschenlijke natuur, gelijk zij ten gevolge van de zonde geworden is, met al hare zwakheden, doch zonder zonde.

(Rom. 8 : 3. Hebr. 4 : 15. *Ned. Belijd* Art. XVIII. *Tweede* algemeene kerkvergadering 381 n. C. te Constantinopel tegen Apollinaris.)

17 Vr. Zijn de Godheid en de menschheid in Christus twee personen?

Antw. Christus wordt in de Schrift voorgesteld als *één Persoon* met twee naturen: Hij, die op aarde wandelde, was dezelfde Persoon die *voor Abraham* en *voor de grondlegging der wereld* was. (Joh. 8 : 58. 17 : 5. 3 : 13. Efez. 4 : 10.)

18 Vr. Wie is dan eigenlijk de Persoon, die wij in Jezus moeten eerbiedigen?

Antw. Het is de Goddelijke Persoon des Zoons, die *de gestaltenis eens dienstknechts aangenomen heeft en is den menschen gelijk geworden*, Fil. 2 : 7.

(*Ned. Belijd.* Art. XIX. De Persoon des Zoons, van nature God, heeft zich niet vereenigd met een menschelijk *persoon* — dan waren het twee personen — maar met eene volledige menschelijke *natuur*, die van het eerste oogenblik de zijne was.)

19 Vr. Hoedanig is de *vereeniging* van Godheid en menschheid in Christus?

Antw. Godheid en menschheid zijn in Christus persoonlijk vereenigd *onverdeeld* en *onscheidbaar*, *onvermengd* en *onveranderd*.

(*Vierde* algemeene kerkvergadering 451 n. C. te Chalcedon tegen de dwaling der *Nestorianen* (: „twee personen”) en der *Monophysieten* (: „één natuur”). De persoonlijkheid (het Ik) van den Goddelijken Persoon is ook die van zijne menschheid, vergelijkbaar met het één middelpunt van twee cirkels, een kleinen (de menschheid) en een ondenkbaar grooten.)

20 Vr. Wat zegt dat?

Antw. Iedere natuur heeft hare eigenschappen behouden, doch het is één Persoon die ze bezit. (Joh. 8 : 58, 17 : 5.)

21 Vr. Is deze persoonlijke eenheid des Verlossers van gewicht?

Antw. Hierop rust geheel de waarde en kracht van Jezus' leer, *leven* en *dood* : zoo alleen, God en mensch in één Persoon kon Hij de *Middelaar* Gods en der menschen zijn. (1 Tim. 2 : 5, 6. Hebr. 8 : 6. 9 : 14, 15.)

(Christus is Middelaar naar *beide* naturen, niet alleen naar de *Goddelijke* (Osiander), noch alleen naar de *menselijke* (Stancarus met de Roomschen.) Al wat Hij deed en leed, was werk en lijden van Gods Zoon. — De eene natuur deelt hare eigenschappen niet aan de andere natuur mede, maar van beide behoort alles aan den éénen Persoon. Gods Zoon *stierf*, maar alleen naar zijne *menscheid*. Hij is *aanbiddelijk*, maar op grond alleen van zijne *Godheid*.)

XI. Des Verlossers Namen en Ambten.

1 Vr. Welke *eigenaam* is den Zoon Gods in de menschheid gegeven?

Antw. Als mensch onder de Joden ontving Hij naar Gods bestel den Joodschen naam *Jezus*, Zaligmaker, omdat Hij zijn volk zou zalig maken van hunne zonden.

(Luc. 2 : 21. Matth. 1 : 21. Hand. 4 : 12. Jezus = Jozua „Jehovah redt”. Vóór Hem droegen velen dien naam; na zijne verhooving niemand, bij de Christenen uit eerbied, bij de Joden uit afkeer.)

2 Vr. Welke is de *ambtsnaam* van den Heere Jezus?

Antw. Als Middelaar heet Hij *Christus* (in het Grieksch) of *Messias* (in het Hebreeuwsch), de Gezalfde, onder welken naam Israël naar de voorzegging den Verlosser verwachtte.

(Joh. 1 : 42. Het eerst 1 Sam. 2 : 10. — Ps. 2 : 2. Dan. 9 : 25.)

3 Vr. Wat geeft deze naam te kennen?

Antw. Jezus heet *de Christus*, omdat Hij is de ware Profeet, Hoogepriester en Koning naar de drie bedieningen van het Godsrijk.

4 Vr. Waarom wordt dat door den naam *Gezalfde* uitgedrukt?

Antw. Omdat onder het O. V. die mannen, die deze hoogste waardigheden voorbeeldig droegen, tot hunne bediening gewijd werden door zalving met heilige olie.

(Lev. 8 : 12. De „olie der heilige zalving”, Ex. 30 : 23—25. Ook Aärons zonen gezalfd, Ex. 40 : 15. 1 Sam. 10 : 1. 1 Kon 19 : 16. — De burgerlijke Oversten na de ballingschap niet meer gezalfd.)

5 Vr. Wat werd door de zalving afgebeeld?

Antw. De *zalving* met heilige olie was een teeken van Goddelijke roeping en bekwaammaking tot de bediening. (Hebr. 5 : 4. — 1 Sam. 10 : 9.)

6 Vr. Is Christus door God tot Middelaar gesteld?

Antw. *Christus heeft zich zelven niet verheerlijkt om Hoogepriester te worden, maar die tot Hem gesproken heeft: Gij zijt mijn Zoon, heden heb ik u gegenereerd*, Hebr. 5 : 5.

(Tot Middelaar *verordineerd*: 1, van eeuwigheid *bestemd* 1 Petr 1 : 20. 2, *gezonden*. 3, *bevestigd*. — David driemaal gezalfd: in zijns vaders huis, 1 Sam. 16 : 13 en tweemaal te Hebron, 2 Sam. 2 : 4, 5 : 3, voor zijne vestiging in de hoofdstad Jeruzalem.)

7 Vr. Is Christus tot het middelaarswerk ook *bekwaam gemaakt*?

Antw. Ja, Hij is naar zijne menschheid van God *gezalfd met den Heiligen Geest en met kracht*, Hand. 10 : 38.

(1, Heilige ontvangenis en geboorte. 2, zondelooze ontwikkeling Luc. 2 : 40, 52. 3, doop Matth. 3. Joh. 3 : 34 : *want God geeft Hem den Geest niet met mate.* Daarom is Hij *de Gezalfde* bij uitnemendheid. — Naar de Socin. zou Jezus in den tijd van zijn 40daagsch vasten naar den hemel ontruikt en daar tot zijne bediening bekwaam gemaakt zijn.)

8 Vr. Waren deze *drie ambten* voor den Middelaar noodzakelijk?

Antw. Om volkomen Zaligmaker te zijn moest Hij de zaligheid verkondigen, verwerven en mededeelen.

9 Vr. Beantwoordt dat aan onze behoeften?

Antw. Ja, want de mensch heeft noodig eerst *verlichting* van het verstand, dan *verzoening* met God, daarop *verlossing* uit de dienstbaarheid der zonde. (1 Kor. 1 : 30.)

1. Christus' profetisch ambt.

10 Vr. Was Christus als profeet *beloofd*?

Antw. *Ja, Want Mozes heeft tot de vaders gezegd : de Heere uw God zal u eenen profeet verwekken uit uwe broederen gelijk mij ; dien zult gij hooren in alles wat Hij tot u spreken zal, Hand. 3 : 22. (Deut. 18 : 15. — Joh. 4 : 25)*

11 Vr. Wat waren de (buitengewone) *profeten*?

Antw. De profeten waren *heilige menschen* Gods, die onmiddellijke *openbaringen* van God ontvingen en *door den H. G. gedreven* het Woord Gods verkondigden, leer en voorzegging, waarbij dikwijls *wonderwerken* hunne Goddelijke zending staafden. (2 Petr. 1 : 21.)

12 Vr. Verklaarde Jezus zelf zich voor den beloofden Profeet?

Antw. Hij sprak in de synagoge te Nazaret naar de Godspraak van Jezaja: *De Geest des Heeren is op mij, daarom heeft Hij mij gezalfd; Hij heeft mij gezonden om den armen het evangelie te verkondigen, om te genezen die gebroken zijn van harte.* — Luc. 4 : 18. (Jez. 61 : 1. — Joh. 4 : 26.)

13 Vr. Wat leerde Hij?

Antw. Hij predikte de *Wet* tot bekeering, het *Evangelie* tot geloof in zijn Persoon en verkondigde ten volle het Goddelijke *raadsbesluit* van de verlossing, hetwelk Hij nu zou volbrengen. (Joh. 1 : 18 Hebr. 1 : 1. — Matth. 5 : 17. Joh. 6 : 40. 14 : 6.)

14 Vr. Heeft Jezus ook toekomstige dingen verkondigd?

Antw. Zijn leeren werd meer en meer voorzegging aangaande Hem zelve, het Joodsche volk, de wereld en de kerk (Joh. 14 : 29)

15 Vr. Waardoor openbaarde Hij daarbij zijne heerlijkheid?

Antw. Door *wonderen en teekenen*, die Hij dagelijks deed, *een profeet krachtig in woorden en werken voor God en al het volk*, Luc. 24 : 19.

(Joh. 7 : 31. Zie *Catech. Leerb. N. V. XIX.*)

16 Vr. *Hoe lang* heeft Christus geleerd?

Antw. Hij begon na zijnen *doop*. Hij sloot voor het volk met zijne *gevangenneming*, voor zijne jongeren met zijne *hemelvaart*. (Matth. 4 : 17. Hand. 1 : 1—3.)

17 Vr. Wat behoort al tot de leer van Christus?

Antw. Niet dat alleen is de *leer van Christus* wat *Hij zelf* in het vleesch verkondigd heeft, maar ook wat zijne *Apostelen*, door den Geest der waarheid geleid, nader geleerd hebben.

(Luc. 10 : 16. — Christus heeft genoeg gezegd, om ons te verzekeren, dat de Apostelen geene nieuwe leer hebben geleerd tegen den zin van Christus. 1 Kor. 2 : 16.)

18 Vr. Is zijne profetische werkzaamheid dan niet met zijne hemelvaart geëindigd?

Antw. Sedert zijne verhooging leert Hij door zijne dienaren, buitengewone en gewone: *Dezelve heeft gegeven sommigen tot apostelen en sommigen tot profeten en sommigen tot evangelisten en sommigen tot herders en leeraars*, Efez. 4 : 11. (1 Kor. 1 : 4, 5.)

19 Vr. Blijft Hij zoo voortwerken?

Antw. Christus leert al voort door Woord en Geest en alle ware verlichting en opwekking gaat van Hem uit: Hij is het *licht der wereld*. (Joh. 8 : 12. Matth. 11 : 27.)

(Intusschen openbaart Hij onmiddelbaar niets nieuws meer.)

2. Christus' hooge priesterambt.

20 Vr. Kon Jezus door zijn *leer* en heilig *voorbeeld* zondaren zalig maken?

Antw. Neen, de Verlosser moest niet alleen *wegwijzer* maar ook de *weg* zelf zijn: Hij moest als Hoogepriester de zonden verzoenen. (Joh. 14 : 6.)

21 Vr. Waardoor onderscheidt zich zijn *priesterambt* van het *profetische* en het *koninklijke*?

Antw. Als *Profeet* en *Koning* volvoert Hij wat van Gods wege bij den mensch te doen is, als *Hoogepriester* is Hij gesteld voor de menschen in de zaken, die bij God te doen zijn. (Hebr. 5 : 1.)

22 Vr. Was Hij als Priester *beloofd*?

Antw. Christus' priesterwerk was afgeschaduwd door het *Levietische* priesterschap, bijzonder door den *hoogepriester* in Israël; als *eeng en eeuwig priester en koning* in één was Hij voorgebeeld door *Melchizédek*. (Hebr. 7 : 11. Ps. 110 : 4. (Gen. 14 : 18—20.)

23 Vr. Waarin bestond de *priesterlijke dienst*?

Antw. Het voornaamste werk der priesteren was *offeren, voorbidden en zegenen*. (Hebr. 8 : 3. — Joël 2 : 17. — Num. 6 : 23—27. Deut. 21 : 5.)

24 Vr. Welke *offerande* heeft de ware Hoogepriester gebracht?

Antw. Christus, priester en offer in één, *heeft door den eeuwigen Geest zich zelven Gode onstraffelijk opgeofferd*, Hebr. 9 : 14.

(De offerende *Priester* was de Godmensch naar zijne beide naturen; het *offer* zijne menschheid, ziel (Matth. 20 : 28) en lichaam; het *altaar* het kruis 1 Petr. 2 : 24; het *offervuur* zijn liefdeijver Ps. 69 : 10 en de toorn Gods over de zonde 1 Thess. 1 : 10.)

25 Vr. Waardoor was zijn offerande *voldoende*?

Antw. Christus heeft door zijne zelfopoffering de zonde waarlijk verzoend, omdat Hij was niet alleen volmaakt heilig mensch, maar de *eeniggeboren zoon Gods*. (Hebr. 7 : 26—28. Ps. 40 : 7—9.)

26 Vr. Bestond zijn offer *alleen* in het sterven?

Antw. Geheel zijn *leven* was een offer, een overgeven van zich zelven in gehoorzaamheid aan den Vader, maar de *dood* aan het kruis was de voleinding. (Fil. 2 : 8)

(Naar de Sociniaansche leer was Christus op aarde geen priester, maar is het alleen in den hemel, als voorbidder.)

27 Vr. Wat zegt het, dat Hij zich geofferd heeft?

Antw. Christus heeft *in de plaats* van strafwaardige zondaren tot den dood toe geleden ter voldoening aan Gods *rechtvaardigheid* als het ware tegenbeeld en einde van al de schaduwachtige zoenofferanden. (Rom. 3 : 25. Hebr. 10 : 1.)

28 Vr. Wat is zijn priesterwerk in den hemel?

Antw. In den hemel is Christus *voorbidder*, door wiens voorspraak op grond van zijn offer schuldigen genade ontvangen. (Rom. 8 : 34. 1 Joh. 2 : 1. Openb. 8 : 3, 4.)

29 Vr. Mag men *Engelen* en *heil'gen* ook als voorbidders eeren?

Antw. Neen, *want er is één God, er is ook één Middelaar Gods en der menschen, de mensch Christus Jezus*, 1 Tim. 2 : 5.

Bij de *Roomschen* en *Grieken* aanbidding Gods, aanroeping en vereering ook van *Engelen* en *heiligen*, gestorvenen die zalig bij God zijn en met Christus regeeren. *Onnoodig*, Hebr. 7 : 25; *onteerend* voor Christus; geen bevel noch *voorbeeld* daarvan in de H. S.; *vruchteloos*, Jez. 63 : 16. — Men leze het uitstekende XXVIste Art. der *Nederl. Belijd.*)

30 Vr. *Zegent* Hij ook als Hoogepriester?

Antw. Van uit het hemelsche heiligdom *zegt* Christus zijn volk door werkelijke mededeeling van geestelijke gaven. (Luc. 24 : 50. Efez. 4 : 8. Joh. 1 : 16.)

3. *Christus' koninklijk ambt.*

31 Vr. Waarover is Christus Koning?

Antw. Als *God* is Hij met den Vader en den H. Geest Heer over alle schepselen, als *Godmensch* en Middelaar is Hij Koning en Hoofd van de kerk.

(1. *Algemeene* heerschappij: koninkrijk der macht of der natuur; daarin 2. het *bijzondere* koninkrijk: a. de *strijdende* kerk; rijk der genade, b. de *zegepralende*: rijk der heerlijkheid. — Hebr. 1 : 2, 3)

32 Vr. Wat was mede een reden, waarom de Middelaar ook Koning moest zijn?

Antw. Door zijn *prophetisch* en *priesterlijk* werk zou Hij de verlost en alleen *met zich* verbonden hebben, maar door zijn *koninklijk* ambt wilde Hij hen ook met elkan- der vereenigen als *één volk*. (Tit. 2 : 14. Joh. 10 : 16.)

33 Vr. Betoonde Hij zich ook reeds in zijn *nederigheid* als Koning?

Antw. Jezus *verklaarde*, dat Hij koning was, had *macht* over de harten en gaf *beloften*, *wetten* en *inzettingen* voor zijn rijk, maar de *volle* uitoefening van zijn koninklijke macht begon met zijne *troonbeklimming*. (Joh. 18 : 37. — Matth. 16 : 19.)

34 Vr. Wat behoort tot het koninklijke werk van den Middelaar?

Antw. De vergadering, bevestiging, regeering, bescherming, uitbreiding en volmaking van de kerk (Joh. 10 : 16. Efez. 4 : 13.)

35 Vr. Waardoor *regeert* Hij?

Antw. Christus vormt en regeert zijn volk door zijn woord en zijnen Geest.

(Zending van dienaars, prediking, bondzegelen, openbaar gebed en gezang, kerkelijke tucht. — Niemand mag aan de kerk iets gebieden wat tegen Christus gebod is.)

36 Vr. *Bewaart* Hij ook zijn volk?

Antw. Christus *beschermt* zijne gemeente tegen de

werel
der d

37

An

Hij z

18 :

(T

gen

heers

schei

11. M

beho

38

uitbr

A

eens

onze

heers

39

digh

A

wij

(De

4

A

op

(He

4

A

zijn

din

wereld, bestrijders en verdrukken en tegen alle macht der duisternis. (Jez 27 : 2, 3. Matth. 16 : 18.)

37 Vr. Van welken aard is zijn koninkrijk?

Antw. Christus koninkrijk is *geestelijk* en hemelsch : Hij zeide: *Mijn koninkrijk is niet van deze wereld*, Joh. 18 : 36.

(Tegen 1. alle *vleeschelijke* en zinnelijke verwachtingen van grove of fijne Chiliasten, 2. de wereldsche heerschappij van den Paus. — *Kerk en Staat* wel onderscheiden, ieder moet in het zijne blijven : 2 Kron. 19 : 11. Matth. 22 : 21 ; doch niet te scheiden ; de Staat behoort in wetgeving en bestuur christelijk te zijn.)

38 Vr. Zal het koninkrijk van Christus zich meer *uitbreiden*?

Antw. Het zal zegevierende voortgaan en men zal eens zeggen: *De koninkrijken der wereld zijn geworden onzes Heeren en van zijnen Christus en Hij zal a's koning heerschen in alle eeuwigheid*. Openb. 11 : 15. (Jez. 33 : 20).

39 Vr. Waartoe verplicht ons de *profetische* waarheid des Verlossers?

Antw. Met verloochening van *eigen wijsheid* moeten wij naar Christus hooren en ons naar *zijne leere* richten. (Deut. 18 : 19. Matth. 17 : 5. Joh. 7 : 17.)

40 Vr. Waartoe moet ons zijn *priesterambt* dienen?

Antw. Wij moeten met onze *zonden* tot Jezus gaan, op zijne *offerande* pleiten en zijne *voorbidding* inroepen. (Hebr. 4 : 14.)

41 Vr. Hoe moeten wij Hem als *Koning* eeren?

Antw. Wij moeten het juk van Jezus op ons nemen, zijne geboden gehoorzamen en medewerken tot uitbreiding van zijn rijk. (Luc. 6 : 46. Matth. 9 : 37, 38.)

XII. Des Verlossers Staten. Vernedering.

1 Vr. Hoe veel *staten* zijn er bij den Zaligmaker te onderscheiden?

Antw. De H. Schrift stelt ons Christus [voor in *tweeërlei* staat: *vernedering* en *verhooging*.

(Voorzegd en voorgebeeld. Jez. 53. *Jozef, David*. — Luc. 24 : 26, 27.)

2 Vr. Waarin bestond zijne *vernedering*?

Antw. Zijne *vernedering* was dat Hij het gebruik van zijne *Goddelijke* eigenschappen vrijwillig verzaakte en met zijne *menschheid* zich aan de Goddelijke wet onderwierp om te doen en te lijden wat tot zaligmaking van zondaren vereischt werd. (Fil. 1 : 6—8.)

3 Vr. Wat is zijne *verhooging*?

Antw. Christus' verhooging zegt, dat Hij naar zijne *menschelijke* natuur verheerlijkt is en nu als *Godmensch* heerscht met het volle gebruik van zijne *Goddelijke* eigenschappen. (Fil. 2 : 9—11.)

4 Vr. Welke *trappen* onderscheidt men gewoonlijk in zijne *vernedering*?

Antw. Zijn nederige geboorte, lijden, dood, begravenis, nederdaling ter helle.

(*Nederdaling ter helle* door Roomschen en Lutheranen tot de *verhooging* gerekend.)

5 Vr. Welke zijn de *trappen* van zijne *verhooging*?

Antw. Zijne opstanding, hemelvaart, zitting aan Gods rechterhand en wederkomst ten oordeel.

(Beide naar de XII *Geloofsartikelen*. — De Socin.

4 *staten*: 1. *waardigheid*, van geboorte tot lijden; 2. *nederigheid*, van lijden tot opstanding; 3. *verhooging*, van opstanding tot voleindiging der wereld; 4. *degradatie*, tot in alle eeuwigheid.)

1. *Nederige geboorte.*6 Vr. Hoe is Gods Zoon *mensch* geworden?

Antw. Jezus is door eene *wonderwerking* van den H. Geest zonder menschelijken vader ontvangen en alzoo *heilig* geboren uit de nederige, vrome maagd Maria. (Luc. 1 : 35. Matth. 1 : 20.)

7 Vr. Was dat wonder *voorspeld*?

Antw. Dit was nu de vervulling van de Godspraak bij Jezaja: *Ziet, de Maagd zal zwanger worden en eenen zoon baren en gij zult zijnen naam heeten Immanuël, hetwelk is God met ons.* Matth. 1 : 23. (Jez. 7 : 14. Gen. 3 : 15.)

8 Vr. Waar is de Zaligmaker geboren?

Antw. In eene geringe plaats, te Bethlehem, naar de voorzegging Micha 5 : 1: *Gij Bethlehem, Efratah, zijt gij klein om te wezen onder de duizenden van Juda? uit u zal Mij voortkomen die een heerscher zal zijn in Israël en wiens uitgangen zijn van ouds, van de dagen der eeuwigheid.*

(Bethlehem broodhuis, Efratah vruchtveld.)

9 Vr. Waardoor kenmerkte zich zijne geboorte nog?

Antw. Hij werd geboren onder de *nederigste omstandigheden*, terwijl intusschen ook *teekenen* van den hemel getuigden, dat Hij de Heere was.

(Luc. 2. Zie Catechet. Leerb. des N. V. II. vr. 6—13.)

10 Vr. Waarom werd hij zoo arm en nederig geboren?

Antw. Dit was het noodzakelijke begin van zijne *voldoening* voor 's menschen zonde. *Want gij weet de genade onzes Heeren Jezus Christus, dat Hij om uwent-*

wille is arm geworden daar Hij rijk was, opdat gij door zijne armoede zoudt rijk worden, 2 Kor. 8 : 9. (Gen. 3 : 5.)

2. Lijden.

11 Vr. Welke vernedering onderging Jezus kort na zijne geboorte?

Antw. Door zijne geboorte uit eene vrouw aan het *menschelijke* levenslot onderworpen, werd Hij, acht dagen oud, door de *besnijdenis* onder de Wet der Joden gesteld. (Gal. 5 : 3. 4 : 4, 5.)

(Zoo alleen mocht hij ook als leeraar in synagoge en tempel optreden.)

12 Vr. Bleek het weldra wat Hem van de *wereld* te wachten stond?

Antw. De *vervolging* door *Herodes* was reeds een voorteken van het lijden dat Hij in deze booze wereld moest ondergaan. (Matth. 2.)

13 Vr. Hoe was het met Hem tot aan zijn openlijk optreden?

Antw. Als een gering mensch groeide Jezus op en leefde nederig en onderworpen in het verachte Nazaret. (Matth. 2 : 23.)

14 Vr. Hoe werd het daarna?

Antw. Van zijn *doop* aan onderging Hij al meerder lijden: verzoeking van den duivel, haat en smaad van menschen en toenemende vervolging.

15 Vr. Welk een lijden kwam nog hierbij?

Antw. Hij leed niet alleen van de *boosheid* en vijandschap der menschen, maar zijn liefdevol en medelijdend hart leed ook van het *lijden* der menschheid. (Jez. 53 : 4)

16 Vr. Wanneer en waar heeft Hij het zwaarst geleden?

Antw. Op het *einde* van zijn leven: in Gethsemané, in de zaal van Kajáfas, in het rechthuis van Pilatus en op Golgotha.

3. D o o d.

17 Vr. Was des Middelaars dood *noodzakelijk*?

Antw. Ja, wegens de *gerechtigheid Gods*, want door de zonde was het leven verbeurd, en wegens zijne *waarachtigheid*, want Hij had op de zonde den dood gedreigd. (Rom 3 : 25. Gen. 2 : 17.)

18 Vr. Stierf Jezus alleen tot bevestiging van zijne leer en tot een *voorbeeld* van lijdzaamheid?

Antw. Het *hoofddoel* van het lijden en sterven des Zoons van God was, om door zijne *zelfopoffering* al de schuld zijns volks voor God te delgen en vergeving van zonden uit te werken. (Matth. 26 : 28. Hebr. 9 : 15.)

(Door zijnen dood is niet zoo zeer zijne leer als in tegendeel zijn dood door zijne leer bevestigd, namelijk als het voorname einde van zijne verschijning op aarde als verzoeningsdood.)

19 Vr. Is dan Christus niet alleen *ten goede* voor maar *in de plaats* van zondaren gestorven?

Antw. Christus leed en stierf in de plaats van al zijn volk, als *borg*, *zoenoffer*, *losprijs*. (Hebr. 7 : 22, 27. 1 Joh. 2 : 2. Matth. 20 : 28.)

20 Vr. Stierf Jezus tegen zijnen wil?

Antw. Hij stierf geheel *vrijwillig*, want geene macht der wereld kon anders den Vorst des levens dooden; doch niet zonder zwaren *strijd* voor zijne reine menschelijke natuur. (Joh. 10 : 17, 18. — Hebr. 5 : 7.)

21 Vr. Wat drong Hem?

Antw. Jezus onderging het lijden des doods uit *gehoorzaamheid* jegens den wil des Vaders, naar de *voorzeggingen* der Schrift en uit barmhartige *liejde* jegens de menschen. (Joh. 14 : 31. — Matth. 26 : 53, 54. Joh. 15 : 13. Efez. 5 : 2.)

22 Vr. Was niet de boosheid der menschen de oorzaak van zijnen dood?

Antw. De verbitterde Joden, de goddeloosheid van Judas en de macht des Satans waren niet de *oorzaken* maar vrijgelaten *werktuigen*, tot volbrenging van *Gods raed*. (Hand. 4 : 27, 28.)

23 Vr. *Hoedanigen* dood moest Christus ondergaan?

Antw. De Verlosser moest eenen dood sterven 1. met *bloedstorting* 2. op welken eene *begraving* van zijn lichaam kon volgen en 3. waarbij *geen been* aan Hem *verbroken* werd.

(Hebr. 9 : 22. — Joh. 19 : 36. — Daarom geen verworping, verbranding, onthoofding of steeniging.)

24 Vr. Welken dood is Hij dan gestorven?

Antw. De heilige Jezus heeft den smadelijken, smartelijken en vervloekten *kruisdood* ondergaan, opdat het bleek, dat Hij den *vloek* der zonde droeg. (Gal. 3 : 13. Deut. 21 : 23.)

(Romeinsche straf, door den Christenkeizer *Constantijn den Gr.* afgeschaft. — *Waarheid* van Jezus' dood : *Cat'ch. Lcerb. N. V. XXVIII* vr. 1—11.)

4. *Begrafenis.*

25 Vr. Wat was de laatste vernedering, die Christus moest ondergaan?

Antw. Hij werd *begraven*, de diepste vernedering voor Hem naar het lichaam.

26 Vr. Hoe kwam het dat de als misdadiger gekruisigde mocht begraven worden?

Antw. De *rechter Pilatus*, van Jezus dood *verzekerd* en ook omdat hij Jezus voor *onschuldig* hield, stond toe, dat Hij aan een *eerlijke plaats* begraven werd door de hand dergenen die Hem liefhadden.

(Uit den *politieken* stand Jozef van Arimathea, raadsheer; uit den *kerkelijken* Nicodemus, leeraar in Israël; uit den *burgerlijken* vrome vrouwen. — Marc. 15 : 44—47. Luc. 23 : 55.)

27 Vr. Was dat *voorzegd*?

Antw. Jezaja 53 : 9 : *Men heeft zijn graf bij goddeloozen gesteld en Hij is bij den rijke in zijnen dood geweest, omdat Hij geen onrecht gedaan heeft noch bedrog in zijnen mond geweest is.*

28 Vr. Is de begraving van Jezus belangrijk?

Antw. 1. De *waarheid* van zijnen *dood* is daardoor nog meer bevestigd; 2. het was een teeken dat de *cloek*, dien hij aan het kruis droeg, was *afgedragen*; 3. de *schrik van het graf* is daardoor voor de zijnen weggenomen. (1 Kor. 15 : 55. Jez. 27 : 2.)

5. *Nederdaling ter helle.*

29 Vr. Wat behoort nog tot Christus' vernedering?

Antw. Zijn *inwendig lijden*, uitgedrukt in het geloofsartikel : *Nedergedaald ter helle.*

(*Eerst in de Geloofsvorm van Athanasius*, waar het *begraven* niet is vermeld; in de 5de eeuw in de XII Geloofsartikelen.)

30 Vr. Is Christus *plaatselijk* in de helle afgedaald?

Antw. Neen, maar *op aarde* is Hij *als in de helle* geweest.

(Naar de *Roomschen* is Jezus' *ziel* in den „*voorburch der vaderen*” des O. T. neergegaan en heeft dezen op dat *heden* daaruit opgevoerd naar het paradijs. Naar de *Luthersche* kerkleer is Christus' *gansche persoon*, God en mensch, na de begrafenis in de helle afgestegen en heeft den duivel alle macht genomen of zich daar als zegepralend overwinnaar vertoond. — Naar *anderen* (Socinianen, ook vele Gereformeerden) zou het alleen zeggen, dat Christus geweest is in den staat en de macht des *doods*. — De stelling van *velen*, dat Christus in zijnen dood (naar sommigen tusschen zijne opstanding en hemelvaart) *aan gestorvenen het Evangelie predikte*, als begin van voortgaande verkondiging, berust op *verkeerde* verklaring van 1 Petr. 3 : 18—20 en 4 : 6; tot de *rechte* uitlegging geeft 1 Petr. 1 : 11 zelf den sleutel.)

31 Vr. Wat zegt het dan, dat Christus is *nederge-daald ter helle*?

Antw. Het beteekent zijn *zielslijden*: die onuitsprekelijke benauwdheid, smarten, verschrikking en helsche kwaal in welke Hij is gezonken geweest.

(Zoo *Calvijn*; *Heidelb. Catech.* Z. XVI vr. 44). — 'tIs Bijbeltaal: 1 Sam. 2 : 6. Ps. 116 : 3).

32 Vr. Waar is dat geschied?

Antw. Voornamelijk in den hof *Gethsémané*, zonder lichaamslijden, daarna aan het *kruis* gedurende de *duisternis* onder de vreeselijkste lichaamssmartten. (Luc. 22 : 39 tot 44. Matth. 27 : 45, 46.)

33 Vr. Waarom moest Hij dat zielslijden ondergaan?

Antw. Tot *volkomen* verzoening van de zonde moest Jezus, de onschuldige, ook de rampzaligheid des eeuwigen doods smaken.

(Niet in during en omstandigheden, maar het wezenlijke daarvan: gemis en gevoel; onder zwaren strijd droeg Hij het en overwon.)

34 Vr. Waartoe heeft Christus al deze vernederingen ondergaan?

Antw. Om aan de *Goddelijke gerechtigheid* te voldoen in de plaats van een schuldig mensdom. (Jez. 5 : 16. Rom. 3 : 25.)

(*Eindoogmerk* van Christus' komst in de wereld: dwaling dat Hij ook gekomen zou zijn, ware de mensch niet gevallen, als ware zijn dood slechts iets bijkomstigs.)

35 Vr. Wat *eischte* de gerechtigheid Gods?

Antw. Volkomen *gehoorzaamheid* aan de wet der heiligheid en het *lijden* van de verdiende straf. (Rom. 10 : 5. Gal. 3 : 10.)

36 Vr. Kon een ander dat in 's menschen plaats volbrengen?

Antw. Dat kon alleen een zoodanig persoon als Christus is, de Zoon van God, die zelf geene verplichting had en vrijwillig naar den wil Gods alles op zich nam. (Ps. 49 : 8, 9. Joh. 10 : 18. Hebr. 10 : 6, 7.)

37 Vr. Hoe heeft Christus aan den Goddelijken eisch voldaan?

Antw. 1. Door zijne *dadelijke gehoorzaamheid* heeft

Hij de wet, die niet Hem maar den mensch was gegeven, onder alle verzoeking zonder de minste afwijking volkomen vervuld en heeft alzoo *gedaan* wat de mensch moest maar niet kon, (Gal. 4 : 4, 5. Rom. 5 : 19. Matth. 5 : 17.)

38 Vr. Wat was het andere deel van zijne plaats-bekleedende genoegdoening?

Antw. 2. In zijne *lijdende gehoorzaamheid* heeft Christus, het Lam Gods, den vloek der wet, de straf der zonde gedragen en heeft aldus *geleden* wat de zondaar lijden moest maar niet anders dan in eeuwige rampzaligheid afdragen kon. (Gal. 3 : 13. 1 Petr. 3 : 18. Jez. 53 : 5.)

(Christus heeft niet juist *datzelfde* betaald, wat verschuldigd was, maar evenzooveel, iets *evenrichtigs* — van wege de oneindige waardigheid zijns Persoons. Geen Remonstrantsche *acceptilatie* of aanneming van het onvoldoende voor goed bij oogluiking.)

39 Vr. Heeft Christus de zaligheid bepaald *verworven* of alleen *mogelijk* gemaakt?

Antw. Christus heeft geen *onzekere* verlossing aangebracht en allen, voor wie Hij voldaan heeft, worden ook werkelijk zalig.

(*Remonstrantsche* dwaling: de uitkomst zou afhangen van 's menschen vrijen wil, zoodat het had kunnen gebeuren, dat of niemand of allen de nieuwe voorwaarden vervulden. Daartegen: *Dordr. Leerr. H. II* Verwerp. d. dwal. 1 en 3. Joh. 10 : 15, 27. Jez. 53 : 10.)

40 Vr. Was Christus' voldoening van groote *waarde*?

Antw. De offerande van Christus was „van oneindige kracht en waardij, overvloedig genoegzaam om de zonden der geheele wereld uit te wisschen”.

(Dordr. Leerr. H. II. Art. 3.)

41 Vr. Heeft Hij dan *voor alle* menschen voldaan?

Antw. De H. S. zegt nergens, dat Christus voor dezen of genen *niet* gestorven is, doch men kan ook niet zeggen, dat Hij voor de ongehoorzamen, op wie de *toorn Gods blijft*, naar het *Goddelijke oogmerk* heeft genoeggedaan.

(Joh. 3 : 36. — Matth. 12 : 32 : lasteraars tegen den H. G. Matth. 26 : 24 : Judas. — *Verwerving* en *toeëiening* strekken zich evenver uit; anders zou God niet bereiken wat Hij had beoogd. — God eischt geen betaalde schuld noch weigert een verdiend goed.)

42 Vr. Wordt Christus niet gezegd gestorven te zijn voor de *wereid* en voor *alle* menschen?

Antw. Daardoor is bedoeld het menschdom over het geheel, Jood en Heiden, niet ieder mensch in het bijzonder.

(1 Joh. 2 : 2. Vergel. Op. 5 : 9 — ons — gekocht — uit alle geslacht. 1 Tim. 2 : 6 : — *rantsoen voor allen* d. z. alle soorten van menschen, naar v. 1—4.)

43 Vr. Maar duidt de Schrift niet aan dat Christus gestorven is ook voor zulken die mogelijk *verloren* gaan?

Antw. Dat is naar den mensch gesproken : want die Christus door zijnen dood waarlijk *verlost* heeft, worden door zijne voorbeding in de kracht Gods *bewaard*. (1 Petr. 1 : 5.)

(2 Petr. 2 : 1 : — *valsche leeraars, verloochenende den Heere die hen gekocht heeft*, d. i. zooals zij zich voordoen en anderen eerst in liefde oordeelen. — 1 Kor. 8 : 11

en Rom. 14 : 15 d. z. zooveel in u is, indien het mogelijk ware, Matth. 24 : 24.)

44 Vr. Indien Christus voor velen niet voldaan heeft, geschiedt dan de *algemeene noodiging*, om tot Hem te komen, niet voor velen slechts in schijn?

Antw. Wie op de roepstem des Evangelies tot Christus komt, wordt van Hem niet uitgeworpen. (Joh. 6 : 37.)

45 Vr. Is dit niet *ontmoedigend* dat Christus geen algemeene verzoening heeft bewerkt?

Antw. Het moet de *zorgeloosheid* wegnemen : want geen mensch mag denken dat hij met God verzoend is, tenzij hij zich bekeert en in Christus komt gelooven en leven. (Joh. 3 : 36.)

46 Vr. Mag een ieder de noodiging tot zaligheid aanmerken als hem aangaande?

Antw. Elk mensch, die het Evangelie hoort, heeft daarin grond, aanmoediging en bevel om tot Jezus de toevlucht te nemen; die dat weigeren, gaan verloren, omdat zij tot Hem niet wilden komen. (Joh. 5 : 40.)

(Dordr. Leerr. H. III en IV. Art. 8, 9.)

XIII. Des Verlossers Staten. Verhooging.

1. Opstanding.

1 Vr. Waarmede begon Christus' *verhooging*?

Antw. Hij is *opgewekt* ten derden dage naar de *Schrijten* (1 Kor. 15 : 4) en naar zijne *eigene voorzegging*. (Ps. 16 : 10, (Hoz. 6 : 2.) Matth. 17 : 23. — Openb. 1. : 18.)

2 Vr. Hoe lang is Hij dood geweest?

Antw. Jezus stierf *Vrijdag* om 3 uur na den middag en werd nog tegen den avond begraven: den *grooten sabbat* over bleef zijn lichaam in het graf en *Zondags* stond Hij op met den opgang der zon.

(Matth. 12 : 40 : *gelijk Jonas drie dagen en drie nachten* — d. i. onbepaald gezegd: „*drie etmaal*,” of-schoon niet volledig, zooals Esth. 4 : 16 vergel. met 5 : 1. Ook kan men het *lijden* van donderdagavond aan, hetwelk naar dood en graf voerde, er bij rekenen, gelijk den *storm* bij Jonas.)

3 Vr. Wie heeft zijn opstanding bewerkt?

Antw. Christus is door den Vader *opgewekt* en door zijn eigene levenskracht *opgestaan*. Hand. 2 : 24 : *Welken God opgewerkt heeft, de smarten des doods ontbonden hebbende, alzoo het niet mogelijk was, dat Hij van den-zelven dood zou gehouden worden.* (Rom. 6 : 4. — Joh. 2 : 19. 10 : 18.)

Waarheid der opstanding en volgorde der *verschijdingen*. Zie *Catech. Leerb. N. V. XXIX.*)

4 Vr. *Hoedanig* was het herleefde *lichaam* des Verlossers?

Antw. Het was geen nieuw maar *hetzelfde* lichaam met de *litteekens* van de kruiswonden, geen geest maar met *handen* en *voeten*, *vleesch* en *beenen*, bekwaam om *spijs* te genieten doch haar niet meer behoevende, *onsterfelijk*, in een staat van overgang tot heerlijkheid.

(Joh. 20 : 27. Luc. 24 : 39—43. — Rom. 6 : 9. Fil. 3 : 21.)

5 Vr. Waartoe dient de opstanding des Heeren?

Antw. 1. Jezus is daardoor betoond als de *Zoon Gods* en zijn dood als het voldoende en aangenomen *offer* voor de zonden.

Rom. 1 : 4. 4 : 25. Zonder de opstanding ontbrak het bewijs en de grond voor het geloof in Hem : Luc. 24 : 19—21. 1 Kor. 15 : 17.)

6 Vr. Waarin openbaart zich voorts de kracht van Christus' opstanding?

Antw. 2. Door mededeeling van zijn *leven* verlost het Hoofd zijne leden van den *geestelijken dood* en van het verderf der zonde. (Rom. 6 : 4.)

7 Vr. Welk nut ligt er nog in?

Antw. 3. Christus' opstanding is voor al de zijnen een *onderpand* van hunne heerlijke *opstanding*. (1 Kor. 6 : 14.)

8 Vr. Kunnen niet alle menschen zich daarin verblijden?

Antw. Die nog in den geestelijken dood liggen, moeten schrikken voor den lichamelijken en eeuwigen dood; wie *geestelijk levend* is geworden, weet dat hij niet meer sterven zal. (Joh. 11 : 25, 26. Rom. 6 : 8.)

2. Hemelvaart.

9 Vr. Wat is de *tweede* trap van Christus verhooging?

Antw. Zijne *hemelvaart* : Hij heeft met zijn lichaam de aarde verlaten en is overgegaan in den hemel.

(Niet zijne menschheid is opgevaren, maar *Hij*, de *Persoon*, naar de menschelijke natuur. — Joh. 16 : 28.)

10 Vr. Is dat wonder *werkelijk* gebeurd?

Antw. De daarop gevolgde betooning van zijne macht en heerlijkheid stelt het buiten twijfel.

(Men brengt er tegen in: 1. „Het is strijdig tegen de *natuurwetten* (zwaartekracht)”. Maar *a.* ook de opheffing van den *arm* strijdt daartegen en geschiedt toch. *b.* Christus’ *lichaam* was aan de gewone wetten niet meer onderhevig. *c.* Vooral moet men hierbij bedenken *wie* Hij was. Vergel. Matth. 14 : 24, 25. — 2. „Is dan de hemel *boven*? en wel boven den Olijfberg?” *a.* Vast te houden: er is een *plaatselijke* hemel. *b.* *Boven* is betrekkelijk, naar nacht of dag, hier of elders, maar ’t was *niet bij* geval dat juist *toen* en dat *van daar* de hemelvaart geschiedde; ook werd slechts de aanvankelijke richting gezien. N.B. de hemel zijn niet de sterren.)

11 Vr. Waren er ook *getuigen* bij?

Antw. Elf Apostelen, onwraakbare mannen, zagen Hem opvaren en naar hun bericht zijn de omstandigheden van tijd, plaats en wijze nauwkeurig beschreven.

(Men werpt tegen, dat de beschrijving is alleen van Marcus en Lucas en niet van de *ooggetuigen* Mattheüs en Johannes. Maar de zichtbare wederkomst van Christus uit den hemel bij Matth. 24 en 25 *veronderstelt* noodzakelijk de *lichamelijke* hemelvaart. In het *Ev. van Johannes* wordt van heengaan tot den Vader gesproken, ja van opvaren Joh 3 : 13. 6 : 62, en in de *Openb.* (kap. 5) vertoont zich Christus aan hem zichtbaar in den hemel; vergel. Op. 12 : 5. *Paulus* spreekt er gedurig van.)

12 Vr. *Wanneer* is de hemelvaart geschied?

Antw. Na de opstanding bleef Jezus nog 40 *dagen*

op aarde en gaf bij zijne verschijningen aan de Apostelen nader inlichting aangaande het koninkrijk Gods, terwijl Hij door zijn komen en gaan hen gewende om Hem niet meer te zien. (Hand. 1 : 3)

(Zie *Catech. Leerb.* N. V. XXX. — Het getal 40 is merkwaardig, bij of voor groote gebeurtenissen: *Mozes* op den berg, *Elia* zonder spijs op weg naar Horeb, *Jezus* in de woestijn.)

13 Vr. *Vanwaar* is Christus opgevaren?

Antw. Van op den *Olijfberg*, aan welks voet de hof Gethsémané lag, in de nabijheid van Bethanië. Luc. 24 : 50. Hand. 1 : 12.

(Olijfberg 2000 ellen of $1\frac{1}{2}$ uur gaans ten O. van Jeruzalem (Bethanië aan den oostkant van den berg.)

14 Vr. *Waarheen* is Hij gegaan?

Antw. Hij is door de zichtbare hemelen doorgegaan naar den derden hemel, de plaats van zaligheid en heerlijkheid (Hebr. 4 : 14. Efez. 4 : 10.)

15 Vr. Wat moeten wij aangaande de *wijze* van zijne hemelvaart vasthouden?

Antw. Hij is *waarlijk* en eigenlijk, *zichtbaar* en *plaatselijk* opgevaren. (Hand. 1 : 9, 11. 3 : 21. — Matth. 26 : 11.)

(Niet slechts verandering van *toestand* maar van plaats. — *Luthersche* dwaling van „overalteenwoordigheid des lichaams, die Hij ook voorheen bezat, maar van nu aan gebruikte.”)

16 Vr. Tot wat einde is Christus ten hemel gevaren?

Antw. 1. Om als hemelsch *Koning* zijne heerschappij te aanvaarden. 2. Om als *Hoogepriester* in het heilighdom te gaan en van daar zijn volk te zegenen met de verworvene gaven. 3. Om in het huis des Vaders voor de zijnen *plaats te bereiden*.

(Bewijs van zijne *Godheid*: Joh 3 : 13. Luc. 24 : 52, en van dat zijn rijk *niet van deze wereld* was. Joh. 18 : 33. — Hebr. 9 : 24. Efez. 4 : 8 (Ps. 68 : 19). — Joh. 14 : 2, 3.)

3. *Zitting aan Gods Rechterhand.*

17 Vr. Wat leert ons de H. Schrift van den *tegenwoordigen* toestand des Heeren?

Antw. Sedert zijne hemelvaart is Christus met zijn *lichaam* in een staat van heerlijkheid en *heerscht* als *Godmensch* over alle dingen, hetwelk in het O. en N. T. zijn *zitten ter rechterhand Gods* genoemd wordt. Ps. 110 : 1. (Matth. 22 : 42—44.) Marc. 16 : 19.

18 Vr. Moet men dat zitten aan Gods rechterhand niet eigenlijk verstaan?

Antw. Neen, het is een zinnebeeld van de hoogste *eer* en *macht*: want God is geest en heeft geen rechter- of linkerhand.

(Daarom wordt ook gezegd: *ter rechterhand der kracht Gods* Matth. 26 : 64 en: *aan de rechterhand der Majesteit* Hebr. 1 : 3. Ter rechterhand van een koning was bijzonder de plaats van zijne stedehouders, die, gelijk Jozef in Egypte, met volle koninklijke macht en waardigheid bekleed waren en door wier hand de koning regeerde.)

19 Vr. Hoedanig is nu dan de macht en heerschappij van Christus?

Antw. Alle schepselen, *de Engelen en machten en krachten zijn Hem onderdanig gemaakt* 1 Petr. 3 : 22 en als het Hoofd der gemeente regeert Hij de gansche wereld.

(Efez. 1 : 22. Matth. 28 : 18. — Openb. 2 : 23. Matth. 28 : 20.)

4. *Wederkomst ten oordeel.*

20 Vr. Wat zal de laatste en luisterrijkste openbaring zijn van Christus' heerschappij?

Antw. Hij zal *komen* in zijne heerlijkheid op de wolken des hemels en alle oog zal Hem zien; dan zal Hij de laatste en grootste werken doen als eeuwig Koning. (Matth. 25 : 31. Openb. 1 : 7. — Joh. 5 : 20.)

21 Vr. *Wanneer* zal dat geschieden?

Antw. God heeft daartoe *eenen dag gesteld*, die aan geen schepsel bekend is, maar welks nadering uit vele teekenen blijkt; den ongeloovigen zal hij komen *gelijk een dief in den nacht*. (Hand. 17 : 31. — Matth. 24 : 36. — Matth. 24 : 14. 2 Thess. 2 : 3. — 1 Thess. 5 : 2.)

22 Vr. Wat zal Christus dan doen?

Antw. Hij zal de *dooden* opwekken en door zijne Engelen al de volken voor zijnen rechterstoel *vergaderen* en ze van elkander *scheiden*, gelijk de herder de schapen van de bokken scheidt. (Joh. 5 : 28, 29. — Matth. 25 : 32.)

23 Vr. Wat zal hij daarop volbrengen?

Antw. Hij zal alle menschen *oordeelen*, eenen iegelijk naar zijne *werken* en *woorden* en naar den grond zijns *harten* en al het verborgene zal openbaar worden. Openb. 20 : 12. Matth. 12 : 36. 1 Kor. 4 : 5.)

24 Vr. Hoe zal het *vonnis* zijn?

Antw. Dengenen, die hier *Gods kinderen* geworden zijn door het *geloof* dat in *liefde* werkte, zal Hij het rijk der heerlijkheid toewijzen; den *ongeloovigen* en *ongehoorzamen* het eeuwige vuur. (Matth. 25 : 34, 41.)

25 Vr. Wat zal het einde zijn?

Antw. De veroordeelden zullen gaan in de *eeuwige pijn* met den duivel en zijne engelen, maar de rechtvaardigen in het *eeuwige leven* van den verheerlijkten Godsstaat. (Matth. 25 : 46. Openb. 21 : 1.)

(*Sociniaansche* dwaling dat Christus regeering zou eindigen met den jongsten dag, naar verkeerde uitlegging van Ps. 110 : 1 en 1 Kor. 15 : 24, 28.)

XIV. Heilsorde. A. Roeping.

1 Vr. Hoe verkrijgt men deel aan de verlossing?

Antw. Er is eene *orde des heils*, een weg langs welken de zondaar tot de zaligheid in Christus gebracht moet worden.

(De persoonlijke *toepassing* van de *verworrene* zaligheid is noodzakelijk, gelijk van een kleed Rom. 13 : 14, geneesmiddel Jez. 53 : 5, spijs en drank Joh. 6 : 54. — Na het slachten der offerdieren de besprenging met het bloed Hebr. 9 : 19.)

2 Vr. Wat doet God om den mensch het verworven heil deelachtig te maken?

Antw. De voornaamste genadewerkingen zijn de *roeping*, de *rechtvaardiging* en de *heiligmaking*, die van God geschieden door Christus als Profeet, Hoogepriester en Koning (Rom. 8 : 30. 1 Kor. 1 : 30.)

3 Vr. En wat moet er in den mensch gebeuren?

Antw. *Bekeering* tot God en *geloof* in den Heere Jezus Christus, waardoor de *wedergeboorte* tot stand komt.

(De *Roomsche* kerk stelt geloof vóór bekeering. De rechte orde is Marc. 1 : 13. Hand. 20 : 21. Waar- tegen *Calvijn* Instit. III. 3. 1 niet strijdt.)

4 Vr. Wat is alzoo het eerste dat God aan den mensch doet?

Antw. God *roept*: door bekendmaking van zijnen heiligen en genadigen wil, door voorstel van verderf en zaligheid, van dood en leven. (2 Tim. 1 : 9. Spreuk. 9 : 1—5.)

5 Vr. *Waar*door geschiedt de roeping?

Antw. Uitwendig door het *Woord*, voornamelijk in de prediking, inwendig door den *H. Geest*. (2 Kor. 5 : 19, 20. — Hand. 16 : 14. 1 Thess. 2 : 13.)

6 Vr. Wat is het *eerste doel* der roeping?

Antw. Omdat het *zondaars* zijn die God roept, zoo is het eerste eene roeping tot *bekeering*. (Matth. 4 : 17. Ezech. 33 : 11.)

7 Vr. Wat is de *uitwerking* van de Goddelijke roeping?

Antw. *Verlichting* in het duistere verstand en *opwekking* als van een hardslapenden, ja van eenen doode. (Efez. 5 : 14. Hand. 26 : 18.)

8 Vr. Wat is het *wezenlijke* van de *bekeering*?

Antw. Het is eene geheele *omkeering* van zin en wil : een *inkeer* tot ons zelve met erkentenis van onze diepe ellendigheid, een berouw en *afkeer* van de zonde en een werkelijke *wederkeer* tot God (Luc. 15 : 17—20a.)

9 Vr. Wat is het *tweede doel* der Goddelijke roeping?

Antw. Omdat de zondaar door zich zelve tot God niet komen kan maar alleen door Jezus Christus, zoo

is het eene roeping tot Christus en tot *geloof* in Hem. (Joh. 14 : 6. 1 Kor. 1 : 9.)

10. Waarin bestaat het Wezen van het *zaligmakend geloof*?

Antw. Het ware geloof is een *vertrouwen des harten op Christus*, alzoo dat men, arm en verloren bij zich zelve naar alle volheid in Hem ziende, zich aan Hem als den eenigen redder uit allen nood *overgeeft* en aan Hem houdt. (Joh. 1 : 12.)

(„*Geloof*” van het oudduitsche „*lofa*” d. i. hand, waarvan ook *beloven* en *verloven*. Gelooven is een hand geven, vergel. 2 Kron. 30 : 8, een ondertrouw Hoz. 2 : 18, 19. Jez. 44 : 5 : *deze zal zeggen : ik ben des Heeren*. Het is een komen *onder den band des verbonds* Ezech. 20 : 37. — Bij de *Roomschen* is het geloof geen vertrouwen op Christus maar aanneming van de Goddelijke waarheid.)

11 Vr. Is ieder geloovige *verzekerd*, dat hij Jezus' eigen is?

Antw. Het geloof heeft zijne *trappen* en de *verzekerdheid* kan meerder of minder zijn, maar zij is verkrijgbaar en allen moeten er naar staan. (2 Tim. 1 : 12. 2 Kor. 13 : 5. 2 Petr. 1 : 10.)

12 Vr. Is een bloot *toestemmen* der waarheid genoeg?

Antw. Neen, men moet door de waarheid tot Christus komen.

(Het *historisch* geloof, Jac. 2 : 19. Hand. 26 : 27.)

13 Vr. Hoe is het met het *tijdgeloof*?

Antw. Het *tijdgeloof* is geen waar geloof, het heeft geen goeden, ontdekt *grond* en vereenigt wel met de (uitwendige) *kerk* maar niet met Christus. (Luc. 8 : 13. Matth. 25 : 3. Hand. 8 : 13.)

14 Vr. Wat is er van het *wondergeloof*?

Antw. Het *wondergeloof*, *dadelijk* of *lijdelijk*, heeft Gods *almacht* ten voorwerp, niet de zaligmakende *genade*. (Matth. 8 : 10. 1 Kor. 13 : 2. Luc. 17 : 15—19.)

15 Vr. Kan men zich zelf bekeeren en in Christus gelooven?

Antw. Het is een verleende *genade*, wanneer een mensch zich zelven kan laten varen en zich geheel aan Jezus kan betrouwen. (Efez. 2 : 8. Fil. 1 : 29. — Luc. 17 : 5.)

16 Vr. Werkt God daarbij *onweerstaanbaar*?

Antw. De *inwendige* werking des H. Geestes is onweerstaanbaar, de *uitwendige* roeping en aanbieding kan de mensch tegenstaan. (Joh. 6 : 37. — Jez. 65 : 2. Hand 7 : 51.)

17 Vr. *Hoedanig* is dan die werking?

Antw. Het is een *trekken* van den Vader tot den Zoon door innerlijke *overreding* en krachtige *overbuiging*, een werk der Goddelijke almacht. (Joh. 6 : 44, 45. Efez. 1 : 19, 20)

18 Vr. Maar zijn dan die zich niet bekeeren en niet gelooven *buiten schuld*?

Antw. De *schuld* ligt in de *onbekeerden zelve*, die den raad Gods tegen zich zelven verwerpen en zijne getuigenis versmaden of voor een leugen achten tot hun eigen verderf. Luc. 7 : 30. Hand. 13 : 46. 1 Joh. 5 : 10.

(Dordr. Leerreg. H. III en IV. Art. 9.)

XV. Heilsorde. B. Rechtaardiging.

1 Vr. Wat volgt onafscheidelijk op het geloof?

Antw. Met dat de mensch Christus deelachtig wordt

door het *geloof*, wordt hij *gerechvaardigd* voor God.
(Gal. 2 : 16.)

2 Vr. Wat is de *rechtvaardiging*?

Antw. Het is de *uitspraak* van God als *Wetgever* en *Rechter*, waardoor Hij den geloovige in Christus voor rechtvaardig erkent en verklaart. (Jez. 33 : 22. Jac. 4 : 12. Jez. 54 : 17.)

3 Vr. Wat *behelst* dat in zich?

Antw. God *rekent* dengene, die bij zich zelfen veroordeeld is en alleen in Christus zijn heil stelt, *de gerechtigheid van Christus toe*, spreekt hem *vrij* van schuld en straf en geeft hem het *recht* tot het eeuwige leven. (Rom. 1 : 17. 5 : 19.)

(De *Remonstranten* loochenen de toerekening van Christus' gerechtigheid, „zoo min mogelijk als een moor door een blanke wit kan zijn.”)

4 Vr. Is de rechtvaardigmaking of *rechtvaardiging* niet eene *verandering* van ondeugend in deugdzzaam?

Antw. Neen, het is eene *verklaring* van God over en tot den mensch, eene *rechterlijke uitspraak* door middel van het Woord, hetwelk is Gods stem.

(Naar de *Roomschen*: mededeeling van de vaardigheid tot rechtdoen (heiligmaking), met onderscheid van trappen: de een rechtvaardiger dan de ander: eerste en tweede rechtvaardigmaking: overgang en voortgang.)

5 Vr. Wordt in de H. S. door rechtvaardiging eene rechterspreuk te kennen gegeven?

Antw. Ja, want 1. rechtvaardiging staat tegen *verdoemen* en is alzoo een vonnis, een oordeel. 2. het wordt omschreven als een *toerekenen* van de rechtvaardigheid. (Spr. 17 : 15. Deut. 25 : 1. Rom. 8 : 33, 34. — Rom. 4 : 6, 11.)

(Hieruit blijkt ook, dat rechtvaardigen niet *alleen* zondenvergeven is. *Vergeven* zullen wij onzen naaste, die ons kwaad doet, hij zij vroom of goddeloos, maar hem *rechtvaardigen* niet, in noch buiten gericht. *Stephanus* vergaf zijnen moordenaren, maar hij rechtvaardigde hen niet.

6 Vr. *Waar* geschiedt de rechtvaardiging?

Antw. In het *oordeel van God*, voor wien de zondaar staat en in het eigen *geweten* waarin God zich openbaart.

7 Vr. *Wie* mag er voor houden dat hij gerechtvaardigd is?

Antw. Wie als een geheel schuldige en verlorene zich aan Jezus betrouwt, kan en mag zich de Goddelijke vrijspraak toeëigenen die in het Woord gedaan wordt over degenen die gelooven. (Rom. 10 : 4. Hand. 13 : 38, 39.)

8 Vr. Wordt er ook bewustheid en *verzekering* van de rechtvaardiging verkregen?

Antw. Wegens zwakheid van het geloof en gedurige bestrijding is er veelal twijfeling en vrees, maar de mensch kan van zijne rechtvaardiging en alzoo van zijne zaligheid aan deze zijde van het graf verzekerd worden en moet er naar trachten. (1 Kor. 2 : 11, 12. Efez. 1 : 13, 14. Rom. 8 : 16, 38a.)

(Ontkend door allen, die eenen afval der heiligen stellen, bijzonder de Roomschen. Bewijs: 1. *voorbeelden* in de H. S. zelve: Abraham, Job, David, Hizkia, Paulus. 2. *vermaningen*. Vergel. XIV. vr. 11.)

9 Vr. Hoe moet men *werkzaam* zijn om tot *verzekering* te komen?

Antw. Men moet de rechtvaardiging *niet* als eene voorgaande daad *vóór* het geloof verwachten, maar im-

mer tot Jezus gaan : in de vereeniging met Jezus ligt de verzoening met God. (Rom 5 : 1.)

10 Vr. Strekt zich de rechtvaardiging over alle geloovigen in gelijke mate uit?

Antw. Ja, wie tot Christus komt, ontvangt vergeving van al zijne zonden en het volle recht tot al de goederen des genadeverbonds (1 Joh. 1 : 7.)

(Naar de Roomschen geene kwijtschelding van de *tijdelijke* straffen; van deze (in dit leven of in het vagevuur) kan de kerk aflaat geven.)

11 Vr. Geschiedt de rechtvaardiging eens voor al?

Antw. De gerechtvaardigde blijft in den staat der genade en de *eens geschiede* rechtvaardiging wordt *niet herhaald*, doch van de dagelijksche zonden daarna moet vergeving ontvangen worden door eene nieuwe uitspraak Gods van gelijken aard. (1 Joh. 1 : 8, 9. Zach. 13 : 1. Matth. 6 : 12.)

12 Vr. Kan men van *alle* zonden vergeving ontvangen?

Antw. Ja, ook van de grootste en zwaarste, uitgenomen de *lastering tegen den H. Geest*, waaraan echter niemand schuldig staat die beangst is of hij ze heeft begaan. (Jez. 1 : 18. — Matth. 12 : 31, 32.)

(1 Joh. 5 : 16 *Kantt.*: „wanneer iemand de waarheid der Christelijke leer, waarvan hij door den H. G. is verlicht en overtuigd, loochent en dezelve vijandelijk lastert en vervolgt.” — *Geref.* „nooit vervalt een wedergeborene tot die zonde,” 1 Joh. 5 : 18. *Lutheranen*: „geen ander dan een wedergeborene doet ze.”

13 Vr. Op welken *grond* geschiedt de rechtvaardiging?

Antw. Alleen op de *gerechtigheid van Christus*, die

God ons genadelijk schenkt: *wij worden om niet* (te geef) *gerechtvaardigd uit zijne genade door de verlossing die in Christus Jezus is.* Rom. 3 : 24.

14 Vr. Kan men zich door *werken* de rechtvaardiging niet eenigszins verwerven?

Antw. Integendeel, niemand wordt gerechtvaardigd of hij moet zich zelve in alles *schuldig* kennen en de gerechtigheid van Christus aangrijpen. (Rom. 3 : 28.)

(*Socinianen, Arminianen, Mennonieten*, enz. stellen geloof en werken gepaard — geloofsgehoorzaamheid — als de voorwaarde van de rechtvaardiging.)

15 Vr. Waarom kunnen de werken niets bijdragen tot onze rechtvaardiging?

Antw. Omdat ook zelfs de beste werken van een bekeerd mensch gebrekkig zijn. (Jac. 3 : 2 Jez. 64 : 6. Rom. 4 : 5.)

16 Vr. Leert *Jacobus* hiervan niets anders dan *Paulus*?

Antw. *Jacobus* 2 : 24 strijdt niet tegen *Paulus* maar tegen mondchristenen, daar het uit de *werken* moet blijken dat men het *ware geloof* heeft en *voor God gerechtvaardigd is*.

17 Vr. Wat is het dat God ons, in Christus geloovende, de gerechtigheid van Christus *toerekent*?

Antw. De *toerekening* is dat God Christus' gehoorzaamheid op onze rekening stelt als onze eigene en ons zoo aanziet als hadden wij zelve de wet vervuld en de straf gedragen. (Rom. 5 : 19.)

18 Vr. Is het dan ook niet *om* het geloof dat wij gerechtvaardigd worden?

Antw. Neen, niet *om* maar *uit* en *door* het geloof. (Rom. 3 : 21, 22.)

19 Vr. Waarom is het niet *om* of *wegens* het geloof?

Antw. 1. Omdat *alle werk*, dus ook het geloof als een werk, bij de rechtvaardiging is *uitgesloten*. 2. omdat dit juist de *natuur des geloofs* is alle eigen waardigheid en verdienst te verzaken. (Rom. 11 : 6.)

20 Vr. Maar hoe zegt dan de Schrift dat *het geloof gerekend wordt tot rechtvaardigheid*?

Antw. Omdat de gerechtigheid van Christus, de grond der rechtvaardiging, het voorwerp is des geloofs.

(Gen. 15 : 6, waar „geloof” voor de eerste maal in den Bijbel staat. Rom. 4 : 3 v.v. vergel. met v. 25.)

21 Vr. Wat *doet* dan het geloof daarbij?

Antw. Het geloof is alleen als „een *instrument* waarmede wij Christus als onze rechtvaardigheid aannemen en hetwelk ons met Hem in de gemeenschap van al zijne goederen houdt.”

(Nederl. Belijd. Art. XXII Joh. 1 : 12. Fil. 3 : 9. Rom. 5 : 9.)

22 Vr. Geldt het geloof dan niet voor deugd bij God?

Antw. Het geloof is geen deugd noch verdienst maar het *einde* van alle eigen deugd als niet deugende, doch het is meteen ook het *beginsel* van alle ware deugd. (Jez. 57 : 12. Rom. 6 : 1, 2.)

XVI. Heilsorde. C. Heiligmaking.

1 Vr. Welke *verandering* gaat met het geloof gepaard?

Antw. Het geloof vereenigt ons met Christus, de bron van het geestelijk leven, en sluit alzoo de *wedergeboorte* in zich. (1 Petr. 1 : 3, 23.)

2 Vr. Wat is de *wedergeboorte*?

Antw. Het is de *overgang* tot een geheel nieuw

bestaan, tot een leven voor God als burger van het koninkrijk Gods, als lid van de gemeente, aan welke de Vader Christus tot een Hoofd heeft gegeven. (Joh. 3 : 5. 2 Kor. 5 : 17. Rom. 6 : 4.)

3 Vr. Wat volgt daarop?

Antw. De *heiligmaking*, die de voortzetting is van *bekeering* en *geloof* en de bevestiging en uitbreiding van de *wedergeboorte*.

4 Vr. Waarin bestaat de heiligmaking?

Antw. Het is de allengs voortgaande *reiniging* des harten en wandels van de zonde en *vorming* en ontwikkeling van het nieuwe leven in den dienst van God. (1 Kor. 5 : 7. Efez. 4 : 22—24.)

5 Vr. Is de heiligmaking het *eigen werk* van den mensch?

Antw. Neen, de heiligmaking is geen zelfverbetering, maar eene Goddelijke *genadewerking*: want zij berust geheel en al op de *gemeenschap met den Verlosser*. (Efez 2 : 4—6.)

6 Vr. Is dan de mensch niet zelf daarbij *werkzaam*?

Antw. Onder Gods werking *werkt* de mensch en door Gods geest geheilgd heiligt hij zich: Gods *wet* is in zijn hart geschreven en de *liefde* dringt hem om voor zijnen God en Zaligmaker te leven. (Lev. 20 : 7, 8. Fil. 2 : 12, 13. Jer. 31 : 33.)

7 Vr. Wordt er op de aarde eene *volkomen* heiligheid verkregen?

Antw. Het blijft een *strijd* op aarde tusschen *vleesch* en *Geest*, tusschen den *ouden* en den *nieuwen* mensch. (Rom. 7 : 22, 23. Fil. 3 : 12.)

8 Vr. Hoe is het dan met den wedergeborene?

Antw. De wedergeborene *wil* niet zondigen en *zondigt* toch, *heeft* vergeving en moet toch dagelijks om

vergeving *bidden*, is vrij van den Booze en moet zich toch nog wapenen tegen de *listige omleidingen des duivels*. (1 Joh. 5 : 18. Efez. 6 : 11.)

9 Vr. *Volharden* de geheiligden daarin?

Antw. Ja, *want de genadegiften en de roeping Gods zijn onberouwelijk*, Rom. 11 : 29 en het *zaad* des geestelijken levens *blijft* in den wedergeborene. 1 Joh. 3 : 9.

10 Vr. Is er dan geen *afval der heiligen*?

Antw. De wedergeborene kan wel diep *vallen* en zeer *vervallen* maar niet geheel en voor altoos *afvallen*. (1 Petr. 1 : 5. Rom. 5 : 10. 8 : 32—39. — Luc. 22 : 32.)

(Naar de *Lutheranen* is er wel een *geheele* afval mogelijk, maar niet tot in den dood (naar de pelagiaansche *Remonstranten* *geheele* en *blijvende* afval, waartegen *Dorddr. Leerr. H. V.* — De H. S. leert geen afval der waarlijk wedergeborenen, ook niet Ezech. 18 : 24 of 2 Petr. 2 : 20 v.v. en dergelijke. De schijnbaar afvalligen waren niet met hun hart bekeerd: Luc. 8 : 13. 11 : 25, 26. 1 Joh. 2 : 19. Hoz. 7. 16. — De apostolische *waarschuwingen* voor den afval van Christus gemeenschap (Hebr. 6 : 4 v.v. 1 Joh. 5 : 16) als een onherstelbaren stap stellen slechts een denkbaar geval, juist om het te verhoeden.)

11 Vr. Wat is *noodig* om in de heiligmaking *voort te gaan*?

Antw. *Waken* en *bidden* met naarstig gebruik en overdenking van *Gods Woord*. (Matth. 26 : 41. Ps. 143 : 10. Ps. 1.)

12 Vr. Is de heiligmaking *noodzakelijk*?

Antw. De heiligmaking is het *doeleinde* van de verkiezing en van Christus' verlossingswerk, *begin* van

het eeuwige leven en *voorvereischte* van de heerlijkmaking. (Tit. 2 : 14. — Hebr. 12 : 14 naar Matth. 5 : 8.)

13 Vr. Is dat geen waar geloof hetwelk niet tot heiligmaking leidt?

Antw. Het ware geloof is *door de liefde werkende en de zaligmakende genade onderwijst ons, dat wij, de goddeloosheid en de wereldsche begeerlijkheden verzakende, matig en rechtvaardig en godzalig leven zouden in deze tegenwoordige wereld.* (Gal. 5 : 6. Tit. 2 : 12.)

14 Vr. Waarin moet zich de heiligmaking *uitwendig* openbaren?

Antw. Niet slechts in enkele, bijzondere goede werken maar de *Godsdienst moet geheel ons leven doordringen* en ook het *dagelijksche werk* moet in God gedaan worden. (1 Kor. 10 : 31.)

XVII. De Wet.

1 Vr. Wat is het *richtsnoer* voor den wandel van Gods volk?

Antw. De *Wet des Heeren*. Jez. 8 : 20 : *Tot de wet en tot de getuigenis: zoo zij niet spreken naar dit woord, 't zal zijn, dat zij geen en dageraad zullen hebben.*

(Behalve de *natuurlijke* wet Rom. 2 : 14, 15 hebben wij de *geopenbaarde*, geschrevene, aan Israël gegeven.)

2 Vr. Wat behoort tot de *geopenbaarde Wet*?

Antw. God gaf aan Israël, 1. de *Wet der heiligheid* of der zeden, 2. de *ceremoniële* en 3. *burgerlijke* Wet.

(Deut. 5 : 31 : (1.) *geboden* en (2.) *inzettingen* en (3.) *rechten*.)

3 Vr. Zijn al deze wetten nog *van kracht*?

Antw. De *burgerlijke* en de *ceremoniële* wetten raakten alleen de Joden in hun land en tot de komst van Christus, het lichaam de schaduwen. (Hand. 15 : 10. Joh. 4 : 23, 24. Rom. 12 : 1.)

4 Vr. Geldt dan nog de *zedewet*?

Antw. Ja, de zedewet of *wet der heiligheid* is de onveranderlijke uitdrukking van Gods wil voor alle menschen en zij wordt *door het geloof* niet tenietgedaan maar *bevestigd*, Rom. 3 : 31.

5 Vr. Welke is die altoosdurende wet?

Antw. Dat is de Wet der *Tien geboden*, door God *zelven afgekondigd* en op twee *steenentafelen* geschreven. (Ex. 31 : 18. 34 : 1. Deut. 10 : 1—4.)

6 Vr. Waar heeft God de Wet gegeven?

Antw. Op den berg *Sinaï* in het steenachtig Arabië.

(In Mozes' laatste redenen wordt *Horeb* genoemd, het *gebergte* tot hetwelk de *berg Sinaï* behoorde. Gal. 4 : 25.)

7 Vr. *Wanneer* gaf God de 10 geboden?

Antw. Op den 50sten dag na den uittocht van Israëls volks uit Egypte.

(Op den 15den dag der *eerste* maand (Abib-Nisan) togen de Israëlieten uit Egypte Num. 33 : 3, op den eersten dag der *derde* maand (Sivan), den 45sten dag na den uittocht, kwamen zij in de woestijn *Sinaï* Ex. 19 : 1; naar de Joodsche overlevering op den zesden dag dezer maand de wetgeving.)

8 Vr. Hoe veel *hoofddeelen* behelst de Wet des Heeren?

Antw. *Twee tafelen*, waarvan de eerste 4, de tweede 6 geboden bevat.

(Velen : op ieder 5. De *Roomschen* maken van de 2 eerste geboden één, het tweede verkortende, en van het 10de twee, zoodat 3 tot de 1ste, 7 tot de tweede tafel. *Luther* liet het tweede gebod weg, als zijnde slechts uitbreiding van het eerste, en verdeelde het 10de ook in twee. Dat het laatste maar één is, blijkt uit vergelijking van Ex. 20 : 17, waar huis vóór vrouw, met Deut. 5 : 21, waar vrouw vóór huis.)

9 Vr. Wat is de inhoud van de *eerste* wettafel?

Antw. De *eerste tafel* verbiedt *afgoderij, beeldendienst*, misbruik van *Gods naam* en gebiedt heiliging van den *dag des Heeren*.

(Een rustdag reeds in het paradijs ingesteld. — De dag veranderd met het einde des O. V. Blijvend voorschrift: wekelijks een bepaalde dag tot plechtige, gemeenschappelijke godsdienstoefening met staking van het dagelijksche werk. *Nahandel. der Dordr. Syn.* 164ste Zitting.)

10 Vr. Wat behelst de *tweede* wettafel?

Antw. De *tweede tafel* schrijft ons de plichten voor eerst jegens *ouders* en die over ons gesteld zijn, daarop jegens al onze medemenschen aangaande, *leven, echtstaat, eigendom, goeden naam* en verbiedt ten slotte allen *boozen lust*.

11 Vr. Wat is de *hoofdsom* van al de geboden?

Antw. *Liefde* is de ziel van alle plichtsbetrachting, zoowel naar het Oude Testament als naar het Nieuwe. (Deut. 6 : 5. Lev. 19 : 18, 34. — Matth. 22 : 35 v. v.)

(De Joden telden 365 verboden en 248 geboden, samen 613 voorschriften van Mozes. — Rom. 13 : 8—10.)

12 Vr. Heeft Christus de wet verbeterd of vermeerderd?

Antw. Neen, de Wet des Heeren is volmaakt; Christus heeft haar 1. als onkreukbaar *bevestigd*, 2. in haren geestelijken zin *uitgelegd* en 3, in zijn leven en sterven *vervuld*. (Matth. 5 : 17.)

13 Vr. Heeft Christus ons niet vrijgemaakt van de Wet?

Antw. De Wet *verdoemt* den *geloovige* niet meer, maar zij blijft zijn *levensregel*; Christus heeft ons verlost van den *vloek* der Wet (Gal 3 : 13) maar Hij geeft geen vrijheid tot eenige zonde.

14 Vr. Wat moet er met den mensch gebeuren ten aanzien van de Wet?

Antw. De zondig mensch moet *eerst onder de Wet* komen, die hem doodt, *daarop* door het *geloof* in Christus levend en vrij worden van den dienst der Wet, terwijl hij haar *dan* in zijn hart ontvangt tot vrijwillige gehoorzaamheid. (Rom. 7 : 1—6.)

XVIII. Het Gebed.

1 Vr. Hoe wordt men *bekwaam* om den heiligen wil van God te doen?

Antw. Het gebod leidt tot het *gebed*, het middel tot verkrijging van alle goed. (Ps. 119 : 4, 5. Jac. 1 : 5.)

2 Vr. *Wat* is bidden?

Antw. *Bidden* is geloovig met God spreken. In zijn Woord spreekt *God* tot ons, in het gebed spreken *wij* tot Hem. (Ps. 19 : 15. — Hebr. 5 : 7, 8.)

3 Vr. Moet ieder mensch bidden?

Antw. Ja, het is *bevel* met eene *belofte*: *Bid* en

u zal gegeven worden, zoekt en gij zult vinden, klopt en u zal opengedaan worden. Matth. 7 : 7. (Ps. 50 : 15. Hand. 8 : 22.)

4 Vr. *Wie moet aangebeden worden?*

Antw. Alleen de waarachtige, drieëenige God, die zich in zijn Woord heeft geopenbaard. (Matth. 4 : 10.)

5 Vr. *Mag Jezus aangebeden worden?*

Antw. Jezus Christus mag en moet aangebeden worden, doch alleen op grond van zijn eeuwige *Godheid*. (Hand. 7 : 59. 1 Kor. 1 : 2.)

6 Vr. *Hoedanig is het rechte bidden?*

Antw. Het rechte christelijke gebed is een bidden tot den hemelschen *Vader* in den naam van *Jezus Christus*, den Middelaar. (Joh. 34 : 18.)

7 Vr. *Mag men ook gestorvene heiligen aanroepen als voorsprekers bij God?*

Antw. Neen, het is *nutteloos* en *godontearend* en in de H. S. is er geen *voorbeeld* van iemand die eenen gestorvenen heilige heeft aangeroepen dan van den rijken man in de hel. (Luc. 16 : 24. — Hebr. 7 : 25.)

(De *Roomsche* en *Grieksche* Kerken leeren eigenlijk geen *aanbidding* maar *aanroeping* van deze vrienden Gods, als kunnende ons *door hun* tot God in Christus' naam gericht *gebed* de begeerde weldaden bezorgen: naar de *Besluiten van Trente* niet godsdienstige *plicht*, maar als goed en heilzaam aanbevolen. Vergel. boven XI. Vr. 29.)

8 Vr. *Wat wordt voornamelijk bij het gebed vereischt?*

Antw. Dat wij *ootmoedig* en met *vertrouwen* bidden, en er wel aan *denken* wat wij zijn en wat God is. (Luc. 18, 13. Jac. 1 : 6, 7. — Gen. 18 : 27. — Matth. 6 : 5—8.)

9 Vr. *Om welke zaken moet men bidden?*

Antw. Om al wat wij van noode hebben voor *ziel* en *lichaam*. Fil. 4 : 6 : *Weest in geen ding bezorgd, maar laat uwe begeerten in alles door bidden en smeecken met dankzegging bekend worden bij God.* (Spreek. 30 : 7—9.)

10 Vr. Wordt door het gebed de heiligmaking bevorderd?

Antw. Het gebed is het voornaamste middel tot vereeniging van onzen wil met den wil van God en tot *toetsing* van alle *werk* en *genot* : want al hetgeen waarbij wij om Gods bijstand en zegen niet mogen bidden is uit den boozen. (Luc. 22 : 42. 2 Kor. 12 : 8, 9. — Kol. 3 : 17.)

11 Vr. Welk is het beste voorschrift voor het bidden?

Antw. Dat is het *Gebed des Heeren*, gegeven tot een *richtsnoer* bij ons bidden, maar ook tot *gebruik* met dezelfde woorden.

(*Richtsnoer* : Matth. 3 : 9 : *Gij dan bidt aldus*; maar ook *formulier* : Luc. 11 : 2 : *Wanneer gij bidt, zoo zegt.* Hoz. 14 : 3. — Het rijksgebed tweemaal in den Bijbel gelijk de rijkswet.)

12 Vr. Wat *behelst* het Onze Vader?

Antw. Eerst eene *aanspraak* tot God als Vader voor zijne kinderen door Jezus Christus, daarna *zes beden* en ten slotte eene *lofzegging*.

(Luther : 7 beden. De Roomschen laten het slot weg naar Lucas. De schoone uitlegging in den *Heidelb. Catech.* Z. XLVI v v. — Ieder drietal beden met opzicht tot de drie Goddelijke Personen.)

u zal gegeven worden, zoekt en gij zult vinden, klopt en u zal opengedaan worden. Matth. 7 : 7. (Ps. 50 : 15. Hand. 8 : 22.)

4 Vr. *Wie moet aanbeden worden?*

Antw. Alleen de waarachtige, drieëenige God, die zich in zijn Woord heeft geopenbaard. (Matth. 4 : 10.)

5 Vr. *Mag Jezus aanbeden worden?*

Antw. Jezus Christus mag en moet aanbeden worden, doch alleen op grond van zijn eeuwige *Godheid*. (Hand. 7 : 59. 1 Kor. 1 : 2.)

6 Vr. *Hoedanig is het rechte bidden?*

Antw. Het rechte christelijke gebed is een bidden tot den hemelschen *Vader* in den naam van *Jezus Christus*, den Middelaar. (Joh. 34 : 18.)

7 Vr. *Mag men ook gestorvene heiligen aanroepen als voorsprekers bij God?*

Antw. Neen, het is *nutteloos* en *godonteerend* en in de H. S. is er geen *voorbeeld* van iemand die eenen gestorvenen heilige heeft aangeroepen dan van den rijken man in de hel. (Luc. 16 : 24. — Hebr. 7 : 25.)

(De *Roomsche* en *Grieksche* Kerken leeren eigenlijk geen *aanbidding* maar *aanroeping* van deze vrienden Gods, als kunnende ons *door hun* tot God in Christus' naam gericht *gebed* de begeerde weldaden bezorgen: naar de *Besluiten van Trente* niet godsdienstige *plicht*, maar als goed en heilzaam aanbevolen. Vergel. boven XI. Vr. 29.)

8 Vr. *Wat wordt voornamelijk bij het gebed vereischt?*

Antw. Dat wij *ootmoedig* en met *vertrouwen* bidden, en er wel aan *denken* wat wij zijn en wat God is. (Luc. 18, 13. Jac. 1 : 6, 7. — Gen. 18 : 27. — Matth. 6 : 5—8.)

9 Vr. *Om welke zaken moet men bidden?*

Antw. Om al wat wij van noode hebben voor *ziel* en *lichaam*. Fil. 4 : 6 : *Weest in geen ding bezorgd, maar laat uwe begeerten in alles door bidden en smeeken met dankzegging bekend worden bij God.* (Spreek. 30 : 7—9.)

10 Vr. Wordt door het gebed de heiligmaking bevorderd ?

Antw. Het gebed is het voornaamste middel tot vereeniging van onzen wil met den wil van God en tot *toetsing* van alle *werk* en *genot* : want al hetgeen waarbij wij om Gods bijstand en zegen niet mogen bidden is uit den boozen. (Luc. 22 : 42. 2 Kor. 12 : 8, 9. — Kol. 3 : 17.)

11 Vr. Welk is het beste voorschrift voor het bidden ?

Antw. Dat is het *Gebod des Heeren*, gegeven tot een *richtsnoer* bij ons bidden, maar ook tot *gebruik* met dezelfde woorden.

(*Richtsnoer* : Matth. 5 : 9 : *Gij dan bidt aldus*; maar ook *formulier* : Luc. 11 : 2 : *Wanneer gij bidt, zoo zegt.* Hoz. 14 : 3. — Het rijksgebed tweemaal in den Bijbel gelijk de rijkswet.)

12 Vr. Wat *behelst* het Onze Vader ?

Antw. Eerst eene *aanspraak* tot God als Vader voor zijne kinderen door Jezus Christus, daarna *zes beden* en ten slotte eene *lofzegging*.

(Luther : 7 beden. De Roomschen laten het slot weg naar Lucas. De schoone uitlegging in den *Heidelb. Catech.* Z. XLVI v v. — Ieder drietal beden met opzicht tot de drie Goddelijke Personen.)

XIX. De Kerk.

1 Vr. Staat ieder Christen op zich zelve alleen?

Antw. De waar geloovige is lid van een groot en eerwaardig genootschap, hetwelk de *Kerk* genoemd wordt, in de H. Schrift de *gemeente Gods* of het *lichaam van Christus*.

(„*Kerk*” niet in den Bijbel. Hand. 19 : 35 : *tempelbe-
waarster*, v. 37 : heiligschenders, *tempelroovers*. „*Kerke*”
niet van „*karen*” (bekeeren) of „*kuren*” (verkiezen) maar
van het Gr. *kyriaké* (oikia) d. i. huis des Heeren Efez.
2 : 19—22.)

2 Vr. In hoe veel *deelen* bestaat de kerk?

Antw. Een gedeelte van haar is *op aarde*, het andere reeds in den hemel.

(Naar de *Roomschen* 3 deelen : op aarde, in het vagevuur, in den hemel.)

3 Vr. Hoe noemt men de vereeniging der zaligen in den hemel?

Antw. De *triomfeerende kerk*, hetwelk zijn de geesten der volmaakte rechtvaardigen Hebr. 12 : 23. (Openb. 7 : 9.)

(De *Socinianen* en hunne hedendaagsche volgelingen loochenen deze)

4 Vr. In welken staat is de kerk in deze wereld?

Antw. Op aarde is het eene *strijdende kerk*. (Gen. 3 : 15. Efez. 6 : 12.)

5 Vr. Wie maken eigenlijk de *strijdende kerk* uit?

Antw. De ware geloovigen, die geroepen zijn met

eene hemelsche roeping, „gewasschen door het bloed van Christus en geheiligd door zijnen Geest.”

(1 Petr. 1 : 2. *Nederl. Belijd. Art. XXVII.*)

6 Vr. Kan men deze kerk met oogen zien?

Antw. Omdat hare *ware* leden alleen bij God onfeilbaar bekend zijn, zoo is zij een voorwerp des *geloofs*, *onzichtbaar* en inwendig, in en onder de *zichtbare* en uitwendige kerk verspreid.

(2 Tim. 2 : 19. Rom. 2 : 28, 29. Kol. 3 : 3. De *Roomschen* beschouwen de kerk alleen als eene uitwendige zichtbare vergadering en verdeelen hare leden in vrome en onvrome.)

7 Vr. Hoedanig is deze ware, *onzichtbare* kerk?

Antw. Zij is *één*: *één lichaam is het en één Geest* Efez. 4 : 4 en zij is *algemeen*, „niet bepaald in eene zekere plaats of gebonden aan zekere personen, maar verstrooid door de geheele wereld.”

(*Nederl. Belijd. Art. XXVII. Matth. 28 : 19. Openb. 7 : 9.* — Algemeen, *katholiek*, welken naam de *Roomsche* kerk zich ten onrechte aanmatigt.)

8 Vr. Wie is haar *hoofd*?

Antw. Het lichaam heeft maar één hoofd : Christus is het *Hoofd der gemeente* en *Hij is de behouder des lichaams*. (Efez. 5 : 23.)

(*Protestant en Griek* : „de kerk op aarde heeft alleen een onzichtbaar opperhoofd, Christus,” de *Roomschen* : „ook een zichtbaar, ’t welk is de Roomsche bisschop (Paus) als opvolger van den door Christus zelve tot Opperbisschop en tot zijn plaatsbekleeder of Stedehouder

aangestelden Petrus.." Deze leer is eerst in de 8ste tot de 11de eeuw opgekomen. — Matth. 16 : 18, vergel. Openb. 21 : 14.)

9 Vr. Wie maken de *zichtbare* kerk uit?

Antw. Tot de *uitwendige Christelijke kerk* behooren al degenen, die den drieënigen God, Vader en Zoon en H. Geest en *Jezus* als den *Christus*, den in het vleesch gekomen Zoon van God en Zaligmaker der wereld belijden, die de H. Schrift, het O. en N. T., hebben en eerbiedigen en de *instellingen van Christus* onderhouden.

10 Vr. Wilde Christus een uitwendige kerk stichten?

Antw. Ja, dat bewijzen zijne verordeningen van prediking en gemeenschappelijk gebed, van doop en avondmaal, van onderling verband en bestuur.

(Matth. 5 : 14. — Matth. 18 : 15—20. — Daartegen strijdt niet Joh. 4 : 21—24.)

11 Vr. Is de uitwendige kerk *één*?

Antw. De Christelijke kerk is in menigerlei *particuliere kerken* en partijen verdeeld, welke scheuring reeds in den tijd der Apostelen is begonnen. (1 Kor. 1 : 10—12.)

12 Vr. Van waar die scheuring?

Antw. Waar de *inwendige* kerk zich *uitwendig* wil vertoonen, verschijnt zij nooit zuiver wegens haren samenhang met de *wereld*; vandaar ook *scheuringen*, door den Heere toegelaten, opdat het onderscheid tusschen waarheid en leugen te meer openbaar worde. (1 Kor. 11 : 19.)

(Daarom is gedurige reformatie noodig d. i. terugkeer tot den rechten, apostolischen grond Hand. 2 : 42. Efez. 2 : 20.)

13 Vr. Waardoor zijn de bijzondere kerken nog vereenigd?

Antw. Een band van vereeniging zijn de *Twaalf geloofsartikelen* (met *Doop* en *Avondmaal*) en al die partijen, die deze aannemen, moeten nog tot de uitwendige Christelijke kerk gerekend worden.

14 Vr. Intusschen is er zoo veel verschil over de bijzondere artikelen: tot welke uitwendige kerk moet men zich dan houden?

Antw. Tot die kerk, wier erkende *Belijdenis*, op welke zij gegrond is, het nauwkeurigst met Gods Woord overeenkomt.

15 Vr. Waarom hebben wij ons dan tot de *Gereformeerde* of *Hervormde* Kerk te houden?

Antw. Omdat hare leer, beleden in hare *Formulieren van eenigheid*, de zuiverste uitdrukking is van de leer der H. Schrift zelve. (Zie I. vr. 28.)

16 Vr. Waartoe zijn wij als Gereformeerden verplicht?

Antw. Wij moeten vasthouden aan de gezonde leer die naar Gods Woord onze kerk belijdt en ons daarnaar richten.

17 Vr. Is er eene *zaligmakende* kerk?

Antw. Neen, Christus is onze eenige Zaligmaker. (Hand. 4 : 12.)

(De *Roomschen* verkeeren de waarheid: „buiten Christus geene zaligheid!” in de leugen: „geene zaligheid buiten de Roomsche-katholieke kerk!”)

18 Vr. Hangt onze *zaligheid* dan niet af van eenige uitwendige *kerkelijke gemeenschap*?

Antw. Zalig wordt alleen wie in Christus gelooft en door gemeenschap met het Hoofd is men lid van het

lichaam, van die ware kerk aan welke al de beloften toekomen.

(*Roomsch* is het de gemeenschap met Christus afhankelijk te stellen van de gemeenschap met de kerk.)

19 Vr. Wat heeft dan hierbij een iegelijk *voor zich zelve* te betrachten?

Antw. Het is niet genoeg uitwendig tot de kerk te behooren, maar wij moeten Christus' eigen zijn en het Woord en de Sacramenten zoo veel ons aangaat recht gebruiken en daarnaar wandelen. (Ps. 1 : 5, 6. Luc. 13 : 25—27. Rom. 12 : 2.)

XX. Sacramenten.

1 Vr. Wat is bijzonder bevorderlijk en noodig voor het leven en den wasdom der kerk?

Antw. De verscheidenheid van leden en van *bedieningen* die de Heere met wijsheid heeft geordend. (Efez. 4 : 11, 12. 1 Kor. : 12.)

2 Vr. Welke zijn de voornaamste *instellingen*, die de Heere aan de kerk heeft gegeven?

Antw. De *prediking* des Woords en de *sacramenten*. (1 Kor. 1 : 21. — Hebr. 10 : 25.)

3 Vr. Waartoe *dienen* de sacramenten?

Antw. 1. Van *Gods* kant beteekenen en bezegelen zij het genadeverbond en deszelfs weldaden.

(*Sacramenten* eigenlijk eene geheiligde zaak : een neergelegd pand, een eed, bijzonder krijgsmaneed ; bij de Kerkvaders *verborgenheid*)

4 Vr. Welk ander *einde* is daarmede verbonden?

Antw. 2. Van *onzen* kant is het aannemen en gebruik van deze verbondszegelen eene bevestiging van onze *belijdenis*, gelofte van *gehoorzaamheid* en betuiging van *kerkelijke gemeenschap*. (1 Kor. 11 : 26. 12 : 13. 10 : 17.)

5 Vr. *Hoedanige* instellingen mogen wij alleen voor sacramenten houden?

Antw. Alleen zulke, bij welke is 1. een uitwendig *teeken* 2. eene beteekende geestelijke *zaak* en 3. een Goddelijk *woord* van instelling en belofte.

6 Vr. *Hoe vele* sacramenten hebben wij dienvolgens?

Antw. Gelijk God onder het O. T. aan zijn volk *twee* bondzegelen gaf, de *besnijdenis* en het *pascha*, alzo hebben wij door Christus *twee* sacramenten, den *doop* en het heilige *avondmaal*.

(De *Quakers* verwerpen beide. — De *Roomsche* en de *Grieksche* kerken hebben 7: *doop*, *vormsel*, *priesterwijding* (onuitwischbaar, niet te herhalen), *biecht* (berouw, belijdenis, voldoening), *avondmaal*, *huwelijk*, *laatste Oliesel*.)

7 Vr. Zijn deze twee sacramenten *voldoende*?

Antw. Ja, zij bevatten geheel het *geestelijk leven*: want de *doop* is het sacrament van *wedergeboorte* en ingang in Gods rijk en het *avondmaal* daarna van *voeding* en van gedurige onderhouding en bevestiging der *gemeenschap* met Christus.

a. De Doop.

8 Vr. Wanneer is de *besnijdenis* ingesteld?

Antw. God heeft de *besnijdenis* bevolen aan *Abraham* tot bezegeling van het verbond met hem. (Gen. 17 : 12. Rom. 4 : 11.)

„*Verbond des eigendoms*,” waardoor het *genadeverbond* bepaald werd tot *Abrahams zaad* tot op de *geboorte van den Reinen*.)

9 Vr. Wat gaf de besnijdenis te kennen?

Antw. 1. De *onreinheid* der natuur; 2. de *reinig-making* door het *Zaad* des zegens; 3. het *burgerrecht* in de Joodsche kerk.

10 Vr. Wanneer is de *doop* ingesteld?

Antw. Nadat eerst Johannes de Dooper en vervolgens ook de discipelen van Jezus *voorbereidender wijze* in Israël hadden gedoopt, heeft de Heere Jezus Christus den *doop* tot een eigenlijk en *algemeen sacrament* des N. V. ingezet toen Hij ten hemel voer. (Luc. 3 : 2, 3. — Joh. 3 : 22. 4 : 2. — Matth. 28 : 19.)

11 Vr. Werd deze verordening ook uitgevoerd?

Antw. Ja, al degenen aan wie het *Evangelie* was gepredikt en die hun geloof in den *Zoon Gods* en daarmede in den *Vader* en den *H. Geest* beleden, werden door den *doop* tot de *gemeente* toegedaan.

(Hand. 2 : 41. 8 : 35—38.)

12 Vr. Wat is dan de *doop*?

Antw. De *doop* is dat *sacrament*, „door hetwelk wij in de kerke Gods ontvangen en van alle andere volken en vreemde religiën afgezonderd worden, om geheel-lijk Hem toegeëigend te zijn, zijn merk en veldteeken dragende, en dient ons tot eene getuigenis, dat Hij in eeuwigheid onze God zijn zal, ons zijnde een genadige Vader.”)

(Ned. Belijd. Art. XXXIV.)

13 Vr. Wat is het uitwendig *teeken* bij den *doop*?

Antw. Daartoe dient alleen *rein water*, naar instelling, gebruik en gepastheid. (Joh. 1 : 33. — Hebr. 10 : 22.)

14 Vr. Waarvan is dat *water* een teeken?

Antw. Het doopwater beteekent en vertegenwoordigt het *bloed* van Jezus Christus en den *H. Geest* tot reiniging van de zonde.

15 Vr. Wat moet met dat water gedaan worden?

Antw. Het water moet aan den doopeling gebracht worden, alzoo dat het op zijn lichaam gezien wordt.

(Besprenging van het *hoofd* is z. v. a. van het geheele lichaam. — De *Grieksche* kerk: driemaalige indompeling; zij en de *Baptisten* verwerpen de besprenging. In den eersten tijd zeker niet altijd geheele onderdompeling maar ruime begieting van het hoofd.)

16 Vr. Wat beduidt het gieten of *sprengen* van het water op het lichaam des doopelings?

Antw. De *toeeigening* van Christus' bloed en Geest tot wegneming van de schuld en smet der zonde. (Hand. 2 : 38. Ezech. 36 : 25.)

17 Vr. En wat wordt daardoor den doopeling *opgelegd*?

Antw. Die den doop ontvangt, *belooft* met een goed geweten voor zijnen God te leven en te onderhouden wat Christus geboden heeft en alzoo is de doop eene bevestiging van het *verbond* tusschen God en den mensch. (1 Petr. 3 : 21. Matth. 28 : 19.)

18 Vr. Heeft de *uitwendige* doop door zich zelven de *kracht* om van de zonde te reinigen?

Antw. Neen, het sacrament is de genade. Liet zelve maar teeken en zegel van de genade. (1 Joh. 1 : 7. Tit. 3 : 5—7. Rom. 2 : 28, 29.)

(De *Roomschen* : de doop brengt uit kracht van het gedane werk vergeving toe van alle zonden tot daartoe, met inklevende heiligheid. — De *Lutherschen* binden de genade aan het sacrament en stellen dat de doop eene beginnende oorzaak zij van de wedergeboorte : *doopgenade*.)

19 Vr. Hangt dan de *zaligheid* van den doop niet af?

Antw. Neen, de *gedoopte* wordt niet zalig *zonder geloof* en de *geloovige* niet rampzalig *zonder doop*, maar verachting van het sacrament is strafbaar. (Marc. 16 : 16. Joh. 3 : 5. Luc. 7 : 30.)

(De *Roomschen* : niemand kan zonder doop zalig worden ; kinderen die ongedoopt sterven, besmet met de erfzonde, komen wel niet in de hel, doch blijven van de zaligheid beroofd, in eene bijzondere plaats.)

20 Vr. Mag een *ieder* doopen?

Antw. Neen, geen anderen mogen de sacramenten bedienen dan die geordend en gezonden zijn om te *prediken*. (Matth. 28 : 19. 1 Kor. 4 : 1.)

(*Nooddoop* bij Roomschen, Grieken, Lutherschen.)

21 Vr. Hoe komt in den doop het *Woord* Gods tot het *water*?

Antw. Dit geschiedt door dat de bedienaar doopt *in den naam des Vaders en des Zoons en des H. Geestes*.

(De bedienaar vertegenwoordigt daarbij de geloovige en belijdende kerk. — Matth. 28 : 19 : *in den naam*, niet *tot*. — Het Gr. duidt eene *overbrenging* aan, overzetting in de levensgemeenschap met den drieëenigen God.)

22 Vr. Is de doop van *kinderen* recht?

Antw. De kleine kinderen van *gedoopte ouders* mogen en moeten gedoopt worden.

(1 Kor. 7 : 14. Ezech. 16 : 20, 21 : — *uwe zonen en uwe dochteren die gij mij gebaard hadt* — *mijne kinderen*. Geen kinderen van Heidenen, Joden enz)

21 Vr. Wat ligt bij de *verwerping van den kinderdoop* wel voornamelijk te gronde?

Antw. Men beschouwt dan den doop niet als een eigenlijk sacrament en ziet meer op hetgeen *de mensch* moet doen dan op hetgeen *God* geeft.

(Tegenwerpingen van *Mennonieten* en *Baptisten* : 1 geen *bevel*. Maar Matth. 28 : 19 : *al de volken* — en Marc. 10 : 13, 14. — Daar de *besnijdenis* bepaaldelijk voor kinderen was, zoo was er een *verbod* noodig, wanneer het inlijvingsteeken des N. V. *niet* aan kinderen zou gegeven worden. — 2. Geen *voorbeeld* in het N. T. Maar huisgezinnen gedoopt : Hand. 16 : 15, 33 e. a. Het *vroeg* gebruik van den kinderdoop is onverklaarbaar, wanneer niet de Apostelen zelve daartoe den grond hadden gelegd (hetwelk oock de tegenstander Tertullianus niet loochent en de kerkvader *Origenes* betuigt. Ja van eene eigenlijke *invoering* van den kinderdoop zegt de kerkgeschiedenis niets.) — 3. *Nutteloos*. Gelijk de *besnijdenis* ! en gelijk het zegenen Marc. 10 : 16 ! — *Zaligheid uit genade*, naar Gods *belofte*, niet eerst uit het werk des menschen. — Bovendien de kinderen komen onder de leiding, tucht en leer der kerk. — 4. *Onderwijzing, bekeering* en *geloof* vooraf ! Bij volwassenen, voor wie geen *ander* plaatsbekleeder kan zijn. God doet wat Godes is, wat der kinderen is nemen *de ouders* voor een tijd op zich. Marc. 16 : 16 geeft juist

niet de *tijdsorde* op, maar dringt op het geloof als *doel* aan: niet de bloot gedoopte, maar die geloofd zal hebben gelijk hij gedoopt is. — Matth. 28 : 19 : *maakt tot discipelen* (vergel. Joh. 4 : 1) al de volken! hoe? *a*, dezelve *doopende b*, hen *leerende* alles onderhouden. De kinderen, die Paulus Ef. 6 : 1 v.v. leert, waren zeker gedoopt.)

24 Vr. Welke is de *voornaamste grond* voor den kinderdoop?

Antw. Dat het *verbond*, door den doop bezegeld, hetzelfde genadeverbond is hetwelk God aan *Abraham* op Christus heeft bevestigd en in hetwelk de kinderen uitdrukkelijk mede begrepen zijn.

(Men moet onderscheiden het onveranderlijke verbond met *Abraham* en het *Oude* of *Sinaïetische Verbond*, Gal. 3 : 17. 4 : 25. Dit laatste heeft een *einde* genomen, maar het eerste begon zich na Christus' offerande uit te breiden tot alle volk; daarom voor de besnijdenis nu een ander teeken van hetzelfde verbond. Gal. 3 : 14.)

25 Vr. Is de *wederdoop* geoorloofd?

Antw. Neen, *één Heer, één geloof, één doop*. Efez. 4 : 5. „Want wij kunnen ook niet tweemaal geboren worden.” (*Ned. Belijd. Art. XXXIV.*)

(Hand. 19 : 1—7 : door Johannes *gedoopt*, door Paulus met *oplegging der handen* bevestigd en den H. Geest ontvangende.)

26 Vr. Hoe is de doop *nuttig* voor geheel het leven?

Antw. De eens ontvangene doop is eene gedurige herinnering van het Goddelijk verbond en vermaant

ons de zonde af te leggen en voor God te wandelen. (Jez. 54 : 10. — Rom. 6 : 4.)

b. Het heilige avondmaal.

27 Vr. Wat was het tweede sacrament des O. V.?

Antw. Het *pascha*; ingesteld door God in den nacht toen Israël uit Egypte toog en een nieuwe tijd voor het volk aanbrak. (Exod. 12.)

(„*Pascha*” overspringsing, voorbijgang (Exod. 12 : 23), verschooning. — De 14de dag (volmaan) der maand Abib of Nisan, die met de nieuwe maan van onzen Maart begint.)

28 Vr. Wat was de *hoofdzaak* van het pascha?

Antw. Het *lam*, dat geslacht en welks bloed gesprengd werd tot een *zondoffer* en welks vleesch gegeten werd als een *offermaal* en sacrament. (Exod. 12 : 13. Deut. 16 : 6, 7.)

29 Vr. Waarvan was het paaschlam een *voorbeeld*?

Antw. Van Christus, het *Lam Gods*, wiens bloed al de zijnen van het verderf bevrijdt en het eeuwige leven deelachtig maakt. (Joh. 1 : 29. 1 Kor. 5 : 7. Joh. 19 : 36.)

30 Vr. Wat was het *doel* van geheel het Israëlietische *paaschfeest*?

Antw. Het was eene *gedachtenis* van de verlossing door de genade en almacht des Heeren, waaraan het volk zijn bestaan te danken had, een *drangmiddel* voor het verbondsvolk tot aflegging van de zonde en tegelijk een *band* van onderlinge gemeenschap. (Exod. 12 : 15, 16.)

31 Vr. Wat is in plaats van het pascha voor de gemeente des N. V. verordend?

Antw. Het heilige *avondmaal*, hetwelk de Heere Jezus Christus in den nacht voor zijnen dood heeft ingesteld.

(Zie *Catech. Leerb. des N. V. XXII.* — Matth., Marc. en Luc. berichten de inzetting. Johannes vervolledigt hunne berichten met de voetwassching en laatste redenen; daarbij Joh. 6. van het geestelijk eten. Wegens misbruiking in Korinthe gaf Paulus eene nieuwe vaststelling van het sacrament naar onmiddellijke openbaring van den Heere.)

32 Vr. Welke zijn de *teekens* in het avondmaal?

Antw. *Brood* en *wijn*, zinnebeelden van voeding en verkwikking, onbloedige teekenen naar den aard des N. V.

(Bij de Roomsche en Protestantsche kerken *ongezuurd* brood, 't welk de *Grieksche* als joodsch verwerpt, terwijl zij beweert dat Christus het Avondmaal gehouden heeft *vóór* het paaschfeest der Joden. In de Hand. der Apost. en bij Paulus alleen „brood” genoemd — Roomschen (en Luth.) ouwels, „*hostie*”. — Roomschen en Grieken wijn met *water*.)

33 Vr. Hoe heeft Christus het *brood* des avondmaals tot een teeken gesteld?

Antw. De Heere Jezus nam het brood en als Hij gedankt had, brak Hij het en zeide: *Neemt, eet, dat is mijn lichaam, dat voor u gebroken wordt, doet dat tot mijne gedachtenis.* 1 Kor. 11 : 23, 24.

34 Vr. Wat heeft Hij van den *wijn* bepaald?

Antw. Na het eten nam Hij den drinkbeker en zeide: *Deze drinkbeker is het nieuwe testament in mijn*

bloed; doet dat zoo dikwijls als gij dien zult drinken tot mijne gedachtenis. 1 Kor. 11 : 25.

35 Vr. Moet ook de *drinkbeker* aan al de leden gegeven worden?

Antw. Ja; Christus heeft tot zijn discipelen gezegd: *drinkt allen daaruit* en Paulus tot de gemeente: *de mensch beproeve zich zelven en ete alzoo van het brood en drinke van den drinkbeker* Matth. 26 : 27. 1 Kor. 11 : 28.

(Kelkonthouding sedert de 12de eeuw begonnen, als *Roomsche* kerkleer vastgesteld 1415: Christus is onder iedere van beide gestalten geheel tegenwoordig." Alleen de *priester* die het avondmaal *bedient* mag den ingezegenden avondmaalswijn genieten. — Daartegen de *Grieksche* en *Protestantsche* kerken.)

36 Vr. Wat moeten wij gelooven van de *betrekking* des broods en wijns in het avondmaal tot het *lichaam* en *bloed* van Christus?

Antw. Brood en wijn *veranderen* niet; ook is Christus' lichaam en bloed er niet *in, met* en *onder*; doch het zijn ook niet enkel beelden, maar *teekenen* en *zegelen* van de *gemeenschap* aan Christus' gekruisigd lichaam en vergoten bloed.

(*Roomsche* (en *Grieksche*) transsubstantiatie. *Luthersche* consubstantiatie, *Zwinglische* (en veler Hervormden) figuratie. Rome zegt: brood en wijn *veranderen* in Christus' lichaam en bloed wat het *wezen*, de substantie, aangaat. Luther: brood en wijn blijven onveranderd. maar Christus' l. en bl. is er *in, met* en *onder*. *Zwingli*: het beteekent Jezus: *dat (is) mijn lichaam*, hetwelk Paulus verklaart: het is eene *gemeenschap* des lichaams en bloeds van Christus 1 Kor. 10 : 16. Zoo *Calvijn* en naar dezen

de *Ned. Belijd.* Art. XXXV en *Heid. Catech.* Z. XXVIII en XXIX)

37 Vr. Is *Christus* in het h. avondmaal *tegenwoordig*?

Antw. Naar zijne *Godheid* is Christus wel bij allen en met zijne *genade* bij de geloovigen, maar naar zijne *menschheid* is Hij in het avondmaal bij niemand tegenwoordig. (Matth. 18 : 20. 2 Kor. 13 : 13. — Hand. 3 : 21.)

38 Vr. Wordt er *in* het avondmaal niets anders ontvangen dan 't geen de geloovige ook *buiten* het avondmaal geniet?

Antw. Ja, in het avondmaal ontvangt de geloovige die bijzondere *panden en zegelen van zijn aandeel aan het zoenoffer* die Christus zelf daartoe verordend heeft en die men buiten het avondmaal niet hebben kan.

39 Vr. Voor *wie* is het avondmaal ingesteld?

Antw. Omdat het avondmaal eene *voeding* zijn zal van het geestelijke leven, zoo is het bestemd voor degenen in wie een *beginsel* van dat leven is.

(*Nederl. Belijd.* Art. XXXV.)

40 Vr. Maar hoe moet de kerk, die de harten niet kent, hierin handelen?

Antw. De kerk moet alle *onergerlijke belijders* toelaten, maar alleen de geloovigen en oprecht heilbegeerigen zijn de geroepenen tot de tafel des Heeren.

(*Ergelijke* moeten geweerd worden 1 Kor. 5 : 11—13. Matth. 18 : 17. — De woorden „voor u,” eischen geloof; desgelijks de zelfbeproeving, de onderscheiding van het lichaam des Heeren en de verkondiging van zijn dood 1 Kor. 11 : 26—29. — De *Grieksche* kerk geeft het Avondmaal ook aan kinderen.)

41 Vr. Mag de zwakgeloovige toegaan?

Antw. *Het gekrookte riet zal de Heere niet verbreken en de rookende vlaswiek zal Hij niet uitblusschen, Jez. 42 : 3. En zalig zijn die hongeren en dorsten naar de gerechtigheid, want zij zullen verzadigd worden, Matth. 5 : 6.*

42 Vr. Wanneer zijn wij recht gesteld om het avondmaal waardiglijk te ontvangen?

Antw. Wanneer wij onze onwaardigheid voor God diep gevoelen, onze zonden betreuren, naar Jezus' verlangen, den weg der waarheid kiezen en daartoe genade en sterking begeeren. (Ps. 34 : 19. 51 : 19.)

43 Vr. Wie eet en drinkt onwaardiglijk?

Antw. Dat doen degenen, die er *gedachtenloos, wereldsch* of uit *bijgeloof* toegaan en die in hun hart *vijanden* zijn van de waarheid en godzaligheid. Ps. 107 : 11.

44 Vr. Wat is daarom *vóór* het avondmaal noodig?

Antw. Ernstige *zelfbeproeving* en *voorbereiding*.

(1 Kor. 11 : 28, 31. — Gewichtige en noodzakelijke *proefvragen* (vergel. *Heidelb. Catech.* vr. 81) bij de openbare en gemeenschappelijke voorbereiding.)

45 Vr. Hoe moeten wij ons *beproeven* en *voorbereiden*?

Antw. Wij moeten *onderzoeken*, hoe wij met God en onze naasten staan, *belijdenis* doen van onze zonden, Jezus' lijden en sterven overdenken, op zijne *beloften* letten en ons oprecht aan zijnen *dienst* verbinden.

(Ps. 139 : 23, 24. 2. Kor. 13 : 5. Ps. 32 : 5. 119 : 4, 5.)

XXI. De laatste dingen.

1 Vr. Wat is het laatste van dit leven?

Antw. Het einde van dit leven is de *dood*, een gevolg van de zonde, doch voor degenen een zegen, voor wie Christus het leven is geworden. (Rom. 6 : 23. Fil. 1 : 21.)

2 Vr. Houdt de mensch met den dood niet op te bestaan?

Antw. De ziel is *onsterfelijk* en zoo blijft ieder mensch eeuwig voortbestaan als *dezelfde persoon* met bewustheid, geheugen en gevoel van vreugde of smart. (Matth. 10 : 28. Luc. 16 : 27, 28.)

3 Vr. Wat geschiedt met den mensch wanneer hij sterft?

Antw. De stervenden verschijnen voor hun Rechter en een ieder komt naar zijn eigene plaats. (Pred. 12 : 7. Hand. 1 : 25.)

4 Vr. Is er geen *tusschenstaat*?

Antw. Neen, de beslissing van elks lot geschiedt aanstonds met het sterven. (Luc. 16 : 22, 23. Openb. 14 : 13. Luc. 23 : 43.)

(Geen *vagevuur* (sedert 1439 *Roomsche* kerkleer): Joh. 5 : 24. 13 : 10. Het ware vagevuur is de *hitte der verdrukking*. 1 Petr. 4 : 12. Hand. 14 : 22. — Geen afzonderlijke plaats voor ongedoopte kinderen. — Geen *zielenslaap*. — Na dit leven geen genadetijd meer. Hebr. 3 : 7.)

5 Vr. Hangt het eeuwig wèl of wee alleen van het *aardsche* leven af?

Antw. Ja alleen, want ook in het *laatste* oordeel wordt naar het leven in het *lichaam* beslist (2 Kor. 5 : 10. Hebr. 9 : 27. Matth. 25 : 35 v.v.)

6 Vr. Wat wordt er van het *lichaam* na den dood?

Antw. Het lichaam moet tot de aarde wederkeeren waaruit het genomen is, doch het zal eenmaal opgewekt worden. (Rom. 8 : 23.)

(De *opstanding* geloochend door de *Sadduceeën* Matth. 22 : 23 en door de *Esseners*; te Korinthe door philosophische heidenchristenen („die van Christus”) 1 Kor. 15 : 12; door Hymenéüs en Philétus. 2 Tim. 2 : 17.)

7 Vr. *Wanneer* zal dat geschieden?

Antw. De dooden zullen opstaan bij de wederkomst van Christus ten oordeel.

(Naar velen eene *eerste* opstanding van martelaren en rechtvaardigen vooraf. Tegen 1 Kor. 15 : 23. 1 Thess. 4 : 16. — Openb. 20 : 4—6 is de *eerste opstanding* geen *lichamelijke* maar de overgang in de heerlijkheid des hemels, want het tegengestelde is de *tweede dood*.)

8 Vr. *Wie* zullen opstaan?

Antw. Al de dooden, beide de rechtvaardigen en de onrechtvaardigen. (Hand. 24 : 15. Openb. 20 : 12. Joh. 5 : 28, 29.)

9 Vr. Wat geschiedt er met die dan nog *leven*?

Antw. De levenden zullen in een punt des tijds *veranderd* worden. 1 Kor. 15 : 51, 52. 1 Thess. 4 : 17.)

10 Vr. Waardoor zal de opstanding *bewerkt* worden?

Antw. Niet door *natuurlijke* ontwikkeling uit een kiem van het oude lichaam, maar door een *wonder* der almacht, door de kracht Gods in Jezus Christus. (1 Kor. 6 : 14. 15 : 22.)

11 Vr. Met welke lichamen zullen de dooden opstaan?

Antw. Ieder ziel zal wederom haar eigen lichaam ontvangen. (1 Kor. 15 : 38. Job 19 : 26.)

12 Vr. Zal het lichaam niet *anders* zijn dan het tegenwoordige?

Antw. Het zal bij allen hetzelfde lichaam zijn in *wezen*, doch met andere *hoedanigheden*. 1 Kor. 15 : 53.)

13 Vr. Welk onderscheid zal er zijn tusschen het lichaam der zaligen en der rampzaligen?

Antw. Het lichaam der goddeloozen zal een afgrijzen zijn, het lichaam der rechtvaardigen een verheerlijkt vleesch. (Dan. 12 : 2, 3. Jez. 66 : 24. — 1 Kor. 15 : 39, 40. Luc. 24 : 39. Jez. 26 : 19)

14 Vr. Wat volgt dadelijk op de opstanding?

Antw. Het laatste oordeel. (Matth. 13 : 37—43.)

(Zie boven XIII. 4 — Op de wolken in de lucht.)

15 Vr. Wat geschiedt er dan nog?

Antw. Deze zichtbare wereld verbrandt en er ontstaat eene nieuwe aarde met nieuwe hemelen, het erfdeel der zaligen. (2 Petr. 3 : 7, 13. Openb. 21 : 1—4.)

16 Vr. Waar zullen de verdoemden blijven?

Antw. In de helle, de strafplaats der goddeloozen. Luc. 12 : 4, 5. Openb. 21 : 8.)

(In het binnenste der uitgebrande aarde? Hoe het zij, er is eene *plaats der pijniging* Luc. 16 : 28, niet alleen een helle in het geweten, maar een oord, waar de rampzaligen met hun geweten zijn.)

17 Vr. Zal er voor de rampzaligen ooit een einde des lijdens komen?

Antw. De *pijn* der goddeloozen zal even zoo eindeloos zijn als het zalig *leven* der rechtvaardigen. (Matth. 25 : 46. Marc. 9 : 44.)

(De *Socinianen* stellen eene vernietiging : de eeuwige

dood z. v. a. eeuwige nietaanwezigheid: *Origenes* en thans velen een herstel der verdoemden, „wederbrenging aller dingen” (Hand. 3 : 21) ook der helle. — Er is eene eeuwige verdoemenis en straf zoo gewis en noodzakelijk als er in eeuwigheid geen gedwongene heilichheid van persoonlijke wezens en in eeuwigheid geen zalige onheilichheid zijn kan. Na dit: zij zullen *gaan* in de eeuwige pijn Matth. 25 : 46 vergel. v. 41 volgt er geen „*Komt tot mij!*” ooit weder. 2 Thess. 1 : 8—10.)

18 Vr. Zullen de zaligen elkander kennen?

Antw. Ja, ook die elkander te voren nooit hadden gezien. (Matth. 17 : 3. Luc. 16 : 9. Hebr. 12 : 22, 23. Vergel. Gen 2 : 23.

19 Vr. Waarin zal de zaligheid bestaan?

Antw. Rein van zonde en vrij van vrees en smart, heerlijk naar ziel en lichaam zullen de verlostten God in Christus door den H. Geest volmaakt kennen, liefhebben, genieten en dienen, met verzadiging van vreugde — een waarachtig leven in een 'eeuwig Godsrijk, waar God alles zal zijn in allen. (1 Kor. 2 : 9. Openb. 21 : 1—4.

De schrijver van deze Geloofsleer heeft deze nieuwe uitgave niet mogen beleven. Den 6en Dec 1890 overleed mijn onvergetelijke vader geheel onverwacht, nadat hij nog een uur te voren gezond en opgeruimd in ons midden zat. Hier werd dus aanschouwd, wat de dichter zegt van ons leven: *het wordt snel-
lijk afgesneden en wij vliegen daarheen.*

Geboren den 13en April 1813 te Weenermoor in Oostfriesland, werd hij, na gestudeerd te hebben aan de Hoogeschool te Leipzig, in 1838 pred te Tergast, daarna te Rijzum, werd in 1843 geïntroduceerd te Onstwedde, was daarna in verschillende gemeenten werkzaam, het laatst te Elburg, tot hij in 1885 eervol emeritaat verkreeg.

Hij heeft gewerkt zoolang het dag was, vooral het „Leesboek over de Geref Gel-leer” getuigt daarvan.

Hij was een man, zoo schreef de door hem hooggeachte Ds. J. G. VERHOEFF in het Kerkel. Weekblad, van degelijke studie en van ijver voor de eere Gods; een man in de H. Schrift te huis, die veel gelezen en overdacht, het gelezene trouw heeft bewaard.

Velen, maar vooral schrijver dezes, hebben in hem *een trouwen raadsman*, eene *betrouwbare vraagbaak* verloren. Nu is hij van het lichaam der zonde verlost; nu juicht hij voor den troon des Lams, vereenigd met al degenen, die denzelfden weg bewandelden; daar looft en dankt hij zijn God met de vrijgekochte schaar voor al zijne genade; daar geniet hij nu, 't geen God bereid heeft dengenen, die hem lief hebben.

De gedachtenis dezes rechtvaardigen zal tot zegening zijn.

Oldeboorn, Jan. 1891.

E. C. GRAVEMEIJER.

I N H O U D.

Hoofdst.	Bladz.
I. Godsdienst. Bronnen der Godskennis	5—12.
II. Gods Woord	13—24.
III. Gods Wezen, Namen, Eigenschappen.	
1. Het Opperwezen	25—27.
2. Gods namen	27—28.
3. Gods eigenschappen	28—29.
a. Onmededeelbare	29—32.
b. Mededeelbare	32—39.
IV. Gods Drieënheid	39—51.
V. Gods besluiten. Voorverordineering	51—59.
VI. Schepping	59—65.
VII. Voorzienigheid	65—70.
VIII. De mensch in den Staat der Rechtheid	71—74.
IX. De Zonde	
1. Zonderval	74—77.
2. Erfzonde en Dadelijke Zonde: Ellendigheid des menschen	77—82.
X. Des Verlossers Persoon	82—87.
XI. Des Verlossers Namen en Ambten	87—89.
1. Christus Profetisch ambt	89—91.
2. " Hoogepriesterambt	91—93.
3. " Koninklijk ambt	93—95.
XII. Des Verlossers Staten. Vernedering,	96.
1. Nederige Geboorte	97—98.
2. Lijden	98—99.

3. Dood	99—100.
4. Begraffenis	100—101.
5. Nederdaling ter helle	101—103.
Doel van de Vernedering: Genoegdoening	103—106.
XIII. Des Verlossers Staten. Verhooving.	
1. Opstanding	106—108.
2 Hemelvaart	108—111.
3. Zitting aan Gods rechterhand	111—112.
4. Wederkomst ten Oordeel	112—113.
XIV. Heilsorde. A. Roeping	113—116.
XV. " B. Rechtvaardiging	116—121.
XVI. " C. Heiligmaking	121—124.
XVII. De Wet	124—127.
XVIII. Het Gebed	127—129.
XIX. De Kerk	130—134.
XX. Sacramenten	134—135.
a De Doop	135—141.
b. Het heilige Avondmaal	141—145.
XXI De laatste dingen	145—149.

12 D 46

**BIBLIOTHEEK
NED. HERV. KERK**

